

10 LET DELAVSKIH SVETOV

Foto: M. Sparovec

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Ob deseti obletnici
delavskih svetov
iskreno čestitamo
vsem upravljavcem!

Republiški svet
sindikata
in Delavska enotnost

Sobota, 25. junija 1960
Štev. 25, leto XVIII.

DOSEŽKI IN PERSPEKTIVE

Minulih deset let, v katerih se je naša družba bolj in bolj spreminjala v skupnost neposrednih proizvajalcev oziroma v »svobodno asociacijo proizvajalcev«, ki je o njej pisal že Marx, je polnih velikih dosežkov na vseh področjih političnega, gospodarskega in družbenega življenja. Razen tega, da so po zaslugi

tat novih socialističnih družbenih odnosov, iz katerih izginjajo ostanki meznega dela. To pa je med drugim ena bistvenih značilnosti socialistične družbene ureditve. Prizadevanja zavestnih sil naše družbe so bila in bodo usmerjena v čim doslednejšo uporabo socialističnega načela nagrajevanja po delu — načela

bilo nagrajevanje, bi moral biti nekdo v položaju, da bi nagrajeval, drugi pa bi to nagrado prejeli. V naših podjetjih ne nagrajuje nihče nikogar, ker se dohodek deli med same proizvajalce, in sicer na temelju dosežene proizvodnje: del dohodka je namenjen zadovoljevanju družbenih potreb, drugi del pa kritju potreb delavcev. Proizvajalci sodelujejo pri delitvi skupno doseženega dohodka ter razporejajo ustvarjena sredstva na osebne dohodke, za potrebe razvoja podjetja, za standard in za druge družbene potrebe. Jasno je, da tu ne more biti govora o nagrajevanju ali plačevanju. Zato bi bil že skrajni čas, da bi iz vsakdanjega besednega zaklada odstranili besedo nagrajevanje, ker je ta beseda značilna za družbene odnose, kakršnih pri nas ni več.

Kaj je zdaj osnovno v našem družbenem sistemu? Prav to, da se neposredni proizvajalci ne ukvarjajo več le z delitvijo dohodka gospodarske organizacije, temveč bolj in bolj prevzemajo pravice upravljanja v podjetjih ter čedalje neposredneje sodelujejo pri odločanju o zadevah, ki sodijo v pristojnost širše skupnosti. Oblikujejo se novi odnosi med ljudmi v proizvodnji, v komunah, v vsej naši skupnosti. Zanje je značilno približevanje delavca upravljanju družbenih zadev ter njegovo neposredno odločanje o vseh bistvenih vprašanjih. Prav to je tisto, kar v vsakdanji praksi družbeno-ekonomskega in političnega življenja označujemo kot socialistične družbene odnose.

Iz te splošne postavke pa seveda izhaja vrsta vprašanj. Eno izmed njih: Kaj je mogoče (in je treba) reševati v centralnih organih družbene skupnosti in kaj bi bilo dobro decentralizirati oziroma prenesti na podjetje? Na to vprašanje je že odgovorila praksa: vrsta predpisov, ki urejajo delitev dohodka kakor tudi družbeni plani jasno pričajo o velikih pravicah, ki so jih dobili delovni kolektivi. Rečeno je namreč bilo, da lahko na sedanji razvojni stopnji ostane podjetju oziroma delovnemu kolektivu povprečno okoli 46% dohodka. Ta znesek se samostojno razporeja na osebne dohodke, na sklade podjetja, na potrebe skupne potrošnje in standarda. Po drugi strani pa je praksa pokazala, da je v takem sistemu decentraliziranega razpolaganja s sredstvi povsem mogoče zagotoviti enotnost gospodarstva in vskladitvi gospodarska gibanja.

Druga, nič manj pomembna značilnost našega sistema se zrcali v dejstvu, da smo na delovne kolektive prenesli pravice, ki jim omogočajo, da sami upravljajo proizvodno politiko, da bi zagotovili hitrejši gospodarski razvoj, ki bi ga spremljala stabilnost gospodarstva in dosledna uporaba socialističnega načela formiranja osebnih dohodkov. Kaj pomeni samostojno voditi proizvodno politiko? Preprosto rečeno to pomeni, da delovni ko-

lektiv sam odloča, kaj bo proizvajal. Razumljivo je, da bo proizvajal tisto, po čemer povprašuje trg, kar bodo kupovali ali državljanji ali gospodarske organizacije, ustanove itd. Vse to praktično pomeni, da bi gospodarski organizaciji nič ne koristilo, če bi proizvajala razno blago, ki bi ga ne mogla prodati, temveč bi se proizvedli kopičili v skladiščih. Potem gospodarska organizacija ne bi imela dohodka niti za svoje sklade niti za osebne dohodke delavcev, zakaj naš sistem priznava le tisti dohodek, ki ji ga dajo prodani proizvodi. Če leži blago v skladišču in ne gre v denar, tudi ni dohodka. Delovni kolektivi so torej v položaju, ko morajo proizvajati tisto, po čemer glede kvalitete in sortimentu povprašuje trg. Če ne pokaže dovolj smisla za to načelo, bodo imeli manjše sklade, nižje osebne dohodke. Zato ni naključje, da je naš trg po uvedbi delavskega upravljanja, ki so ga spremljale tudi ustrezne spremembe v vsem družbeno-ekonomskem sistemu, iz leta v leto čedalje bolj bogat, vedno bolj poln različnih proizvodov, ki jih glede sortimenta, zunanje podobe in dostopnosti potrošniku ni mogoče niti primerjati s tistimi iz časov, ko so gospodarstvo upravljali iz centra, administrativno, ko so preprosto predpisovali, koliko, kaj in po kakšni ceni mora proizvajati določeno podjetje. V nasprotju s prejšnjo revščino in enoličnostjo — tako glede količine in kakovosti kakor tudi glede izbire — imamo zdaj obilico raznovrstnih proizvodov, na katere smo upravičeno ponosni.

Prevzem delitve dohodka in oblikovanje proizvodne politike nalaga kolektivu odgovornost za upravljanje podjetja, za njegov perspektivni razvoj. Enega brez drugega ni: delitev dohodka in določanje proizvodne politike neposredno vplivata in oblikujeta perspektive razvoja podjetja. Podjetje ne posveti dovolj pozornosti modernizaciji proizvodnega procesa, izboljšanju kakovosti proizvodov, večji produktivnosti dela itd., se lahko po določenem času znajde v položaju, ko se zmanjšuje njegova proizvodnja ali blago ne gre v denar ter se začne zmanjševati skladi podjetja in osebni dohodki delavcev. V našem sedanjem sistemu delovni kolektivi povsem upravičeno dobro premislijo in skrbno računajo, preden določijo iz svojih skladov sredstva za nakup strojev, opreme za razširitev zmogljivosti...

Investicijskih sredstev ne trošijo kar tako, kakor je bilo to takrat, ko so šle vse investicije iz proračuna.

V procesu lajanja čedalje večjih pravic smo delovnim kolektivom dali tudi pooblastila in jim naložili odgovornost za oblikovanje odnosov med ljudmi. Zdj se ne more nihče od zunaj vmešavati v to, koga bo delovni kolektiv sprejel na delo ali odpustil, kako bodo ljudje porazdelje-

ni na delovna mesta itd., seveda pod pogojem, da njegovi sklepi niso v nasprotju s pravicami, ki jih zakon jamči vsakemu posamezniku.

Celo tako poenostavljeno navedene značilnosti našega sistema delavskega samoupravljanja povsem jasno kažejo izredno široke možnosti in perspektive delavskega razreda Jugosla.ije, da neposredno upravlja vse gospodarsko in družbeno življenje socialistične skupnosti. Včasih pa slišimo glasove tistih, ki jih skrbi, češ da naš sistem baje spravlja na kocko družbeno lastnino sredstev za proizvodnjo. Vsakomur v Jugoslaviji je več kot jasno, da sredstva za proizvodnjo niso last delavcev niti kolektivna last. Stvar je v tem, da ta sredstva namesto direktorja in raznih ministrstev upravljajo neposredni proizvajalci. To pa nikakor ne pomeni, da smejo neposredni proizvajalci prodajati ta sredstva ali jih »pojesti«. Ne, delovni kolektiv lahko nepotrebni stroj proda drugi gospodarski organizaciji in si kupi za ta denar drugega, ki ga

doumeti mora njegove posledice tako v odnosu do podjetja kakor tudi do širše skupnosti in do samega sebe.

Prizadevati si moramo, da bomo pri delavcu kar najbolj razvili zavest o njegovi vlogi proizvajalca in upravljalca. Pri tem delu imajo sindikalne organizacije veliko nalogo. Res je, nimamo nikakršnih administrativnih ali zakonodajnih pravic. Imamo le toliko pravic, kolikor zaupanja nam izkažejo ljudje. To zaupanje pa je odvisno predvsem od tega, ali in v kolikšnem obsegu izražamo njihove interese, voljo in zahteve. Edino v tem je naša moč. Čim bolj in čim neposredneje izražamo voljo, interese in razpoloženje ljudi, tem močnejše bomo vplivali na urejanje bistvenih vprašanj vsega našega razvoja, tem hitreje bomo izboljšovali sindikalnega aktivista, ki bo kot politični delavec vedno in v vsakem položaju čutil razpoloženje tistih, ki so ga izbrali, ter bo znal braniti in zastopati sprejeta stališča, aktivista, ki bo znal pravočasno reagirati, če

Logična posledica razvoja socialistične graditve

»Zakon o izročitvi tovarn, podjetij itd. v upravo delovnim kolektivom je logična posledica razvoja socialistične graditve naše države. Je dosledno nadaljevanje v skupini ukrepov, ki jih izvaja naša ljudska oblast na svoji neomajni poti v socializem. Pogoji za to so deloma že dozoreli. Naši delovni kolektivi vsak dan dokazujejo svojo zrelost, svojo visoko zavest, ki prihaja do izraza v njihovih junaških naporih za izpolnjevanje planskih nalog. Od kod ta polet in požrtvovalnost naših delovnih ljudi v tekmovanju in izpolnjevanju planskih nalog pred rokom? Od tod, ker so naši delovni ljudje razumeli, da je odvisna zgraditev socializma v naši državi prav od njih in da gredo plodovi naporov, ki jih dajejo, v njihovo korist. Naši delovni ljudje so se do sedaj lahko prepričali, da ima naša ljudska oblast do njih popolno zaupanje in da zanje skrbi. Na drugi strani naši delovni ljudje z dejanji dokazujejo, da so pripravljeni premagovati tudi največje težave pri svojem delu. Mar niso potemtakem ti delovni ljudje, ki dajejo take napore, ki si s takim poletom in požrtvovalnostjo prizadevajo, da bi izdelali čimveč raznih izdelkov, ki s takšno energijo grade nove tovarne, nove objekte, nove železnice in drugo, ki dokazujejo ljubezen do teh svojih tovarn s tem, da se z vsemi silami trudijo izpolniti proizvodna sredstva z novatorstvom — mar niso ti delovni ljudje sposobni, da tudi sami upravljajo te svoje tovarne? Seveda so jih sposobni upravljati — in novi delavci, ki bodo odšli v tovarne, rudnike in druga podjetja, se bodo tega naučili od svojih tovarišev. Morda kdo misli, da bo ta zakon preuranjen, da delavci ne bodo mogli obvladati komplicirane tehnike upravljanja tovarn in drugih podjetij. Kdor misli tako, se moti; tak pogled na to vprašanje pa bi pomenil nezaupanje do naših delovnih ljudi, pomenil bi, da se ne zavedamo, kakšne velikanske ustvarjalne sile bo razvilo prav to upravljanje pri naših delovnih ljudeh, ker bo ta zakon našim delovnim ljudem še bolj odprl perspektivo za njihovo bodočnost, za bodočnost vse naše skupnosti.

JOSIP BROZ-TITO,
iz govora na izrednem zasedanju Ljudske
skupščine FLRJ 26. junija 1950

uvedbe delavskega upravljanja nastali pogoji ko je postal delavski razred osnovna gibalna sila vse družbe, so se razvile tudi možnosti za razširitev družbenega samoupravljanja na vsa področja našega življenja. Mi vsi smo priče, da so nastale v družbeni skupnosti nove strukturne spremembe, in sicer predvsem zaradi močnega, nenehnega delovanja mehanizma delavskega in družbenega samoupravljanja tako v gospodarskih organizacijah kakor tudi v komunah. Veliki uspehi, ki smo jih dosegli, so rezul-

»vsakomur po sposobnosti, vsakomur po delu« — ker so že klasični marksizma govorili, da brez uveljavitve tega načela ni socializma.

Zdaj vsepovsod govorimo o novem načinu nagrajevanja v gospodarstvu. Ponekod ga označujejo kot nagrajevanje po enoti proizvoda in po ekonomskih enotah, drugod pa kot nagrajevanje po kompleksnem učinku. To je zdaj osrednji problem v naših podjetjih, vendar bi rekel, da je izraz nagrajevanja preozek, neadekvaten. Zakaj če bi v resnici

Proizvajalci naj bodo tudi upravljalci presežka dela

»Če zaupamo lahko neposrednim proizvajalcem upravljanje proizvodnih sredstev, potem izročimo lahko njihovo neposrednemu upravljanju tudi del razširjene reprodukcije prav do take meje, da tako neposredno upravljanje presežka dela ne ovira potrebe po njegovem družbenem prelivanju. Te meje se bodo pri nas zlasti po končani izključni kapitalni graditvi vidno razširile. Zakaj se recimo naša podjetja ne bi mogla solidno obnoviti in razširiti iz presežka dela, ki so ga sama ustvarila? To ne bi v ničemer pomenilo njihove lastnine nad akumulacijo, prav tako kot njihovo upravljanje tovarn ne pomeni njihove lastnine nad tovarnimi. Zakaj ne bi mogli delovni kolektivi na temelju neposrednega upravljanja z večino presežka dela, ki ga proizvajajo, graditi svoj družbeni standard, stanovanja, ambulate itd. itd.? Zakaj ne bi mogle komune, katerih delo lahko postane v nadaljnjem razvoju naše socialistične demokracije dejansko in zelo hitro predmet neposrednega nadzorstva delovnih množic in neposrednih proizvajalcev, prevzeti večino prosvetnih in zdravstvenih materialnih izdatkov, kakor tudi večino drugih izdatkov za družbeni standard, seveda s pogojem, da jim naši družbeni plani zagotovijo dovolj velik delež v družbenem presežku dela? Ta delež v družbenem presežku dela, s katerim bi razpolagale komune, pravzaprav ne bi bil niti najmanj odtegnjen neposrednim proizvajalcem, pač pa bi bil tudi ta pod njihovim nadzorstvom, zlasti po poti delovanja komunalnega sveta proizvajalcev.

BORIS KIDRIČ,
iz govora na VI. kongresu ZKJ, novembra 1952

potrebuje. To pa je tudi vse. Po drugi strani določa delitev dohodka v glavnem družbeni plan, točneje rečeno, plan predpisuje odstotek dohodka, ki ostane gospodarski organizaciji za prosto razpolaganje. Razen tega pa pravica gospodarske organizacije, torej neposrednih proizvajalcev, hkrati nalaga tudi ustrezne dolžnosti — skrb za razvoj podjetja, za zagotovitev normalne in smotne tekoče proizvodnje, za formiranje osebnih dohodkov delavcev v odvisnosti od produktivnosti itd. Vse to jasno prica o tem, da delitev dohodka ni in ne more biti »zasebna« zadeva delovnega kolektiva. Ali je po vsem tem še vredno izgubljati besede in dokazovati, da delovni kolektivi v Jugoslaviji niso lastniki sredstev za proizvodnjo? To očitno ni potrebno, ker takšna napačna pojmovanja lahko nastajajo le v dogmatskih glavah, obremenjenih s shematizmom in zakovanih v davno zastarele kalupe.

Vsekakor bi bilo enostransko govoriti le o uspehih. Nikoli nismo prikrivali težav in pomanjkljivosti, ki so nastajale v našem praktičnem delu. Prav zato smo tudi lahko pravočasno ter bolj ali manj uspešno odstranjevali vse tisto, kar nas je oviralo pri hitrejšem napredku. Zdj kakor tudi doslej je torej zelo važno, da skrbno spremljamo ves naš razvoj ter odstranjujemo vse zastarele, kar je treba odstraniti. Storitvi moramo vse, da bodo delavci domeli in razumeli družbeno in gospodarska gibanja. Brez tega ne bodo mogli v celoti uveljavljati širokih pravic, ki so jim dane. Ni dovolj le sodelovati pri odločanju. Človek mora doumeti bistvo sklepa, pri katerem sprejmu bo sodeloval, samoupravljanja.

V Kranju smo videli in zapisali

PRITISK JE MENJAL SMER

V novem, lepem Domu sindikatov, v posloppu, ki zbudi zanimanje popotnika, brž ko izstopi na glavni avtobusni postaji v Kranju, brenči beseda kakor nemirna muha med šipami. V vsakem pogovoru je navzoča beseda — pritisk. Rečejo vam:

Obratni delavski sveti jesenske železarne so poprej tavali in iskali »vsebinsko delo«. Skoraj vse njihovo delo se je omejevalo na to, da so »centralni« delavski svet vpraševali, ali lahko to ali ono, kaj bi bilo treba storiti... Zdj pa obratni delavski sveti pritiskajo na »centralnega«, zahtevajo dejavnost od njega in si prizadevajo, da bi sami storili marsikaj, kar so poprej zlahka prezrili.

Ali pa: Delavci tekstilnih podjetij pritiskajo na svoje delavske svete in strokovne službe. Očitajo jim, da zaostajajo pri uvajanju oblik kompleksnega nagrajevanja po učinku, zahtevajo od njih, naj se zagnejo z mrtve točke. Vsak dan jim potreboje s kakim primerom iz daljine ali bližnje sosesčine ter očita jo: »Glejte, kako napredujejo, mi pa...«. Ta pritisk je bil tako močan, da sta občinski in okrajni

zbor proizvajalcev morala dati »problem tekstilcev« na dnevni red.

Ali: Na sejah delavskih svetov ni več kar tako. Skrbno pazijo na posledice slehernega sklepa, zakaj noben član delavskega sveta se ne izpostavi rad pritisku »javnega mnenja« kolektiva. Kolektiv vsakega obrata skrbno pazi, da mu sklepi delavskega sveta zagotavljajo enake možnosti pri obračunu z drugimi obrati in z ekonomskimi enotami. Obrat blejskega podjetja »LIP« v Bohinju na primer zahteva osamosvojitve, ker meni, da je prikrašjan pri sedanjem načinu obračuna v okviru podjetja. In nazadnje z vdihom, vendar tudi zadovoljno:

Spočetka smo mi pritiskali na kolektive, jim svetovale in jih pričevali, naj uvedejo nove oblike formiranja in delitve osebnih dohodkov. Zdj pa pritiskajo kolektivi — pa še kako — na nas, delavske svete ter na strokovne službe podjetij in na organe komun. V praksi so začutili prednost novega, zato zdaj ugotavljajo neštete podrobnosti, ki jih omečajo kot oviro, da produktivnost

in zaslužki ne naraščajo tako naglo, kakor bi po njihovem mnenju lahko.

Novi tokovi so se začeli v kolektivih — tako pravijo — s pritiskom, vendar je pritisk spreminjal smer. Ni lahko biti »faktor« v podjetju ali komunah, ker od njega vsi pričakujejo, da zna čedalje več ter se bolj in bolj prilagaja »novim hierarhičnim odnosom«.

Primer naj pokaže, kakšni so ti odnosi zdaj.

Lani je okrajni ljudski odbor tako v »starem slogu« poslal podjetjem zahtevo, naj z delom sredstev iz svojih skladov sodelujejo pri graditvi telefonske linije Ljubljana—Jesenice. Ta linija je najbrž potrebna in bi po vsej verjetnosti koristila podjetjem, vendar se je okrajni ljudski odbor motil, ko je mislil, da zadošča taki argumenti in da že dobi denar. Nekaj delavskih svetov ga je dalo, vendar s pripombo, da bi bilo treba tudi nje vprašati za mnenje, preden so se odločili za gradnjo. Drugi delavski sveti pa — preprosto niso dali niti dinarja. Ljudski odbor je razumel lekcijo in popustil.

Občinski ljudski odbor v Kra-

nju se je naučil iz »okrajne izkušnje«, zato je njegov letošnji družbeni plan brez težav opravil izpit na zborih volivcev. K temu je znatno prispeval občinski sindikalni svet.

Konec lanskega leta je občinski sindikalni svet anketiral okoli 8500 delavcev iz 61 podjetij in ustanov. Na anketnem listu je bilo naštetih 18 objektov družbenega standarda. Delavci naj bi povedali, katere izmed teh objektov je treba graditi in po kakšnem vrstnem redu. Pa še dva odgovora: prvič, ali so za to, da njihova podjetja sodelujejo pri finansiranju tega programa, in drugič, ali imajo še kakšne predloge in želje razen tistih, ki jih vsebuje anketni list.

Anketa je spremenila nekatera mnenja, ki so se ustalila pri ljudskem odboru in v sindikalnem svetu. Pokazala je na primer, da je največ anketirancev za graditev zornih ambulant in da so stanovanja na drugem mestu. Ti pravki so pripomogli, da je bil družbeni plan zares dejanski izraz potreb in želja državljanov ter izdelan ne v njihovemu imenu, temveč neposredno z njihovimi glasovi.

Počasi se spreminjajo pojmovanja o tem, »kdo je oblast« v komunah. Zato pa se tudi komunah hitreje spreminja v pravi smeri.

Bolj in bolj jo sili naprej pritisk — s tiste druge strani.

A. VESELINOVIC

Stroji ne počivajo

Nedelja popoldne. Ljudje so bili na sprehodih, izletih, na nogometnih igriščih. Stroji v tovarnah so onemeli. Onemeli so tudi v slovenjebistriški tovarni »Impol« — vendar ne vsi. V valjarni se je visoko pod stropom »sprehajal« žerjav. Z železnimi čeljustmi je zagrabil blok aluminija, ga prenesel k stroju in se znova vrnil k skladišču blokov. Skupina slučajnih obiskovalcev — vodil jih je direktor, ki jim je razkazoval tovarno — se je začudeno zazrla v osamljen žerjav, ki je obratoval. Zadeva je bila kmalu pojasnjena.

»Žerjavovodja večeraj ni zmogel vsega,« je pojasnjeval mojster, ki je z žerjavom prenašal aluminijaste bloke, »in če jutraj ne bo materiala pri strojih, bodo ti stali. Zato sem prišel v tovarno.«

Ta dogodek mi je pripovedoval znanec pred časom. Le na pol sem mu verjel. Roman Kikl, predsednik delavskega sveta tovarne metalnih polizdelkov Im-

pol v Slovenski Bistrici pa ga je potrdil še z drugimi primeri.

»Veste, pri nas stroji ne malicajo!«

»Kako malicajo, ne razumem vas?«

»No, med odmorom ko delavci jedo, bi morali tudi stroji počivati. Odkar smo uvedli pri nas nagrajevanje po enoti proizvoda, se dogodi, da nekateri stroji obratujejo tudi med malico. Delavci ali na hitro pojedjo, ali pa drug drugega zamenjajo, samo da več naredimo, da stroje bolje izkoristimo. Za milijarde odgovarjamo. V strojih in poslopih so milijarde, ki nam jih je družba zaupala v upravljanje in zato jih hočemo upravljati čimbolje, iztisniti iz strojev čimveč.«

»Napredek da le kaj,« sem pripomnil.

»Lahko se pohvalimo, vendar še nismo zadovoljni. Res, veliko smo dosegli, ko smo opustili predelavo bakra in ko predelujemo aluminij, ko smo usvojili legure, kakršne zahteva trg. Vendar so

pred nami še naloge, ne lahke in ne majhne.«

»Kakšne in kolikšne?«

»Način nagrajevanja moramo še izpopolniti. Sedaj je osnova za obračun osebnih dohodkov učinek obrata oziroma ekonomske enote. To še ni pravilno. Razmišljamo, naj bi bila osnova za prejemke delovni uspeh skupine ali kjer je mogoče delovni uspeh vsakega posameznika. To je naloga, ki jo bomo morali uresničiti, če bomo hoteli še pospešiti produktivnost in bolje izkoristiti stroje. In druga je rekonstrukcija tovarne.«

»Torej mislite tovarno še razširiti?«

»Sedanjí prostori so tesni in stroji so stari. Nekajkrat so že amortizirani, zato bo treba kupiti nove, zgraditi prostore zanje, preseliti postopoma v nove obrate pločevinarno, livarno in žične obrate. Našo tovarno moramo razširjati vzporedno s tovarno aluminija v Kidričevem, od koder dobivamo surovino in ta, kot

slišimo, bo začela graditi kmalu novo elektrolizo.«

*

Poslovil sem se od Kikla, ki mi je v skopih, klenih besedah razložil, o čem razpravljajo organi upravljanja.

Poslovil sem se tudi od orodjarja Hutinskega, ki me je pospremil do predsednika delavskega sveta, od Hutinskega, ki je koj nato odhitel za štiri ure v šolske klopi. Popoldne je bil v tovarni, popoldne v šolskih klopih. Zdaj je bila na vrsti matematika, potem blagoznanstvo in risanje (orodjar mora vendar poznati kovine in zlitine, spoznati se na načrte in številke). Temu je sledila politična ekonomija in še kaj drugega, kar sodi k splošni in strokovni izobrazbi proizvajalca in upravljalca.

In takšnih kot je Hutinski, zavzet za delo in učenje, in skrbnih upravljalcev, kot je Roman Kikl, je v slovenjebistriški tovarni Impol veliko — so pravzaprav vsi. Proizvodnja narašča, narašča tako, da skoraj sami ne verjamejo. Pred leti so predelali 7000 do 8000 ton bakra v enem mesecu. Letos aprila pa 11.800 ton aluminija, čeprav je aluminij trikrat lažji od bakra, kar pomeni, da so izdelali glede na težino številčno trikrat več raznih proizvodov in polproizvodov.

Stroji ne počivajo, ob strojih in šolskih klopih se ljudje uče, uče se na zasedanjih delavskega sveta in upravnega odbora, na mesečnih sestankih v obratih — v ekonomskih enotah — ko razpravljajo o slabostih. Uče se in gospodarijo, da bi lahko jutri delali še bolje, da bi lahko s pridom izkoristili znanje ob novih strojih, v novi tovarni. D. P.

Trdni temelji delavskega samoupravljanja

Razlog, da so delavski sveti lahko postali tako vpliven gospodarski činitelj, je v stalni krepitvi njihove materialne osnove; na ta način se njihove pravice niso omejevale samo na področje plačnih skladov in enostavne reprodukcije, temveč so se razširile tudi na investicijske sklade, oziroma na razširjeno reprodukcijo. Poglejmo, kakšna je bila v FLR] udeležba skladov in nato osebnih dohodkov v nacionalnem dohodku gospodarskih organizacij družbenega sektorja.

v milijardah dinarjev					
Leto	Izplačani osebni dohodki neto	Vplačila v sklade	Skupaj (1 + 2)	Izplačilo v breme nacional. dohodka	% udeležbe v nacionalnem dohodku (3:4)
	1	2	3	4	5
1953	153,7	21,3	175,0	631,7	27,7
1954	205,7	35,3	241,0	792,9	30,3
1955	213,6	54,7	268,3	854,0	31,4
1956	226,1	68,5	294,6	933,5	31,6
1957	293,9	60,0	353,9	1072,5	33,0
1958	361,1	117,0	478,1	1266,1	37,8
1959	472,1	145,0	617,1	1523,2	40,5

Odstotek skupnega nacionalnega dohodka družbenega sektorja, s katerim razpolagajo delavski sveti, se je torej od leta 1953, ko je znašal 27,7%, v letu 1959 dvignil na 40,5%. To pomeni, da vse več presežnega dela ostaja neposrednim proizvajalcem. To pa predstavlja večji vpliv neposrednih proizvajalcev ne samo na enostavno, temveč tudi na razširjeno reprodukcijo. Popolnoma odveč je postala vsaka pojazen, da bodo delavski sveti vodili računa predvsem ali samo o svojem plačnem skladu in da ne bodo mislili na uspeh in bodočnost svoje tovarne. Pokazalo se je namreč, da so delavski sveti vedno znali poiskati možnosti in sredstva za obnovo, razširitev in modernizacijo svojega podjetja. Ali ni ogromno primerov, ko so delovni kolektivi na račun svojih plač odvajali materialna sredstva za modernizacijo podjetja? Na osnovi rezultatov se je očito pokazalo, da je prav investiranje, ki so ga izvajali proizvajalci z lastnimi sredstvi, praviloma bolj pretehtano, rentabilnejše in učinkovitejše od tistega, ki je planirano in financirano od zgoraj, od višjih predstavniških organov. To je razumljivo, saj ne more nihče tako dobro in do kraja predvideti in pretehtati konkretnih potreb, možnosti in rentabilnosti investiranja kot prav neposredni proizvajalci sami.

Iz publikacije tovariša
STANETA KAVČICA,

»Delavski sveti v preteklem desetletnem obdobju«

Danes za jutri

Pikolovec bi dejal, da delavski svet Industrije kovinskih izdelkov v Mariboru še ni razpravljaj in sklepaj o sodobnejši organizaciji dela. To svojo sodbo bi pač utemeljeval s trditvijo: organizacija dela ni bila nikoli posebej na dnevnem redu delavskega sveta. Prav s takšno trditvijo pa bi dokazal, da je pikolovec. Res o organizaciji dela niso posebej razpravljali na zasedanju delavskega sveta doslej zato, ker so o njej pravzaprav govorili na vsakem zasedanju. To je zelo jasno razložil Drago Balažič, predsednik »IKI« in njen tehnični vodja. Preden sem ga našel, sem obredel štiri obrate. Industrijo kovinskih izdelkov deli Drava in desetero ulic. To je današnja Industrija kovinskih izdelkov. Jutrišnja bo drugačna. Štirje obrati bodo ena sama velika tovarna.

»Ze takrat, ko je delavski svet sklenil, da je treba zgraditi novo tovarniško poslopje, smo se morali odločiti za drugačen, sodobnejši tehnološki proces dela, za drugačno organizacijo dela. Tehtnice in galanterijske izdelke, nože in blagajne izdelujemo sedaj v štirih obratih. Videl si jih. Temnačni so in prostori so tesni. Obrtniški način dela domuje v njih. Iz obrata v obrat prevažamo polizdelke in že to nas veliko stane.

O organizaciji dela smo govorili tudi tistikrat na seji delavskega sveta, ko nekateri posamezniki nasprotovali uvajanju sodobnejših tehnoloških postopkov v novih prostorih.

Posamezniki so sodili, da so novotarije nepotrebne, da bodo

te zmanjšale delavske zasluge. Niso odkrito povedali, da se boje za svoj »mojstrski naslov«. Saj veste, kako je, v neorganizirani obrtniški proizvodnji so rezerve velike. Samo malo iznajdljivosti in normo je moč hitro preseči, tisti, ki ima nekaj soli v glavi, se hitro postavi.

Zarodek nove organizacije dela naj bo že v konstruktor-skem oddelku, tako smo sklenili na seji delavskega sveta. Del konstruktorjev naj izdeluje načrte samo za kovinsko pohištvo, drugi naj izdelujejo načrte za klimatske naprave in kar pač bomo še izdelovali. V konstruktor-skem oddelku naj se začne specializacija. Pri izvedbi, pri praktičnem delu v oddelkih bo vse to moč združiti. In če je potrebna specializacija za strokovnjake, kot so konstruktorji, je prav toliko potrebna za tiste, ki bodo uresničevali njihove zamisli.

Zato je letos delavski svet razpravljaj o ustanovitvi izobraževalnega centra. Center je že ustanovljen. Prvi učenci so mojstri in oddelkovodje. Ti se morajo najprej spoznati z nalogami, z bodočo organizacijo dela v novih obratih, ki jih bomo odprli novembra letos. Potlej bodo prišli na vrsto vsi delavci. Vsakdo, ki se bo na novo zaposlil pri nas, bo dobil tu potrebno strokovno znanje in tudi tisti, ki je v tovarni že leta in leta, bo v tem centru pridobil potrebno veščino za posamezno, posebno delo. Center bo šola za resnične mojstre svojega dela.«

Res, v zapisnikih najbrž ne bi našli nikjer posebne točke »organizacija dela v novi tovarni«. Toda kot je moč razbrati iz pripovedovanja predsednika Balažiča, o njej govorje na delavskem svetu v podjetju že ves čas, danes zato, da bodo jutri pripravljani za nove naloge, zato, da bo v naslednjih petih letih porasel bruto produkt od sedanje milijarde na pet milijard dinarjev.

Res, v zapisnikih najbrž ne bi našli nikjer posebne točke »organizacija dela v novi tovarni«. Toda kot je moč razbrati iz pripovedovanja predsednika Balažiča, o njej govorje na delavskem svetu v podjetju že ves čas, danes zato, da bodo jutri pripravljani za nove naloge, zato, da bo v naslednjih petih letih porasel bruto produkt od sedanje milijarde na pet milijard dinarjev.

»Vprašuješ, o čem bomo razpravljali na naslednjem zasedanju delavskega sveta? O gradnji stanovanj! Ne bo prvič, verjetno tudi ne zadnjič. Dokaz, da smo o tem sklepali, je naše »Kovinar-sko naselje« na Kešetovem. Nujnost, da o tem znova govorimo — nad 100 novih prosilcev, čeprav je prva stanovanjska »ofenziva« že za nami...«

Tako sta odgovorila Tržan, predsednik delavskega sveta, in Pajk, član izvršnega odbora sindikalne podružnice delavcev Strojne tovarne v Trbovljah.

Ker usihajo zaloge premoga pod trboveljskimi hribi, se je začela razraščati Strojna tovarna. Toda napaka, stokrat ponovljena. Nova tovarna, novi delavci in nekaj — starih stanovanj. Sinovi rudarjev — kovinarski delavci — so si želeli ustvariti svoje ognjišče.

»Če ne dobimo stanovanj, si poiščemo delo drugje,« so grozili. Delavski svet se je znašel v zagati. Stroji nič ne pomenijo

brez ljudi, ti pa terjajo stanovanja ali pa bodo odšli. Na nič kolikih sejah delavskega sveta, na sestankih sindikata so našli rešitev.

Delavski svet je »potrkal« na »vrata« stanovanjskih skladov: na občini, okraju, republiki. Najetim 200 milijonom je primaknil 21 milijonov dinarjev sredstev podjetja in sklenil: Kdor hoče novo stanovanje, naj tudi sam nekaj prispeva. Sindikat je bil organizator prostovoljnega dela. Tisoče in tisoče prostovoljnih delovnih ur je naneslo novih 28 milijonov dinarjev. V letu in pol (do lani) se je v bloke novega »Kovinarskega naselja« na Kešetovem vse-lilo 106 prosilcev. Druhih sto nestrpnost čaka, kdaj se bo začela »druga stanovanjska ofenziva«.

Sekretar podjetja Nerad je zelo rad potegnil papirje iz predala. Številke so govorile o rekonstrukciji podjetja, o novih strojih in — novih delavcih. Novi delavci pa pomenijo nova stano-

vanja. Če delavcev ni ali če jih ne bo toliko kot računajo, bo proizvodnja manjša. Zato — nova stanovanja.

»Teren že otipavamo,« sta dejala sogovornika. »Tri rešitve imamo za bodočo gradnjo stanovanj. Zakon nam dovoljuje, bolje rečeno, spodbuja nas, da uveljavimo predplačilo za stanovanja. Kdor hoče stanovanje, naj tudi nekaj prispeva. Rešitve pa so tele:

● Prva: prosilec naj bi prispeval znesek triletna najemnine.

● Druga: prosilec naj prispeva znesek štiriletna najemnine. Najemnino naj bi plačeval v mesečnih obrokih, plačal pa jo naj bi do vselitve.

● Tretja: prosilec naj bi plačal določen znesek predplačila v odstotkih glede na višino svojega osebnega dohodka.

»In kolikšna naj bi bila mesečna predplačila za triletno dobo?«

»Za garsonjero 3183 dinarjev mesečno, za enosobno stanova-

nje 4147 dinarjev, za dvosobno 5440 dinarjev in za trisobno 6055 dinarjev mesečno. To bi bila mesečna najemnina. Prosilec, ki bi izpolnil te pogoje, pa bi potem šest let plačeval le polovično najemnino.

Kot rečeno, otipavamo teren. Doslej še nobeden ni odklonil, vsakdo si želi, da bi dal delavski svet posamezne rešitve čimprej v razpravo kolektivu.«

Na naslednji seji delavskega sveta (in ta bo julija) bodo razpravljali o »drugi stanovanjski ofenzivi«. Če hoče kolektiv trboveljske Strojne tovarne za trikrat povečati bruto produkt, ustvariti v petih letih za 7,5 milijarde dinarjev različnih proizvodov ob enkratnem povečanju števila zaposlenih, potem je »druga stanovanjska ofenziva« več kot potrebna in delavski svet se tega zaveda.

PIŠE PETER DORNIK

PREVZEM TOVARNE, JESENICE 1950

Foto: S. Smolej

SINDIKATI IN DELAVSKO SAMOUPRAVLJANJE

Pojutrišnjem, 27. junija, bo minilo deset let, kar je Zvezna ljudska skupščina sprejela zakon o delavskem samoupravljanju v gospodarstvu. Ustanovitev delavskih svetov je nedvomno eno najbolj revolucionarnih dejanj Komunistične partije Jugoslavije in nove ljudske oblasti, ena najizrazitejših oblik dosledne uporabe marksistične znanosti o revoluciji in graditvi socialistične družbe. S sprejetjem zakona o upravljanju gospodarskih podjetij po delovnih kolektivih smo obrnili novo stran v zgodovini boja našega delavskega razreda za lastno osvoboditev in za graditev socialistične družbe.

POPOLNA AFIRMACIJA DELAVSKIH SVETOV

Ceprav je doba desetih let glede na tako temeljite družbene spremembe zelo kratka, pa rezultati, ki smo jih v tem času dosegli tako v gospodarstvu kakor pri graditvi novih družbenih odnosov, prepričljivo dokazujejo, da so se delavski sveti — in sploh naš sistem družbenega samoupravljanja, sistem neposredne demokracije — popolnoma uveljavili in dokončno zmogli. Na teh novih družbenih temeljih se je razvila izredna pobuda delavskega razreda v proizvodnji, kar je odločilno pripomoglo, da je naša dežela glede naraščanja industrijske proizvodnje in v nekaterih drugih važnejših ekonomskih rezultatih med prvimi na svetu. »Delavsko samoupravljanje je doseglo tolikšne rezultate, da sta se bistveno spremenila družbeni položaj in vloga delavskega razreda, ki je zdaj dejansko neposredni nosilec ekonomskega in političnega boja za zgraditev socialistične družbe.« (Tito)

Pravi obseg rezultatov desetletnega dela in razvoja delavskih svetov lahko povsem dojamemo šele, če upoštevamo, da smo delavske svete zasnovali v enem najtežjih obdobjih socialistične Jugoslavije. Gospodarska blokada in drugi poskusi, prisiliti naš delavski razred, da bi sprejel pojmovanja in stališča, ki mu niso ustrezala niti kot metoda ne kot vsebina v socialistični graditvi, so se poslabšali že tako težavne gospodarske pogoje socialistične graditve. Zaostala organizacija proizvodnje, pomanjkanje surovin, orodja in strojev, nezadostno število strokovnih kadrov, nizka življenjska raven ter še razni drugi pogoji in težave — delno kot dediščina bivše kapitalistične Jugoslavije, delno pa posledica razdeljanja med vojno in gospodarske blokade — so zahtevali od delavskega razreda nadljudske napore, da se je rešil zaostalosti in bede ter ohranil in poglobil pridobitve.

Ustanovitev delavskih svetov kot posvetovalnih organov v več kot 200 podjetjih konec leta 1949 in v začetku leta 1950 z namenom, da bi si pridobil izkušnje, je dala delavskemu razredu tak polet, da so na lastno podlago ustanavljala delavske svete tudi druga podjetja, tako da so ob sprejemu zakona delovali že v približno 800 kolektivih, v mnogih drugih podjetjih pa so se pripravljali na volitve. Čeprav so imeli ti prvi delavski sveti le posveto-

valne pravice, so delavci v njih instinktivno začutili začetek uresničevanja zgodovinskih težej in pravic delavskega razreda, da proizvodnjo upravljajo tisti, ki tudi proizvajajo.

Uzakonitev teh pravic in uvedba samoupravljanja v gospodarstvu kot enega najbolj bistvenih temeljev našega družbenega sistema sta odprli delavskemu razredu nove, lepe perspektive, okrepili njegovo vero v socializem ter prinesli milijonom ljudi polet in pobudo. Ustanovitev delavskih svetov je bila ena najizrazitejših manifestacij neomajnega zaupanja Centralnega komiteja KPJ v ustvarjalno moč delavskega razreda, v njegovo revolucionarno razredno zavest in v sposobnost, da samostojno odloča o svojih problemih. To je še bolj povežalo Komunistično partijo z delavskim razredom in stopnjevalo moč vsega ljudstva.

DESETLETNA DEJAVNOST SINDIKATOV JE NAJTESENEJE POVEZANA Z RAZVOJEM SAMOUPRAVLJANJA

Ko ob tem pomembnem jubileju povzemamo rezultate dela in razvoja delavskih svetov, hkrati posredno zbiramo tudi delovne rezultate sindikalnih organizacij. Vsa dejavnost sindikatov je bila v teh desetih letih najtesneje povezana z delom delavskih svetov in polna skrbi za razvoj samoupravljanja v gospodarstvu. Na sestankih kolektivov, na sejah sindikalnih vodstev, v sindikalnem tisku, na konferencah in kongresih ter na mnogih zborovanjih so obravnavali probleme delavskega samoupravljanja ter prevzemali in posredovali izkušnje. Sindikati so bili med organizatorji prvega kongresa delavskih svetov in številnih drugih delovnih sestankov predstavnikov delavskih svetov, zlasti v okviru komun, kar je bilo velikega pomena za izpolnjevanje delavskega samoupravljanja v gospodarstvu.

Sindikati so bili ves čas tista množična, organizirana politična sila, na katero so se delavski sveti oprli in ki je delavce spodbujala k upravljanju, razvijala njihovo družbeno zavest in odgovornost ter jim omogočala, da so se ekonomsko širše izobraževali. Sindikati so omogočali delavcem široko, svobodno izmenjavo mnenj in družbeno nadzorstvo nad delom delavskih svetov. Po sindikatih je lahko naprednejši del delavskega razreda vplival na bolj zaostale.

Z uvedbo delavskega upravljanja se je povečala tudi vloga sindikatov. To se je na prvi pogled morda zdelo protislovno, vendar je to dejstvo logična zakonitost družbenega razvoja v naših razmerah. Z ustanovitvijo delavskih svetov so začeli iz proizvodnje izginjati stari odnosi, v katerih je delavec, čeprav rešen kapitalističnega izkoriščanja, vendarle ostal le samo proizvajalec. Z delavskim upravljanjem se je začel proces novih družbenih odnosov, proces spreminjanja delavcev proizvajalcev v proizvajalce upravljavce, začel se je proces združevanja dveh temeljnih družbenih funkcij v eni osebi.

Takšnih sprememb ni mogoče uveljaviti le s sprejetjem zakonskih predpisov. Zmaga nad staro kapitalistično družbo in ustreznimi socialističnimi zakoni lahko le utroji pot takšni spremembi, združitvi teh dveh funkcij, dosledna in resnična združitve pa je zelo zapleten, dolgotrajen proces.

Delavski razred je prevzel v upravljanje sredstva za proizvodnjo. Poprej se ni in se tudi ni mogel izsolati, da bi se to upravljanje takoj razvijalo brez težav, ki izhajajo iz njegovih pomanjklivosti, iz neizkušenosti, nezadostne ekonomske in strokovne izobrazbe ter iz zastarelih navad in pojmovanj v njegovi zavesti itd. Res je, da delavski razred se je v obdobju administrativnega upravljanja nekoliko izsolal na sindikalnih sestankih in delovnih posvetovanjih, si pridobil osnovne pojme o gospodarskih zakonitostih in se seznanil s konkretnim ekonomskim stanjem in s problemi v deželi in z ekonomskim sistemom. Vendar delavci prej niso neposredno odločali. Drugi so skrbeli za delovni kolektiv, drugi so mu določali, kaj bo delal, kaj proizvajal, drugi so mu določali plače in delovne pogoje, zdaj pa naj on sam skrbi za to ter v okviru globalne družbene delitve, določene z družbenim planom, samostojno razporeja sredstva, ki si jih ustvari z delom. Predvsem od politike delavskih svetov, od tega, kako izboljšujejo proizvodnjo in razporejajo sredstva, je zdaj odvisno tako neposredno izboljševanje življenjske ravni kakor tudi perspektiva. Prava šola upravljanja se je začela šele z upravljanjem samim, z vsakdanjo prakso, ob lastnih uspehih in napakah, na lastnih izkušnjah in na izkušnjah drugih, pa tudi v tistih številnih oblikah — predavanjih, tečajih, seminarjih, šole itd. — ki so jih zasnovali in jih vodijo sindikalne organizacije in delavske univerze.

VSKLAJEVANJE INTERESOV V KOLEKTIVNIH IN MED POSAMEZNIH DELI DELAVSKEGA RAZREDA

Po svojih osnovnih interesih je delavski razred enoten, znotraj delovnih kolektivov pa obstajajo različni interesi in problemi. Del kolektiva je na primer pogosto tudi z vso družino tesno povezan s konkretnim podjetjem, drugi del pa ni; sprito tega so mogoči tudi različni interesi ob delitvi, pri odločanju o tem, ali bi dali

razpoložljiva sredstva za investicije ali za zvišanje osebnih prejemkov; eni so politično bolj zavedni in ekonomsko bolj izobraženi, drugi pa manj, od tod tudi možnost različnih pojmov o povezanosti osebnih in družbenih interesov; za tega je stanovanje največji problem, drugi nimajo tega problema, zato tudi pogosto različni interesi pri delitvi. Pa tudi problemi razmerja med službi kategorij z različno kvali-

se borili tudi proti raznim negativnim pojavom, na primer proti birokratskemu odnosu posameznih visoko strokovnih kadrov do delavskega samoupravljanja in do organizatorske samoiniciative delavcev.

Sindikati so v tem obdobju tudi sami doživeli temeljito preobrazbo, saj so se spremenili v eno izmed organizacij samoupravljanja ter so postali del sistema samoupravljanja, sistema

ju urejanja in izboljševanja delovnih pogojev ter medsebojnih odnosov v celoti. Delavski svet podjetja bo seveda tudi v prihodnje ohranil tiste pristojnosti in tisti del sredstev, ki so nujna za ureditev skupnih interesov vsega kolektiva.

Približevanje samoupravljanja neposrednim proizvajalcem zastavlja sindikalnim organizacijam še večje naloge. Predvsem morajo izdatneje podpreti ta proces, nasprotovati raznim neupravičenim izgovorom in bojaznim vodilnih kadrov ter neaktivnosti delavskih svetov in posameznih podjetij, še intenzivneje in konkretnije politično vzgajati ter ekonomsko in strokovno usposabljanje delavski razred, seznanjati delavce z ekonomskim stanjem in s problemi podjetja, komune in vse skupnosti. Prejšnjim nalogam — vsklajanje odnosov med posamezniki in kolektivom, med kolektivom in skupnostjo ter odnosov med različnimi kategorijami strokovnosti — se zdaj pridružujejo še druge naloge: vsklajati interese in odnose med ekonomskimi enotami v vsakem podjetju. Sindikalne organizacije se morajo še odločneje in konkretnije boriti proti raznim negativnim težnjam, proti nediscipliniranosti, zapravljanju, proti raznim birokratskim pojavom ipd.

DELAVCI MORAJO DOBRO POZNATI PODJETJE, DA GA LAHKO UPRAVLJAJO

Te spremembe, in ne le te, zahtevajo od delavskih svetov in strokovnih voditeljev v mnogih podjetjih, da spremenijo svoj odnos do kolektiva. Če naj delavci zares sodelujejo pri upravljanju, morajo biti nenehno zadovoljivo seznanjeni s stanjem in s problemi podjetja. Zato je nujno izoblikovati tak sistem ekonomskih kazalcev, da jih bo razumel ves kolektiv. Sindikalne organizacije si morajo najodločneje prizadevati za to in nastopiti proti sedanjim praksi mnogih podjetij — ta praksa se kaže zlasti pri zaključnih računih — ko se večina članov kolektiva ne znajde v množici števk in nerazumljivih visoko strokovnih formulacij in kazalcev. Razen tega je nujno zagotoviti, da bodo delavski sveti v vseh podjetjih pojasnjevali svoje sklepe, poročali o svojem delu in ga kritično ocenjevali. Treba je nadalje razvijati in krepiti odgovornost strokovnih voditeljev do delavskega sveta ter enih in drugih do kolektiva.

Zaradi birokratskega odnosa do delavcev so bile volilne konference ob nedavnih volitvah delavskih svetov v nekaterih podjetjih slabe. Formalna izpolnitev zakonskih obveznosti v zvezi s polaganjem računa kolektivu ne more zadovoljiti kolektiva, če mu je ta račun predložen tako, da ga ne razume. Nerazumljivi kazalci ne morejo pri delavcu zbuditi zanimanja za upravljanje in ga tudi ne privabijo na konferenco. Minili so časi praznih formalnosti, časi površnosti, parol in mitingov. Zdaj je čas samoupravljanja, čas realnih možnosti za hitrejši razvoj proizvodnje in produktivnosti, časa realnih možnosti, da se življenjska raven izboljšuje na temelju dela vsakega posameznega delavca in kolektiva vsakega podjetja. To morajo upoštevati sindikalne organizacije, ki naj se borijo za realno in smotno informiranje kolektiva.

Peti kongres Socialistične zveze je zastavljal delovnim kolektivom in sindikalnim organizacijam te in mnoge druge naloge, in sicer odločneje uvajanje sodobnih tehnoloških procesov, širše uveljavljanje moderne tehnike, hitrejši usposabljanje strokovnih in visoko strokovnih kadrov itd. Zlasti pomembni so sklepi in naloge v zvezi z nadaljnjim izpolnjevanjem sistema delitve tako med kolektivom in skupnostjo kakor tudi v kolektivu, da se bo uveljavljalo socialistično načelo nagrajevanja po delu. Izpolnjevanje teh nalog bo pozitivno vplivalo na samoupravljanje in na socialistično tekmovanje delavskega razreda v proizvodnji.

Bogate izkušnje desetletnega dela, analiza uspehov in pomanjklivosti ter mnogo močnejša materialna osnova, kot je bila pred nekaj leti (da je niti ne primerjamo s tisto pred desetimi leti), mnogo več strokovnih kadrov, višja življenjska raven, višja raven ekonomske izobrazbe itd. so elementi, ki za prihodnost obetajo še večje uspehe tako na področju proizvodnje in življenjske ravni kakor tudi pri krepitvi svobodnih odnosov med ljudmi.

Delovni kolektiv vedno bolj samostojno deli sadove dela

»Glavno načelo socialistične razdelitve po delu je na primer socialistična Jugoslavija razglasila z zakonom že prvi dan svojega obstoja. V petnajstletnem socialističnem razvoju v naši deželi pa se je vsebina tega načela temeljito spremenila in se še vedno spreminja. To načelo so razglasile vse socialistične dežele. Merila za kvantum dela pa so zelo različna. Kadar torej pravimo nagrajevanje po delu, s tem še ni vse povedano. Tu je bistveno, prvič, v čem je merilo za ocenjevanje dela, drugič pa kdo in kako določa ta merila.

V prvem obdobju naše revolucije so določali plačo delavcu država oziroma njeni centralni organi. Slednji so torej dajali konkretna merila za delo. Kot prehodni ukrep je bilo to ne samo upravičeno, marveč tudi edino možno. Država je s svojimi predpisi določila za posamezne panoge širše ali ožje okvire nagrajevanja bodi po delovnem času bodi po normah. S tem pa je nastala na torišču razdelitve določena formalna enakopravnost po zakonu, ne pa tudi stvarna enakopravnost po delu. Razen tega — a to je z družbeno-ekonomskega vidika najpomembnejše — proizvajalec sam ni imel neposrednega vpliva na razdelitev, razen toliko, kolikor je socialistična država upoštevala razpoložena in nazore delavskih množic. Čeprav so sredstva za proizvodnjo postala državna lastnina, je družbeno zavest delavca še nadalje pretežno formirala njegovo delovno mesto.

Delavec se je še zmerom čutil v položaju, da družbene sile zunaj njega določajo njegovo usodo. Drugače povedano, ne glede na spremenjeni značaj lastnine in ne glede na progresivno in humanistično subjektivno orientacijo socialistične države, so oblike razdelitve še vedno imele v sebi — vsaj po svojih zunanjih oblikah — močne ostanke meznih odnosov, rekli bi državno-meznih odnosov.

Z ustanovitvijo delavskih svetov smo storili prvi korak v razbijanju teh odnosov. V prvi fazi so bili delavski sveti še demokratični, politični instrument, prek katerega je bilo možno spreminjati materialne odnose. Naslednji korak je bilo njihovo stvarno spreminjanje, kar je terjalo bistveno reorganizacijo vsega gospodarskega sistema v smeri maksimalne decentralizacije gospodarskega upravljanja. V tej fazi smo se lotili tudi sprememb v plačnem sistemu s perspektivo, da postopoma dosežemo popolno samoupravljanje delovnih kolektivov v proizvodnji in razdelitvi, omejeno samo z družbenim planom globalnih porporev v gospodarstvu in splošnimi regulativnimi ukrepi državnih organov. V takšnih pogojih je moralo samoupravljanje delavcev na področju upravljanja proizvodnje čedalje bolj dobivati svojo konkretno materialno vsebino — prav v rezultatih na področju razdelitve.

Smisel in vsebina delavskega samoupravljanja v proizvodnji sta torej predvsem v tem, da omogočata in da bosta v čedalje večji meri omogočala delovnemu kolektivu, da neposredno vpliva na razdelitev oziroma da — v okvirih s planom določene globalne družbene razdelitve — samostojno opravlja razdelitev sadov dela.

EDVARD KARDELJ,

iz govora na V. kongresu SZDLJ, aprila 1960

fikacijo in cela vrsta raznih drugih interesov in problemov v zvezi z medsebojnimi odnosi v kolektivu. Seveda so bili takšni problemi tudi že prej, le da so jih reševali drugi, z administrativnimi sklepi, po navadi daleč od kolektiva in včasih tudi ob pomanjkljivem poznavanju dejanskega stanja, problemov, želja in zahtev, zdaj pa te probleme rešujejo kolektivi sami. Prav v tem je bistvo in veličina družbenih sprememb v naši deželi.

neposredne socialistične demokracije.

Ta proces tudi v sindikatih ni bil lahek. Konkretno je bilo treba dojeti novi družbeni položaj delavskega razreda ter v skladu s tem določiti naloge in izoblikovati delovne metode, nova načela in novo prakso.

PODPORA IN SPODBUDA K NADALJNJI KREPITVI SAMOUPRAVLJANJA

V gospodarskih organizacijah je zdaj zelo pomemben proces: krepitve vloge neposrednih proizvajalcev v upravljanju. Smisel in vsebina delavskega samoupravljanja v proizvodnji je v tem, da proizvajalci v čim širšem obsegu neposredno odločajo o proizvodnji in delitvi ter o svojih odnosih.

Po zaslugi politične dejavnosti organizacij Zveze komunistov in sindikatov so delavci že doslej na raznih konferencah in sestankih s pobudo, s predlogi in z nadzorom nad delom delavskih svetov znatno vplivali na upravljanje ter na politiko in sklepe delavskih svetov.

Zdaj je v teku nadaljnja demokratizacija upravljanja. Razdelitev podjetij na ekonomske enote in sorazmerna ekonomska samostojnost teh enot ter ustreznost decentralizacija samoupravljanja omogočata delavcem, da neposredno odločajo o mnogih proizvodnih vprašanjih, da razpolagajo z določenimi sredstvi in da so njihovi osebni prejemki odvisni predvsem od osebnih prizadevnosti in od uspeha ekonomske enote ter dalje tudi od uspeha vsega podjetja. Kolektiv ekonomske enote bo imel odločilno besedo tudi pri sprejemanju in odpuštitih, kakor sploh na področ-

Prvi med zadnjimi

»Pol na pol, da bo volk sit in koza cela!«

Tako so kar na kratko odpravili s pogovorom o tistem nagrajevanju po učinku, s katerim so jih v zadnjem času nadlegovali vsi po vrsti — sindikat, občina, časniki, delavci!

V Alposu je obveljalo:

»Delavci, ki niso nič, naj delajo po učinku, starejši možje pa naj dobe plačo, kot se spodobi.«

In »delavci, ki niso nič« — nekvalificirani delavci — so krivili in brusili, čistili in likali aluminij kot prej, le s to razliko, da prvi mesec nihče od njih ni prav nič vedel, koliko bo potegnil. Kdo od njih se je tudi razumel na nov sistem obračunavanja, če si celo mojstri niso bili povsem na jasnem.

Ah, ti mojstri! Ti so se zavarovali z urnimi postavkami. Ob njih jim je bilo za nagrajevanje toliko kot za lanski sneg. Pa ne dolgo! Ze prvega so poskočili:

»V računovodstvu so se grdo urezali!«

»Kaj pa še, da bo vajenec več nesel domov kot mojster!«

Računovodstvo pa je skrbno preračunalo zaslužek. Delavci,

ki niso nič, so res dobili znatno večji znesek kot pa marsikateri mojster, ki je vse. Prvi, nagrajevani po opravljenem delu, so sneli klobuk pred novim načinom obračunavanja osebnih dohodkov; drugi pa so rentali na račun neumnosti, ki si jo je izmislil sistem, da bi napravil zgago v hierarhiji — mlajši, starejši, najstarejši! (To lestvico je seveda določal mesečni prejemek in ne — pošteno delo!)

Zolčni izlivi so se samo sukali okoli sebe. Prizadeti niso pogrnuli tihoda. Vsaj toliko časa ne, dokler ni eden izmed mlajših zabrusil mojstru:

»Nergate, nergate, za nagrajevanje pa niste, a!«

»Ti mi boš solil! Jaz hočem plačo, to je kot amen v očenašu, ti pa onegavi s tistim tvojim nagrajevanjem!«

Dolgo časa je ostalo, kot je bilo. Pol na pol! Med dohodki je razlika rasla, v dinar preračunana storilnost posameznika, nagrajevanega po učinku, je vse bolj odtehtavala dinarsko postavko mojstra, plačanega po starem.

Urna postavka mojstrov je postajala čedalje bolj breza ob postajali delavci brez urne

postavke. Nagrajevanje po učinku je začelo prebijati led.

»Poglejmo že enkrat, kako je s to rečjo!«

Takrat so se nemara prvič resno pogovorili. Vrednost služba, ki ga je občutil žep posameznika, so šele takrat prenesli na proizvodne uspehe. Nikoli pred tem se niso kdo ve kako pogovarjali o težavah z nabavo surovin ali pa s sitnostmi, s katerimi se srečujejo na tržišču. Na sestankih so radi obravnavali probleme dopustov in stanovanj, nič kaj rada pa ni stekla beseda okoli strojev in okoli dela. Zdaj pa je!

Ce je bilo nagrajevanje po učinku v Alposu »kisló jabolko«, kot so si to razložili mojstri, to jabolko le ni bilo tako kisló. Napovedano razočaranje se je spremenilo v prijetno presenečenje. Mojstri so se odločili:

»Dobro, pa še nas tako nagrajujte!«

Tako Alpos danes uvaža nagrajevanje po učinku. Nič več se ne pogovarja o »pol na pol«. Delo v računovodstvu obračunava zaslužke posameznikov. Malo več truda in števil, a dosti več denarja in zadovoljstva.

Pa tudi precej več pogovarjanja ... D. K.

MIKA ŠPILJAK:

Čedalje bliže neposrednemu proizvajalcu

Kompleksno nagrajevanje po učinku uvaža proces nadaljnje in globlje decentralizacije in demokratizacije upravljanja v gospodarstvu

V procesu decentralizacije, ki se že deset let razvija v naši državi, so prešle velike materialne pravice (ter na tej osnovi tudi pravice upravljanja in odločanja) na komune in delovne kolektive. To je dalo v delovnih kolektivih zelo pozitivne rezultate. Razvila se je vsestranska pobuda delovnih kolektivov v prizadevanju za večjo in boljše proizvodnjo, za hitrejšo prilagajanje potrebam trga in za boljše izkoriščanje notranjih rezerv. Ves razvojni proces je naglo napredoval. S prenosom materialnih pravic in odgovornosti se je postopno razvijala v delovnih kolektivih tudi pobuda družbenih in političnih organizacij, ki so postale bolj zrele in samostojnejše. Vzporedno s tem procesom so se razvijali in dozorevali kadri v podjetjih. O obstoju vseh teh pozitivnih procesov med decentralizacijo, zlasti pa še o njenem vplivu na razvoj družbenih sil ni treba vsaj v naši državi nikogar prepričevati.

V tem razvojnem procesu pa nastajajo novi problemi. Decentralizacija je prišla do podjetij in je v bistvu ostala na tej ravni. Celo zadnja leta, ko smo prenesli v pristojnost delovnih kolektivov znatne materialne in druge pravice in ko delovni kolektivi samostojno razpolagajo z delom presežka dela (s čistim dohodkom) ter ga delijo po lastnem preudarku, pa proces decentralizacije znotraj kolektiva nismo posvečali potrebne pozornosti. Isti vzroki in družbeni cilji, ki so poprej narekovali potrebo po decentralizaciji do komun in delovnega kolektiva, zdaj že v svo močjo vsiljujejo tudi potrebo po nadaljnji decentralizaciji znotraj delovnih kolektivov. Brez tega naslednje etape bi ostala družbeni razvoj in delavsko samoupravljanje na pol poti. Vendar niti zdaj ne moremo trditi, da je vsebinska nujnost decentralizacije v kolektivih dovolj jasna, čeprav se je ta proces začel z nagrajevanjem po kompleksnem učinku na široki fronti.

Ko tu poudarjam potrebo po nadaljnji decentralizaciji znotraj delovnih kolektivov, imam v mislih predvsem delitev dohodka — čistega dohodka — na obrate in ekonomske enote v skladu z njihovim prispevkom (obsegom dela). Podjetja, ki obračunavajo samo na ravni celote, ne ugotavljajo prispevka posameznih obratov in ekonomskih enot in ne delijo dohodka glede na količino dela vsakega obrata, temveč dohodek se prelija iz obrata v obrat. Prav temu se je treba izogniti in upoštevati čiste ekonomske (to pa pomeni družbene) odnose med obrati in ekonomskimi enotami. To se v praksi že uveljavlja z organizacijo podjetja na ob-

rate in ekonomske enote ter z merjenjem obsega njihovega dela, na ta način se bližamo delitvi glede na delež teh organizacijskih enot. Tu se je nehalo neupravičeno prelivanje dohodka iz obrata v obrat, tako da določen obrat ne more več živeti na račun drugih. Individualno nagrajevanje in različna merila za obseg dela posameznikov v takem položaju popolneje izražajo rezultate osebnega prispevka, prispevka ekonomske enote in podjetja kot celote.

Nekatera podjetja menijo, da so prešla na »nove oblike nagrajevanja« že s tem, ko so širše kot doslej obdelala individualne norme in normative bodisi po količini, bodisi po kakovosti, porabi materiala itd. V normirano delo so zajela tudi znatno višji odstotek zaposlenih. To je prav gotovo dobro in pozitivno, torej korak naprej, vendar je le eden izmed elementov nagrajevanja po kompleksnem učinku in nič več. S tem še nismo vsebinsko opustili »starih« oblik nagrajevanja, oblik, ki vsebujejo nekatere elemente in ostanke mezdnih odnosov. Vloga in položaj neposrednega proizvajalca sta med procesom proizvodnje in delitve v bistvu ostala ista. Prav to, kar je treba spremeniti z nadaljnjo decentralizacijo znotraj delovnih kolektivov, s procesom nagrajevanja po kompleksnem učinku, pa je krepitev vloge neposrednega proizvajalca v procesu proizvodnje in delitve.

Nekatera podjetja so uvedla obračun po obratih in ekonomskih enotah. Spremljajo proizvodni proces in vse stroške v zvezi s poslovanjem. Uprava podjetja in delavski svet imata natančen pregled nad poslovnimi rezultati posameznih obratov in ekonomskih enot. Podeljujejo določene premije za prihranke v obratih in ekonomskih enotah, vendar ne delijo dohodka po obratih in ekonomskih enotah v skladu z njihovimi celotnimi rezultati. Še nadalje se prelija dohodek iz obrata v obrat, in sicer brez čistih ekonomskih odnosov in pogosto tudi brez stališč organov upravljanja. Na obrate in ekonomske enote niso prenesli niti tistih pravic in odgovornosti, ki jih je objektivno že mogoče prenesti in nad katerimi obračun po ekonomskih enotah že zagotavlja pregled. To so očitno le delne rešitve, ki so pripomogle upravam podjetij, da natančneje spremljajo poslovanje. To je prav gotovo pozitivno in pomeni korak naprej, vendar zdaj sploh ne zadošča več, ker pušča obrate in ekonomske enote, še posebej pa neposrednega proizvajalca v odnosih, ki niso več zadovoljivi.

Nadaljnje razvijanje družbenih odnosov znotraj kolektivov zahteva naš nagli družbeni razvoj in pa dejstvo, da delovni kolektivi samostojno razpolagajo z delom presežka dela (s čistim dohodkom) ter sami oblikujejo politiko notranje delitve in nagrajevanja. Prav to dejstvo je zastavilo vsem gospodarskim organizacijam nove probleme in nove naloge. Družba daje s predpisi in z usmerjevalno politiko le okvirne in osnovne namene, gospodarske organizacije pa morajo same ubirati konkretno politiko. Problem ki je zdaj pred vsemi delovnimi kolektivi: kako v konkretni politiki notranje delitve uveljaviti socialistično načelo nagrajevanja po delu in v vsakem obratu in ožji skupini — vse do posameznikov.

Prav v delavskem samoupravljanju se razvijajo in oblikujejo vsi ti ekonomski odnosi znotraj kolektiva, v samoupravljanju iščemo rešitev in realizacijo socialističnega načela nagrajevanja po delu. Ni splošnega obrazca za vse gospodarske panoge in področja, zato tudi ne more biti enotnega predpisa, ki bi uspešno urejal vse te odnose. Zato sta prav na činiteljih v podjetju največje breme in odgovornost, in sicer predvsem na organih samoupravljanja, ki morajo v samostojnem razpolaganju s čistim dohodkom iskati konkretne rešitve za realizacijo socialističnega načela delitve in nagrajevanja po delu v obratih, ekonomskih enotah in ožjih skupinah ter v njih za vsakega posameznika.

Ta proces se je začel pod nazivom »nagrajevanje po kompleksnem učinku«, čeprav je vsebinsko mnogo širšega družbenega pomena. Rezultati dela in poslovanja se merijo za vsak obrat in za vsako ekonomsko enoto, s čimer nastajajo čisti ekonomski odnosi med obrati in ekonomskimi enotami, to pa dejansko pomeni, da se dohodek deli glede na rezultate vsakega obrata in ekonomske enote. S tem se je začelo uveljavljati socialistično načelo nagrajevanja po obsegu dela vsakega obrata, vsake ekonomske enote in znotraj le-teh vsakega posameznika.

Kaj je v tem praktično novega? Medtem ko smo pred začetkom tega procesa spremljali le delovne rezultate podjetja kot celote, nismo niti ugotavljali niti poznali konkretnih prispevkov posameznih obratov ali ekonomskih enot. Eni so delali bolje, drugi slabše, to pa se je potem prelivalo po podjetju kot celoti in tako je imel vske kolektiv povprečno enake prejemke.

Ogledal sem si velik delovni kolektiv z več različnimi obrati.

Nekaj obratov dela z izgubo, medtem ko drugi poslujejo rentabilno. Ker podjetja niso do konca razdelili in ker niso postavili vsakega obrata ali vsake ekonomske enote na »svoj gospodarski račun«, so vsi obrati v enakem položaju. Dohodek se pretaka v okviru podjetja, uprava pripravi povprečje za vse podjetje, obrati, ki delajo z izgubo, so v enakem položaju kot tisti, ki poslujejo bolje. To nikakor ne silijo tistih obratov (ali delavcev v njih), ki delajo nerentabilno, da bi iskali in tudi našli izhod v bolj rentabilni proizvodnji. In obratno, to jemlje pobudo tistim obratom, ki dobro delajo. O načelu delitve in nagrajevanja po delu tu ni mogoče govoriti, da niti ne omenjamo posledic za razvoj socialističnih družbenih odnosov. V tem in v vseh drugih primerih, ko se dohodek prenaša iz obrata v obrat, živijo delavci nekaterih obratov na račun delavcev, zaposlenih v drugih. Dejstvo, da se to dogaja pod vodstvom in v skladu s sklepi delavskega sveta, ne spreminja bistva problema in družbenih posledic. Koliko pa je podjetij, kjer tako delijo pogosto brez vednosti in pristanka obratov in tudi delavskih svetov v podjetjih?

V podjetjih s takšno delitvijo tudi obratni delavski sveti nimajo pregleda nad delovnimi dosežki, torej nimajo določene ekonomske osnove. Kljub vsem prizadevanjem, ustanoviti obratne delavske svete, in kljub želji, da bi ti vplivali na poslovanje, v teh podjetjih niso bili mogoči popolni rezultati.

Proces nagrajevanje po kompleksnem učinku, katerega namen je, notranjo delitev kar najbolj približati obratom, ekonomskim enotam in posameznikom ter čim pravilneje ugotoviti obseg njihovega dela, omogoča in zahteva, da se mu čim bolj prilagodijo tudi delavsko samoupravljanje, ki po obliki ne more več ostati le na delavskem svetu podjetja, vsebinsko pa se mora resno približati obratu, ekonomski enoti in še posebej neposrednemu proizvajalcu. Vse to po obliki in vsebini v tistem obsegu, v katerem se delitev približuje ter se prenaša na obrate in ekonomske enote.

V podjetjih, ki so v svojem okviru izoblikovala obrate in ekonomske enote ter prenesla nanje pravice in dolžnosti, kaže dosedanja praksa, da je najprimernejše ustanovljati delavske svete v okviru obratov. Pravilnik podjetja prenese nanje določene materialne in druge pravice. Razen tega prenesajo ekonomske enote in obratne delavske svete nekatere svoje skupne zadeve in

V kranjski občini se je nako tri ure. Ko je popravil napako, večje podjetje udarilo po prstih: je pomolil vodji lužnega oddelka obračun v podpis.

»Za nas niso ekonomske enote pravo nič novega. Mi smo jih uvedli in že dva meseca delajo, da je veselje!«

Marsikatero podjetje je zavidalo lahkotni samozvesti, ki kar mimogrede razdira staro in gradi novo. Le kranjski usnjarji so nejeverno zmajali z glavo:

»Kakšna ekonomska enota pa je to, ki nastane kar čez noč! Mogoče tista, na papirju ali pa v glavi uprave, ki hoče biti napredna za vsako ceno! Mi pa mislimo, da je s to rečjo nekoliko drugače!«

»Standard« v Kranju ima 14 ekonomskih enot že poldruge leto, a se še nerad pohvali z njimi.

Delovodja je premišljeval:

»Kratek stik, menjava varovalke — tri ure!«

Električar je medtem šaril z očmi po stropu.

»Fant, to bi jaz popravil v pol ure! Dobro, podpisem ti uro in nič več. Ostali dve pa naj gresta na račun tvoje ekonomske enote!«

Električar se je seveda razhudil. Delovodja pa se ni dal. Delavci v lužarni so potegnili z njim. Spopad je dobil svojega razsodnika v delavskem svetu, ki je dal prav lužarjem.

Jule se še ni umiril:

»Prav imajo strojarji, sami smo krivi. Ne vem, kako to, da

Vem, kaj delam!

Kako to, da ne? Na veliki črni tabli tik vhoda v lužni oddelek vzbuja pozornost številka devetindevetdeset!

Jule, lužar, jo je opazil že od daleč. Rekel mi je:

»Morali bi imeti že čez sto, ne pa to siromaštvo!«

Nerazpoložen je tičalo tisto predpoldne tudi v drugih. Vsak je nekam kujavo opravljal svoje dela in bolj trdo kot navadno premetaval kože iz luga na vozček.

Jule je hotel odgovor.

»To je zato, ker smo peto pošiljko doakrat lužili!«

»Kako za hudiča?«

»Napak smo preračunali čas, pa se je lug slabo prijel. Opazili smo šele tedaj, ko so nam kože ornil iz strojarne!«

Lužni oddelek je ekonomska enota. Strojarna tudi! Kar gre na račun ene enote, naj tam ostane! Zgodilo se je, da v lužarni ni bilo nekaj v redu z električno napeljavo. Električar tovarne se je mujal okoli žic polne

se nam zmerom kaj izmuznel! Kot v opravičilo me je zadržal:

»Dokler smo imeli pri nas samo nagrajevanje po učinku glede na storilnost posameznika, je vsak skrbel le zase. Zdaj pa se delavci pri nas že vadijo v skrbi za druge. Nikomur ni vseeno, kaj in kako delajo v drugih oddelkih, kot mu tudi ne sme biti vseeno, kako delajo v njegovi ekonomski enoti. Ta skrbnost je odlika in kolikor bolj je očitna, toliko uspešnejše je naše delo!«

Jule me je spremil do tzhoda. Na pragu sva za hip postala.

»Ta naša tovarna je bila nekoč privatna last, pozneje državna, družbena. Radi bi jo obdržali. Bomo jo, le da bo vsak izmed nas vedel, kaj in kako se pri nas dela in gospodaril! Strojarnstvo se pričiše v enem letu, gospodarjenje pa je šola, ki terja neprimerno daljši čas!«

DUSAN KRALJ

probleme hkrati z delom svojih sredstev.

Dosedanje izkušnje v razvoju prakse samoupravljanja v okviru ekonomske enote pa gredo še dlje in segajo vsebinsko globlje. Ekonomske enote praviloma ne formirajo organov upravljanja. Vsi delavci in nameščenci ekonomske enote na svojih sestankih po določenih pravilnikih neposredno razpravljajo in odločajo o tistih gospodarskih problemih in v okviru pravic, za katere so pristojni. Mednje sodijo skoraj vsi problemi delovnih odnosov, delitev osebnih prejemkov, dalje del sklada za splošno potrošnjo, del amortizacijskega sklada, ki je predviden za investicijsko vzdrževanje, in druge zadeve. Ob teh in drugih problemih se v praksi razvija neposredno sodelovanje proizvajalcev pri obravnavanju in sprejemanju sklepov. Ponekod označujejo take sestanke kot zbornice ekonomske enote, drugod volijo stalno predsedstvo takega zbora, spet drugod sklicuje sestanke sindikat ali pa voditelj ekonomske enote. To so le nekatere, doslej v praksi preverjene zamisli o novih ekonomskih odnosih in o novi vsebini, ki se oblikuje v naših kolektivih.

Pomembnejša od konkretnih rešitev pa sta vsebina in cilj, ki ju zagotovimo in dosežemo s prenosom pravic in dolžnosti na obrate in ekonomske enote. Ves proces ima ekonomske in družbene cilje.

Ekonomske: znatno večja in rentabilnejša proizvodnja ter večja produktivnost dela. Podatkov, ki to konkretno dokazujejo, je dovolj tudi v tisku, kadar poročajo o rezultatih nagrajevanja po kompleksnem učinku.

Družbeni: decentralizacija in prenos pravic na obrate in ekonomske enote znatno krepi sodelovanje neposrednega proizvajalca pri vseh procesih proizvodnje in delitve ter še posebej na področju delovnih odnosov. Delitev po obsegu dela, ki ga prispeva obrat, ekonomska enota ali posameznik, stopnjuje materialno spodbudo za sodelovanje proizvajalcev pri teh procesih. Prilaganje delitve obsegu vloženega dela in vključevanje neposrednega proizvajalca v odločanje o vseh teh procesih sta najboljši način za odstranitev vseh birokratskih ostankov v kolektivih, hkrati pa tudi najboljša pot k uveljavljanju najpopolnejših socialističnih odnosov.

»Merci, vrhniški usnjarji!«

Francoski tovarnar iz Grenobla in Franci Okrajšek, obratovodja vrhniške ščetinarne, si nista nikoli napovedala tekmovanja. In vendar je bilo videti ob njunem prvem snidenju, kot da sta si pred časom podala roko z besedami: »Ko se srečava...«

Prišel je v vrhniško usnjarno na poslovni razgovor. In če človek kupuje ščetine za svojo tovarno, je naravno, da si ogleda ščetinarno, da vidi, kako dela sosed onkraj meja »na Balkanu«.

Hodil je iz oddelka v oddelke. Značilen vonj ščetin, prepariranih z apnom in kemikalijami, ga ni motil. (Duh ščetinarjev pač ne pozna meja.) Postal je tu dalj, tam manj časa, povprašal, pokimal, pohvalil. (Morebiti je želel tudi kaj pograti, toda ali ga potlej tule na Vrhniški ne bi napak razumeli, postavili višjo ceno ali dejali: »Ščetin ne prodamo, sami jih lahko predelamo...?«)

Tam, kjer delavke ravnaajo šope ščetin tako spretno, da prišlec komaj sledi gibom rok, ko jih povezujejo na deščice, pa le ni zdržal. Pohvalil jih je:

»V moji tovarni je tudi tole delo mehanizirano. Za to je produktivnost...«

»Kako pa jo merite?« so vprašali Vrhničani.

»Tako, da izračunam, koliko delovnih ur porabim za kilogram sortiranih ščetin.«

»A tako, torej kot pri nas. Potem bo primerjava lahka.«

Direktor Zule in obratovodja Okrajšek sta podatke za primerjavo kar stresala iz rokava.

Leta 1952, ko smo odprli tale obrat, je 260 delavk presortiralo dnevno 70 do 80 kg ščetin. Danes 90 delavk presortira 210 kg.

Leta 1958 smo porabili za kilogram ščetin povprečno 4 ure in deset minut, lani pa le še 2 ure in 33 minut dela.

»Merci,« je dejal tovarnar iz Grenobla.

Le kaj mu je drugega preostalo...

V njegovi tovarni so za dobrih 5% slabši.

In popoldan je dejal še enkrat: »Merci.« Podpisal je kupno pogodbo za nekaj ton ščetin.

Zadnje novice iz tovarne

IZ PODJETIJ IN OBČIN

Škofjeloški plan izpolnjen v 4 letih

Delovni kolektivi iz škofjeloških podjetij so pri sprejemanju letošnjih družbenih planov upoštevali predvsem to, da bodo že letos, to je v štirih letih, iz-

Pri sladkorskih papirnicarjih

Med kolektivi, ki se neprestano trudijo za povečanje proizvodnje in izboljšanje življenjskih pogojev svojih delavcev, je tudi sladkorska tovarna papirnice in kartona. Kolektiv je uspel, da je letos z istimi strojnimi zmogljivostmi za več kot polovico povečal produktivnost dela nasproti predvojnemu letu. V tem času so povečali proizvodnjo za 83 odstotkov, število delavcev pa le za 14 odstotkov. Letos so se lotili tudi nagrajevanja po enoti proizvoda, sedaj po ekonomskih enotah. V letu 1960 so osebni dohodki porasli za 28 odstotkov nasproti letu 1958. Vsekakor je tak napredek posledica nenehne skrbi za človeka in stimulativnega nagrajevanja. F. I.

v MTT obračunavajo po ekonomskih enotah

V mariborski tekstilni tovarni so v prvem tromesečju letos obračunali osebne prejemke v okviru ekonomskih enot. Od aprila dalje pa bodo redno sproti obračunavali prejemke delavcev. Ugotovili so, da so se tako prejemki v posameznih enotah povečali za 8 do 18 %. Kaže, da se je po tem kolektiv začel močnejše zanimati za gospodarjenje podjetja in tudi za ostale probleme kolektiva. S. B.

polnili petletni načrt. Zato so bile kaj pogoste živahne razprave delavskih svetov, ki so iskali možnosti za povečanje letnega bruto produkta, ki je v okviru občine porastel od 7 na preko 9 milijard. Zaradi takega povečanja ob skoraj isti mehanizaciji in istem številu zaposlenih se je marsikdo vprašal, če so tako povečani družbeni načrti realni. Doseženi uspehi v prvem tromesečju pa so take dvome in vprašanja izpodbili. Tako je industrija ustvarila v prvem tromesečju 25,4 % planiranega letnega družbenega bruto produkta in 25 % čistega dohodka. Upoštevati je treba, da je bruto produkt v prvem tromesečju letos za 18,2 % višji od ustvarjenega v istem obdobju lani, narodni dohodek na zaposlenega pa je višji celo za 24,3 %. V tem obdobju so število delavcev povečali le za 1,3 %, kar dokazuje močno povečanje produktivnosti.

Podobne uspehe sta dosegla tudi obrt in trgovina, kjer je bil tromesečni plan dosežen v obrti s 25,2 %, narodni dohodek pa 26,9 %; v trgovini pa narodni dohodek s 27,5 %. Pri delitvi dohodka je zlasti razveseljivo, da so predvsem v obrti in trgovini prišli organi upravljanja in delovni kolektivi do spoznanja, da bodo morali predvsem sami misliti na svoj razvoj, zato so v sklade namenili večji odstotek sredstev kot lani. O. M.

Slika levo: Naš fotoreporter se je ogledal v bifeju »Jadrani« v Ljubljani prav tedaj, ko so dobili pošiljko hrenovk z Jesenic. Bife »Jadrani« že nekaj časa kupuje hrenovke na Jesenicah, ker, kot pravijo, so te hrenovke boljše in bolj sveže kot tiste, ki jih lahko dobijo pri mesarskem podjetju Emona v Ljubljani. Hrenovke dobijo z Jesenic v poldrugi uri potem ko so narejene, emonske hrenovke pa so po navadi dobivali šele prihodnji dan. Pričakovali bi, da so zaradi prevoza jeseniške hrenovke dražje. Pa ni tako. Ljubljanske veljajo 550 dinarjev, jeseniške pa dostavljene v Ljubljano 520 dinarjev za kilogram. Torej — boljše kvaliteta in nižja cena. Kot smo zvedeli, bife Jadran ni edini, ki nabavlja hrenovke drugje. Bife Koper jih menda kupuje v Škofji Loki, ljubljanska Kolodvorska restavracija pa celo v Zagrebu. — »Pozimi smo jih vedno dobivali iz Zagreba,« pravi šef kuhinje Kolodvorske restavracije. »Sedaj pa je malo težje zaradi vročine. Kljub temu pa jih, če je le mogoče, kupujemo v Zagrebu. Zagrebske hrenovke so namreč mnogo boljše in lahko dlje stojijo v hladilniku, medtem ko moramo ljubljanske takoj porabiti.« — In cena? — »Lani smo dobivali hrenovke iz Zagreba, ki so bile dostavljene v Ljubljano, za 150 dinarjev pri kilogramu ceneje kot ljubljanske. Letos pa so ceneje še za 40 dinarjev. Sicer pa ne gre toliko zaradi cene kot zaradi kakovosti.« — Hrenovke, ki jih dobivajo drugod po nižji ceni, seveda potem prodajajo po ceni ljubljanskih hrenovk. Tako ljubljanska podjetja povišujejo cene potrošniku. — Podoben primer je pri mesu. Ljubljanska klavnica daje na primer Kolodvorski restavraciji k celemu kosu mesa z vraščenimi kostmi še določeno količino kosti. Razen tega pa je meso v ljubljanski klavnici še dražje kot drugje. Zato nameravajo v tej restavraciji kupovati meso v Škofji Loki oziroma Novem mestu, kjer dobijo manj kosti in je razen tega cena s prevozom vred nižja. — Zakaj potem take razlike? S takim poslovanjem bodo ljubljanska mesarska podjetja popolnoma upravičeno izgubila svoj trg. Slika desno: Skoro povsod prodajajo trgovska podjetja s sadjem in zelenjavo vsa zelenjavo v zelenjem vred. Tako plačuje potrošnik ne le korjen, česen, čebulo itd., temveč tudi vrhnje zelenje, ki ga samo odreže in vrže proč. Kaže pa, da so podjetja s sadjem in zelenjavo preračunala, da tudi zelenje precej tehta. Ali mora potrošnikov žep res vse prenesti?

ZAGORSKI ODBORNIKI V PODJETJIH

Gospodarske organizacije na območju občine Zagorje uspešno uresničujejo proizvodne načrte. V prvih petih mesecih so izpol-

nile 42,1 % letnega proizvodnega načrta. Rudnik rjavega premoga Zagorje je v prvih petih mesecih izpolnil 46,2 % letnega plana, tovarna konfekcije in pletenin Sava 35,6 %, Industrija gradbenega materiala 42,9 %, gradbeno podjetje Zagorje 43,2 %, Avtoprevozniki 42,3 %, lesno predelovalno podjetje 49,6 %. Strojno mizarstvo Zagorje-Toplice 44,4 %, Modno krojaštvo Loke 54,4 % itd. Nekatere gospodarske organizacije pa predvidenega plana za prvih pet mesecev niso dosegle. Med najslabšimi je obrat pekarnarstva trgovskega podjetja Veležitar iz Celja v Zagorju, ki je v prvih petih mesecih letošnjega leta dosegel komaj 10,04 % predvidenega proizvodnje. Ta obrat je prevzel Veležitar šele pred dvema mesecema.

Dobri uspehi zagorskih gospodarskih organizacij so predvsem

posledica nagrajevanja po učinku, zboljšanja delovnih pogojev in zavesti proizvajalcev. Zanimivo je, da se nekatere gospodarske organizacije, ki vsa leta doslej niso izpolnjevale predvidenih proizvodnih nalog, letošnje leto znatno nad povprečjem. Tako je čevljarstvo Zagorje v prvih petih mesecih letos doseglo kar 71,1 % planirane proizvodnje.

Pred nedavnimi so imenovali posebno komisijo odbornikov

zbor proizvajalcev občinskega ljudskega odbora ter uslužbencev ObLO in KB, ki bo obiskovala v dneh gospodarske organizacije, katere niso izpolnile vodnih načrtov. Po pregledu se bodo na zasledanjih delavskih svetov pomenili o vzrokih neizpolnjevanja predvidenih proizvodnih načrtov. Vsekakor bo to dobra oblika povezave med zborom proizvajalcev in organi samoupravljanja v podjetjih. (k)

Kontrola vin v gostiščih Pomurja

Nedavna kontrola vin v gostinskih obratih v Pomurju — izvedli so jo občinski tržni inšpektorji — je pokazala upravičenost domnev potrošnikov, da v naših gostiščih še vedno točijo nekakovostna vina, ki so v nekaterih primerih celo zdravju škodljiva. Rezultat kontrole je bil takle: od 43 v analizo poslanih vzorcev vin je bilo kar 29 vzorcev z neustrezno kakovostjo. Tako je ugotovljenih največ primerov prodajanja vina brez sortnega karaktera ali pa z nizko stopnjo maliganov. Še huja je

ugotovitev, da je sedem gostinskih obratov točilo po lepo vstanečim imeni »šipon«, »beli burgundec« itd. navadno samorodnico in to povrhu tega še v pokrajini, kjer so štiri družbena vinogradniška gospodarstva z bogatim vinskim pridelkom in kjer pridelujejo zaradi odlične kakovosti in sortnih svojstev že po vsem svetu znana vina. V dveh primerih pa so ugotovili mešanje vina z vodo.

Ti primeri prav gotovo mečejo slabo luč tudi na tista gostinska podjetja, ki se trudijo, da bi po-

stregla gostom s kakovostnimi dobriimi vini in tako solidno poslovala. Takih gostišč v Pomurju ni malo, čeprav je na drugi strani tudi mnogo nesolidne konkurence, kar je pokazala prav nedavna kontrola. Vendar pa sodegovornost ne kaže valiti samo na gostinstvo, saj se večkrat razne malverzacije (rezanje, mešanje, sladkanje itd.) začnejo že pri proizvajalcih in distribucijskih podjetjih in je tako gostinstvo samo podaljšana roka pri posredovanju nekakovostnega blaga potrošnikom. Seveda pa bi morala gostinska podjetja zahtevati in kupovati le kakovostno blago. Nekaterim gostilničarjem, kjer so inšpektorji dobili vinske vzorce neustrezne kakovosti, je vino dobavilo neko mariborsko podjetje. To podjetje je reagiralo na ukrepe tržne inšpekcije v Pomurju tako, da je po kontroli vino odpeljalo iz gostin. Čemu neki le?

Jasno je namreč, da gre v teh primerih v prvi vrsti za odnos do potrošnika in ta odnos bi moral biti takšen, kot ga zahtevamo tudi drugod — n. pr. v trgovini. Tako pa se dogaja, da ponekod prodajajo samorodnico in pokvarjena vina, ki ogrožajo zdravje potrošnikov. Vse kaže, da bo nujno poostriiti družbeno kontrolo v gostinstvu, predvsem pa še pri proizvajalcih in posredovalcih, da bi tako dosegli dosledno uresničevanje zakona o vinu, ki je bil prav gotovo sprejet zato, da zaščiti koristi potrošnika. S. K.

Koloradski hrošč letos naravnost pustoši po naših krompiriščih. Kjer se kmetje in kmetijske zadruge niso resno lotile zatiranja tega škodljivca, so ostala od krompirja le še gola stebela. Na sliki: Krompirišče v Črnučah

V SAMOUPRAVNIH ORGANIH JE

V DESETIH LETIH SODELOVAL VSAK ČETRTI ŽELEZAR

Letos januarja je minilo 10 let, kar je bil v Železarni Jesenice izvoljen prvi delavski svet, 14. avgusta pa so izvolili prvi 10-članski upravni odbor. S tem datumom se je za železarje pričelo novo obdobje — obdobje delavskega upravljanja, ko so delavci, do tedaj samo proizvajalci, postali tudi gospodarji in upravljalci. Sredstva s katerimi je razpolagal prvi delavski svet, so se iz leta v leto povečevala, vzporedno s tem pa se večala tudi odgovornost upravljalcev do kolektiva in družbe.

Od leta 1950 do letos je bilo v jeseniški Železarni izvoljenih 7 delavskih svetov. Leta 1953 pa so uresničili tudi zamisel po obratnih delavskih svetih. Tedaj so za obratne delavske svete izdelali samo okvirni koncept, ki jim ni dajal konkretnih nalog, niti pravice odločanja, tako da so bili to le posvetovalni organi. Tri leta kasneje so od prvotnih 24 obratnih delavskih svetov izvolili le 11 ODS, ki so imeli še vedno le posvetovalni značaj. Po reorganizaciji podjetja na štiri ekonomske enote so formalni tudi štiri obratne delavske svete. Tako so upravljanje še bolj približali kolektivu in je v teh desetih letih sodelovalo v samoupravnih organih preko 1656 članov kolektiva ali vsak četrti železar.

Delavski sveti so imeli v tem 10-letnem obdobju 125 rednih in 19 izrednih zasedanj, obravnavali pa so najrazličnejša gospodarska vprašanja od proizvodnje, nagrajevanja do rekonstrukcij itd. Sprejeli so družbeni

plan in razdeljevali sredstva na posamezne sklade. Aktivnost članov je iz leta v leto večja, kar je razvidno tudi iz udeležbe na sejah. Leta 1952 se je udeleževalo povprečno 65 odstotkov članov, v letu 1959 pa 83 odstotkov članov delavskega sveta. V desetih letih so železarji obnovili in na novo zgradili vrsto objektov, od katerih so najvažnejši: novi kauperji, pražilne peči, podaljšek je klarske hale, nova kotlovnica s parnimi kotli, elektrifikacija težke proge, modernizacija obrata tanke pločevine, izgradnja in ureditev novih prostorov za predelovalne obrate, naprava za izdelovanje bele pločevine in drugi stroji, toplinski obrat itd. Tako je vrednost proizvodnje, ki je leta 1950 znašala več kot 15.319 milijonov dinarjev, po desetih letih porasla na več kot 30.664 milijonov dinarjev — torej za še enkrat. Prav tako so povečali proizvodnjo na posameznika, ki je leta 1950 znašala 2.405.000 dinarjev na 4.551.000 dinarjev v letu 1959. V stalnem porastu je tudi delež podjetja v dohodku, ki je znašal leta 1950 več kot 245 milijonov, lani pa že več kot 4656 milijonov dinarjev. Čisti dohodek na zaposlenega so od leta 1950 povečali kar za šestkrat. Vsi ti uspehi so pomembni še posebej zato, ker število delavcev v teh letih niso bistveno povečali in so uspehi predvsem plod večje storilnosti in prizadevanja članov kolektiva.

V teh letih niso pozabili tudi na družbeni standard. Delavski svet je odobril sredstva za oddih delavcev,

za ureditev sanitarnih prostorov, jedilnic in drugih naprav za delavce. V desetih letih so za to porabili več kot 225 milijonov dinarjev. Samo za oddihe delavcev so porabili več kot 69 milijonov dinarjev, s čimer so omogočili letovanje 949 članom kolektiva in njihovim sivojemcem.

V tem obdobju je Železarna zgradila 398 dvosobnih, 100 trosobnih in 8 enosobnih stanovanj — torej skupaj 506 stanovanj. Razen tega je tu treba upoštevati tudi 113 gansonjev. Precej sredstev pa so vložili tudi v gradnjo in opremo samskih domov in naselij. Letos pa Železarna gradi 43 stanovanj in 60 gansonjev, v teku pa so priprave za gradnjo 6 dvonajstoriškov z 72 stanovanji in 6 blokov z 170 stanovanji in 72 garsonjerami. Ko bo ta gradnja zaključena, bo stanovanjska tiska na Jesenicah delno urejena. Stane Tušar

Žužemberška mladina gradi

Občinski komite Ljudske mladine Žužemberk je na pobudo študentskega kluba organiziral mladinsko lokalno akcijo za gradnjo športnega igrišča ob Krki in vodovoda. S prostovoljnim delom so začeli ta teden, kontatli pa bodo do 13. julija na občinski praznik. Poleg študentske mladine bo sodelovala tudi kmečka in delavska mladina, predvsem še delavska mladina iz Suhe krajine. V tem času bodo imeli mladinci tudi več razgovorov in posvetovanj o gospodarstvu na Dolenjskem. D. V.

ELRA IZDELUJE AKUMULATORSKE SVETILKE

Obrtno podjetje »ELRA«, Škofja Loka, iz leta v leto povečuje proizvodnjo. Letos bodo začeli med drugim izdelovati tudi akumulatorske svetilke. Ta delovni kolektiv, ki ima 80 zaposlenih, je mlad ne samo po času obstoja, temveč tudi po starosti zaposlenih, saj zaposleni povprečno niso starejši kot 25 let. V podjetju so v prvem tromesečju letos sicer povečali število zaposlenih za 21 %, vendar so povečali tudi bruto produkt za okoli 259 % in

narodni dohodek na zaposlenega za 225 % nasproti istemu obdobju lani. Temu sorazmerno so povečali tudi čisti dohodek, od katerega so kar polovico namenili za sklade. Kolektiv se namreč zaveda, da v sedanjih prostorih ne morejo bistveno povečati proizvodnje. Zato jim je tudi občinski ljudski odbor dodelil nove prostore, ki jih sedaj preurejajo. Razen tega pa usvajajo nekatere nove izdelke, kar seveda zahteva tudi nove stroje. O. M.

KAJ JE CENEJE: UVOZ KOŽ ALI UVOZ SALONARJEV

Kolektiv mariborske tovarne čevljev ima za seboj trnov pot. Preden so zgradili novo tovarno, so se morali marsikomu odločiti. Prvi sadovi njihovega dela pa so že tu.

Ko so se pred dvema letoma preselili v nove delovne prostore, so proizvodnjo čevljev povečali od 200 na 400 parov dnevno, sedaj pa izdelajo že okrog 700 parov. Na jesen pričakujejo štirideset novih strojev. Tedaj bo znašala dnevna proizvodnja okrog tisoč dve sto parov ženskih čevljev. K temu uspehu so v veliki meri prispevale razne izboljšave v organizaciji proizvodnje. Uvedli so 160-metrski tekoči trak, uredili transportno službo, prešli na lepšeno izdelavo obutve s hladnim lepilom in se specializirali na žensko obutve. Več kot 65 % svojih izdelkov izvažajo v vzhodne in zahodne države.

Zaradi pomanjkanja telečjih kož in pet pride večkrat do zastoja v proizvodnji. Inozemski kupci zahtevajo izdelke iz prvovrstnega telečjega boka, tega pa naša industrija ne izdeluje v zadostnih količinah. V tovarni pravijo: mar ne bi bilo ekonomičneje, da bi opustili uvoz italijanskih sa-

lonarjev, ki so tudi po 8000 dinarjev, in uvažali več surovih telečjih kož ali boka in pet iz plastičnih mas, na katerih se da zamenjati podpetnico, ko se obrabi. Za ta dva artikla pa ni dovolj deviz na razpolago. Doma izdelani salonnarji v ničemer ne zaostajajo za uvoženimi, na drugi strani pa bi bili mnogo cenejši. Menimo, da bi o tem le kazalo razmisliti. Surove telečje kože pa naj bi predelovale tiste tovarne, ki so kos temu delu. Potem se ne bi dogajalo, da zaradi slabe kvalitete kož in izdelkov izgubimo s težavo priborjeni trg v zahodnih državah.

To industrijo drži sedaj pokoncu samo izvoz. To potrjuje tudi to, da so povprečni osebni dohodki v industriji čevljev za malenkost višji kot v tekstilni industriji.

Znano je, da je industrija čevljev nizko akumulativna, saj znaša akumulacija komaj 5 %. Zato bi morda kazalo, da bi tej gospodarski dejavnosti zmanjšali družbene dajatve, če hočemo, da se bo z lastnimi sredstvi hitreje razvijala.

Kolektiv se že več let odreka dobičku in premijam in jih vlogo v gradnjo nove to-

varne. Se dve leti bodo morali stiskati, dokler ne kompletirajo strojne opreme, do zdaj pa upravljajo poslopja in obratne menze. Velik del osebnih dohodkov porabijo za odplačevanje kratkoročnih kreditov. Čeprav je storilnost porasla za več kot 35 %, se osebni dohodki niso večali v enaki meri. Zlasti so nestimulativni prejemki mojstrov in ostalih strokovnih kadrov v operativnem vodstvu. Med proizvajalci pa se slišijo pripombe: marsikdo smo se do sedaj odrekli, čas je že, da oblikujemo sadove svojega dela. Delavski svet pa meni: treba je še malo potrpeti, zagotoviti si moramo delo tudi za jutri. Prvi in drugi imata svoj prav. Delna ureditev tega pa je verjetno v spodbudnejšem nagrajevanju. Se vedno se drže starih mezdno-administrativnih oblik nagrajevanja — tarifnih postavk in delitve dobička, četudi zatrjujejo v upravi, da delitev dobička — za prvo tromesečje letos predstavlja že primitivno obliko nagrajevanja po enoti proizvoda. Ta sistem pa nameravajo vpeljati šele z novim letom. Novo izvoljeni delavski svet mora temu vprašanju posvetiti več pozornosti. K. A.

SPodbudna in kritična ocena

Ljudska skupščina Slovenije, ki je zasedala v četrtek in petek, je med drugim razpravljala o gibanju gospodarstva v prvih štirih mesecih letos. To je nedvomno izredno važen dogodek, če upoštevamo, da so sedaj vsi naši napori usmerjeni v to, da že letos — to je v štirih letih — izpolnimo petletni plan in da se hkrati ob tem že dogovarjamo o nalogah, ki naj bi jih uresničili v naslednjih petih letih.

Razprava o gibanju gospodarstva torej ni slučajna. Nasprotno, prav sedaj je potrebna, in sicer zato, da ocenimo dosežene uspehe in ob tem razmislimo tudi o tistih stvareh, ki bi lahko zmanjšale bodoče uspehe, če ne bi ovir pravčasno odstranili, če se ne bi v bodoče izogibali slabostim, ki so opazne.

Tako poročilo o gibanju gospodarstva od januarja do aprila kot obrazložitev predstavnika Izvršnega sveta k temu poročilu in razprava v gospodarskih odborih obeh zborov ter tudi razprava na skupni seji skupščine je zelo ugodno ocenila gibanje gospodarstva. Rast proizvodnje v prvih štirih mesecih — in tudi v maju — daje osnovo za predvidevanja, da bo dosežen družbeni plan. V prvih štirih mesecih je porasla proizvodnja za 15,8 % v primerjavi s proizvodnjo, doseženo v enakem času lani. Občuten je tudi porast vseh oblik potrošnje, skratka, uresničujejo se težnje, ki so bile značilne za minulo leto, posebno pa za zadnje tromesečje. Ob sicer tako ugodni ceni pa so bile v obravnavanem razdobju opazne tudi nekatere neskladnosti, ki bi utegnile zavreti tako ugodno gibanje gospodarstva.

Skorajda ni področja, o katerem niso bile izrečene kritične besede. Opozorila pa je pravzaprav moč združiti v nekaj temeljnih vprašanjih in sicer, da si bo treba vnaprejšnje prizadevati za še boljše oskrbo s surovinami oziroma reprodukcijskim materialom, smotno ravnati z obratnimi sredstvi, izogibati se preobsežnim naložbam v investicije in skrbeti za skladen razvoj izvoza in uvoza.

SUROVINE NA SMETIŠČU, MI PA JIH UVAŽAMO

Nemoten tok proizvodnje je odvisen od redne preskrbe s surovinami in sploh z reprodukcijskim materialom. Dobra oskrba z reprodukcijskim materialom je bila v prvih mesecih letos razen ostalega (spodbudnejši način nagrajevanja, boljše izkoriščanje zmogljivosti in podobno) tudi osnova za takšno rast proizvodnje. Toda v dosedanem gibanju gospodarstva je moč opaziti določeno zaostajanje proizvodnje reprodukcijskega materiala, določeno zmanjšanje zalog. Podoben pregled o zalozah materiala znotraj industrijskih panog kaže, da so le-te nizke in desortirane. Rečeno je bilo, da se prav zaradi zaostajanja proizvodnje reprodukcijskega materiala zaostuje vprašanje uvoza in redne proizvodnje.

Gre torej tako za pospeševanje proizvodnje reprodukcijskega materiala, za smotno trošenje surovin, kot tudi za izkoriščanje tistih domačih virov surovin, na katere marsikdaj pozabimo. Gre

za zbiranje in predelavo odpadkov, kar bi lahko dokaj vplivalo na zmanjšanje uvoza določenih surovin. V vsedržavnem uvozu (ki je znašal v času 4 mesecev okoli 88 milijard dinarjev) je bila porabljena precejšnja postavka tudi za uvoz starega železa, papirja, krp itd., ki jih zamestujemo na smetišče. Hkrati ob tem je bilo ugotovljeno, da je organizacija trgovine za zbiranje odpadkov neustrezna in premalo razvita.

Ko je odbor za gospodarstvo Zbora proizvajalcev razpravljal o tem, je vznikla zelo zanimiva zamisel. Podjetja naj bi se namreč obveščala o vrstah materiala, ki ga imajo odveč. S tem bi bilo mogoče rešeno dvojno vprašanje: podjetja bi dobila material za redno proizvodnjo, druga pa bi ob tem sprostila del obratnih sredstev, ki so »zamrznjena« v nekurantnem blagu in podobno.

KRITIČNA PRESOJA VIROV ZA RAST OBRATNIH SREDSTEV

Trošenju obratnih sredstev je bila na skupščini sploh posvečena posebna pozornost. Gibanje proizvodnje je namreč spremljal tudi močan porast obratnih sredstev, ki so se v Sloveniji od decembra do danes povečala samo v gospodarstvu za okoli 21 milijard dinarjev. Ob tem je bilo rečeno, da ne more biti predmet kritike porast obratnih sredstev, posebej ob upoštevanju dinamičnega vpliva obratnih sredstev na povečanje proizvodnje in boljše izkoriščanje kapacitet. Temeljito in kritično pa bi veljalo presoditi vire povečanja obratnih sredstev. Gre namreč za to, da so ti viri v dobrih delu bančna posojila in krediti, delež vnesenih sredstev gospodarskih organizacij v sklade obratnih sredstev pa je neznaten. Prizadevanje za izboljšanje tega položaja naj bi potekalo v dveh smereh, in sicer da se zavre nadaljnji porast obratnih sredstev iz bančnih virov in da se poveča vlaganje sredstev gospodarskih organizacij in sredstev družbenih investicijskih skladov v obratna sredstva. Ob tem je bilo opozorjeno, da prizadevanja in napori v tej smeri ne predstavljajo ničesar drugega kot uresničevanje dosledne finančne discipline. Gre za izpolnjevanje pogodbenih obveznosti gospodarske organizacije do banke, zmanjševanje medsebojnega kreditiranja in namensko uporabo obratnih sredstev. Medsebojno kreditiranje, in sicer tudi kreditiranje tistega, za katerega gospodarska organizacija ve, da ne bo pravčasno poravnal računov, je sploh postala praksa številnih podjetij. V celjskem okraju so bili na primer štirje grosti 506-krat in dvojice gradbenih podjetij 424-krat toženi, ker niso poravnali določenih obveznosti.

VEČ SPODBUDE

Zdi se le, da je bilo ob razpravi o obratnih sredstvih in spodbujanju gospodarskih organizacij, naj bi vlagale del odhodka v ta sklad, nekoliko premalo razprave in konkretnih pobud, s kakršnimi ukrepi vse naj bi gospodarske organizacije spodbudili k temu. Kot je znano, v obstoječem sistemu kreditiranja

podjetja niso zadosti stimulirana za povečanje obratnih sredstev. Ob sedanjem sistemu kreditiranja so namreč krediti za obratna sredstva za gospodarsko organizacijo cenejši kot pa vlaganje lastni sredstev ali sredstev iz investicijskih posojil v ta sklad.

Precejšen del obratnih sredstev so gospodarske organizacije potrošile tudi za investicije. To pomeni prvič nenamensko trošenje družbenih sredstev, drugi širjenje investicijske fronte. Družbeni plan republike za l. 1960 predvideva, naj bi obstal obseg investicij na ravni iz leta 1959 z nekaterimi manjšimi strukturnimi spremembami. Realizacija investicij v prvih štirih mesecih pa kaže v primerjavi s istim obdobjem lani izredno visok porast, tako da znaša indeks investicijske potrošnje 151, čeprav kažejo še ne povsem preverjeni podatki za mesec maj določeno znižanje investicijske potrošnje. Kljub temu pa so jasne težnje, da bi lahko bili ti okviri preseženi. Gradbenega materiala imamo malo, gradbene zmogljivosti so zasedene, normalna posledica relativno nizke proizvodnje in velikega povpraševanja pa je porast cen. Pojav mestoma rahlega, drugod močnejšega porasta cen osnovnih gradbenih materialom povzroča nemir na trgu investicijskih dobrin. Tega pa povečuje še ustvarjanje povečanih zalog pri določenih potrošnikih. Dalekosežni so tudi vplivi na tržišče blaga široke potrošnje. Preobsežno investiranje terja tudi povečanje obratnih sredstev, vpliva na podražitev investicij, kar pomeni, da je rentabilnost naložb nižja od predvidene.

Izrečena so bila tudi opozorila na račun izvoza in uvoza, ki je v neskladju — uvoz narašča hitreje kot izvoz. Naša izvozno-uvozna trgovina, je bilo rečeno, je v svojem razvoju zaostala za potrebami doseženega gospodarskega razvoja. Distribucija deviz je preveč administrativna in podjetji ne navaja na ekonomsko upravičen uvoz, tako da ne iščejo možnosti za izkoriščanje domačih surovin in proizvodnje reprodukcijskega materiala pri obstoječih zmogljivostih. Administrativni sistem distribucije deviz tudi navaja nekatera podjetja, da terminko uvažajo več surovin, kot jih potrebujejo, potem preprodajo uvožene surovine ali pa uvažajo blago, ki ga imamo sami dovolj, recimo žvepleno kislino in umetna gnojila, zavoljo česar nastajajo zaloge v tovarnah. Zaradi takšnih slabosti v uvozno-izvozni trgovini ne samo da uvažamo blago ne glede na potrebe naše industrije, temveč obseg uvoza absolutno narašča, industrija pa ob tem še vedno nima surovin v takšni izbiri, kot jih dejansko potrebuje.

To je seveda le nekaj najboljstvenih vprašanj, o katerih je razpravljala Ljudska skupščina z namenom, da opozori gospodarske organizacije, česa se velja izogibati in kam usmeriti napore, da bodo uspehi še večji, kakšne ukrepe naj bi uveljavili, da bi bile odstranjene določene neskladnosti. Ljudska skupščina je ob zaključku razprave sprejela priporočilo delavskim svetom in zborom proizvajalcev, naj na prvi seji ob obravnavanju gospodarskih rezultatov razpravljajo tudi o teh stvareh. P. DORNIK

ZAKAJ TAKO NEREDNO DOTEKAJO SREDSTVA V SKLADE ZA STANOVANJSKO GRADITEV

VEČ DENARJA - MANJŠI SKLADI

V prvih mesecih letos so zelo neredno pritekala sredstva v občinske sklade za stanovanjsko graditev. Stanarine so višje in zaradi tega so skupna sredstva, ki jih zbere hišni svet, večja, kljub temu pa veliko hiš, predvsem takih, v katerih so razni poslovni prostori, upravlja letos z manjšimi sredstvi kot lani. Nekateri sodijo, da prav zaradi tega hišni sveti zadržujejo denar doma in ga delno že trošijo. Večina hišnih svetov pa redno nalaga denar v banki. Kljub temu so ostali občinski skladi za stanovanjsko graditev brez večjega dela planiranih sredstev.

Zaprosili smo podpredsednika Okrajnega ljudskega odbora Ljubljana, tovariša Jožeta Jagra, naj nam pove, kaj sodi o tem. Dejal je:

»V prvih mesecih letos so zares neredno pritekala sredstva v občinske sklade za stanovanjsko graditev. Lani so se stekala ta sredstva tako rekoč avtomatsko; še preden je delavec dobil plačo, je bil prispevek za stanovanjsko graditev v skladu, letos pa gre le del prispevka po stari poti, večji pa od dela stanarin. Najprej dobi delavec ali uslužbenec denar, potem plača stanarino in hišni svet vloži denar v banko. Vse to traja nekaj časa. Prištejmo še to, da so hišni sveti pozno sprejeli navodila o delitvi na

sklade in da bančne organizacije niso bile pripravljene na nove naloge — pa jasno vidimo posledice: občinski skladi so ostali brez sredstev, oziroma so dobili precej manj, kot bi morali. Posledice tega pa se spet poznajo pri finansiranju stanovanjske graditve.

Veliko govorijo, da so hišni sveti ostali brez sredstev. To naj bi bil eden vzrokov, da niso redno odvajali stanarino in da so jo nekateri porabili za razna popravila. Večina pa je vendar naložila denar v banki, kjer pa je ostal nerazporejen. Nekateri hišni sveti ga niso razporedili zato, ker so čakali na nove občinske odločbe, ki naj bi jim pustili več sredstev. Tovariš Jager pravi o tem:

»Ne glede na to, ali bo kakšen odlok spremenjen ali ne, hišni sveti ne bi smeli čakati z izdelavo predračunov. Denar bi morali odvajati po veljavnem odloku. Občinski ljudski odbori so po oblaščeni, da lahko spremenijo odlok o najemninah lokalov. Hišnim svetom bo tako ostalo več sredstev, čeprav bodoča delitev najemnin med občno in hišnim svetom ne bo takšna kot prej. Pri bolj akumulativnih lokalih, ki plačujejo večjo najemnino, bo hiši ostal manjši odstotek najemnine in obratno. Ko bodo občine sprejele tak odlok, bodo seveda morali hišni sveti napraviti nove predračune. To pa spet ne bi smelo vplivati na zastoj pri dotekanju sredstev v občinske sklade; zato, mislim, je prav, da kar se, da pomagamo hišnim svetom pri izdelavi tega predračuna.

Predsednik stanovanjske skupnosti Kolodvor v Ljubljani, tovariš Miloš Gabrijel, pa pravi takole: »Do zastoja je prišlo predvsem zaradi dveh razlogov. Prvič — stanovalci so z veliko zamudo sprejeli nove odločbe o novih stanarinah. Dokler ni imel hišni svet odločbo o novi najemnin, ni mogel izdelati predračuna za 1960. leto. Preprosto — ni pobiral stanarine in denarja ni odvajal, ali, če je pobiral in odvajal, ni do srede maja mogel razdeliti sredstva na sklade. Ko pa so odločbe vendarle prišle, marsikateri hišni svet ni znal sestaviti predloga za predračun za 1960. leto. In to je povzročilo drugi zastoj.

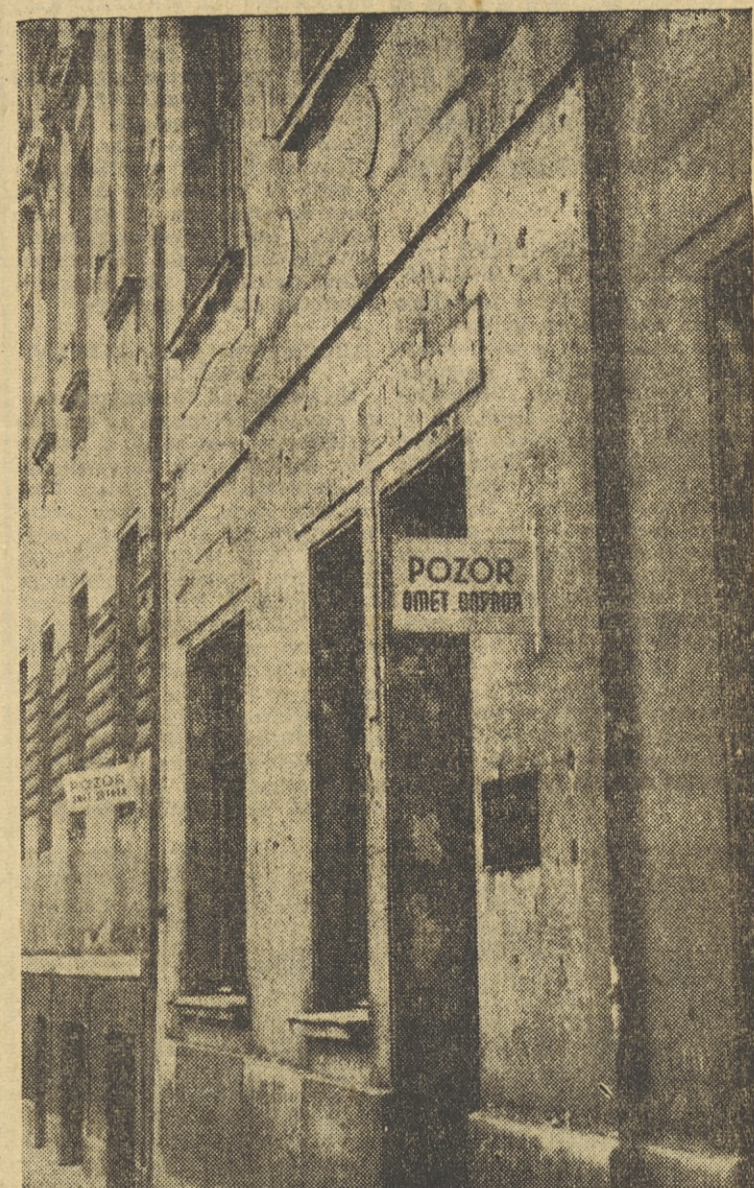
Tovariš Janez Mojskerc, član občinskega zbora občine Ljubljana-Center, pa je dejal: »Mislim, da je največji vzrok za tako slab dotok sredstev v občinske sklade za stanovanjsko graditev — večkratna reorganizacija. Vemo, da so bili prvotno ti skladi pri občinah, potem smo v Ljubljani ustanovili skupni mestni sklad in končno smo te sklade zopet vrnili občinam. Vse to je zahtevalo veliko administrativnega dela, posledica katerega pa je bil slab dotok sredstev v te sklade. Zato ne bi mogel reči, da so krivci tega hišni sveti, ki so v večini nalagali denar od najemnine in stanarine v banko. Koliko od tega pa bo prišlo v občinske sklade, koliko denarja je sploh v banki, pa še niti ne vemo.

Tovariš Vladimir Česnik, šef dolgoročnih kreditov pri Komunalni banki Ljubljana, meni: »Odločbe o novi najemnin in njeni delitvi niso bile izdane pravčasno in še niso izdane povsod. Novo finančno poslovanje hišnih svetov je dokaj zapleteno in ga novoizvoljeni hišni sveti marsikje ne zmorejo. Potrebni bi bili finančni servisi, ki bi vodili poslovanje hišnih svetov. Dolžne so

jih ustanoviti stanovanjske skupnosti, toda žal jih še ne ustanavljajo in hišni sveti niti ne vedo, kje jih bodo in če jih bodo ustanovili. Zaradi vsega tega je bilo izdelanih tako malo predračunov za 1960. leto. Zato jih zdaj tisti hišni sveti, ki jih še niso, sestavljajo neposredno s pomočjo uslužbenec Komunalne banke in ljudskih odborov. To pa pomeni, da doslej precej sredstev ni bilo razdeljenih v sklade, zaradi česar tudi niso mogla pritekati sredstva v sklade za stanovanjsko graditev tako, kot bi morala. To ponazarjajo naslednje številke: Do 31. maja bi morali hišni sveti plačati v sklad za stanovanjsko graditev 224 milijonov dinarjev, plačali pa so le 85 milijonov. Zasebni hišni lastniki pa so namenili 62 milijonov dinarjev plačali le 6000 dinarjev (torej praktično nič) hišnine. Vzrok temu je, da odločbe o akontaciji hišnin še niso izdane. Mimogrede naj omenim, da lahko pričakujemo, da bo poenostavljeno zares zapleteno finančno poslovanje hišnih svetov.

Pisali smo že o zapletenosti finančnega poslovanja hišnih svetov (»Potop in obrazci«, D. E. 27. II. 1960). Kot vidimo, se stanje ni popravilo. Pisali smo tudi o slabem finančnem stanju hišnih svetov (»Se vedno tarnajo«, 12. marca 1960). Na občinah so to proučevali, toda do junija, dobrih pet mesecev časa, še niso ničesar ukrenili. In danes smo pred novim problemom: v občinskih skladih za stanovanjsko graditev ni sredstev, za to naj bi bili krivi — hišni sveti. Na zadnjem plenumu okrajnega sindikalnega sveta so prav tako spregovorili o tem. To nas je spodbudilo, da smo zaprosili za odgovore, ki jih objavljamo. Ugotovimo lahko:

- da so hišni sveti, vsaj večina, po krivem obdolženi. Nove odločbe so z znano zamudo izdane, jali prav občinski ljudski odbori, ki bi lahko pričakovali vse posledice. Na teh odločbah in na odloku o delitvi najemnine in stanarine so sloneli vsi predračuni hišnih svetov. Zdal je lahko marsikdo uvidel, da sama tolažba hišnih svetov, »da bo prej ali slej prišlo do sprejembe« ni bila dovolj, ker so hišni sveti v dobri veri, da bo to kmalu uresničeno, čakali na nove odloke. Odloki pa prihajajo zelo počasi (sicer: čim pozneje, tem slabše za hišne svetove, ker bodo veljali le od dneva, ko so sprejeti), tako pa so tudi nastajali predračuni, od katerih je bil odvisen dotok denarja v občinske sklade, od tega pa gradnja stanovanj — zaradi česar se pritožujejo gradbenega podjetja... Kaže, da ni prav, da »grešnega kozla« iščemo v hišnih svetih. D. D.

Posnetek hiše na vogalu Tavčarjeve in Cigaletove ulice v Ljubljani. »Omet odpada«, treba je torej popraviti fasado. Ali ima hišni svet dovolj sredstev za ta podvig?

OB PETNAJSTI OBLETNICI USTANOVITVE PRVE TRANSFUZIJSKE USTANOVE V SLOVENIJI BOGATI SADOVI ČLOVEKOLJUBNEGA PRIZADEVANJA

Letos praznujemo petnajsto obletnico ustanovitve prve transfuzijske ustanove v Sloveniji — Postaje za transfuzijo krvi pri Vojni bolnici v Ljubljani. V tem obdobju, ko smo uveljavljali socialistične odnose na vseh področjih našega življenja, je tudi Rdeči križ odigral pomembno vlogo v prizadevanju za izboljšanje življenja delovnega človeka. Tako je že od vsega začetka ne samo preokrajal okvir organizacije, ki naj bi odkrivala socialno ogrožene ljudi in jim pomagala z gmožnimi podporami, marveč je bistveno razširil in poglobil načela mednarodne organizacije Rdečega križa. Rdeči križ Jugoslavije namreč tudi aktivno sodeluje z organi delavskega in družbenega upravljanja pri reševanju zdravstvenih in socialnih vprašanj.

Prva transfuzijska postaja v Ljubljani je bila ustanovljena zaradi pomoči ranjenim partizanom. Medicinska znanost je prav med drugo svetovno vojno ugotovila, da je kri za uspešno zdravljenje ranjenecov ne nadomestljiva, in tako je postala transfuzija sestavni del zdravstvene službe. Med nami so še danes krvodajalci, ki so se takrat odzvali klicu za pomoč ranjenecem in so le-tim pomagali s krvjo. V zahvalo so vsi, ki že petnajst let darujejo kri, do-manjše, je zadostoval ožji krog

državljanov, ki so bili pripravljeni darovati kri. Z naraščanjem potreb pa je postal prvotni krog darovalcev krvi premajhen in treba je bilo najti način, kako bi se njih število povečalo. Na poti so stale mnoge ovire, ki jih je bilo treba premagati. Postal je očitno, da zdravstvene ustanove ne bodo mogle dobiti potrebne krvi, če ne bo priskočila na pomoč vsa skupnost. Tako je že leta 1953 prevzela skrb za krvodajalstvo organizacija Rdečega križa, ki je s svojim človekoljubnim prizadevanjem prodirala med najširše množice, kar nam najbolj zgovorno povedo tele številke:

Leta 1945 je okrog 800 krvodajalcev darovalo 200 litrov krvi, 1953. leta je 13.106 krvodajalcev darovalo 3084 litrov krvi, leta 1956 je bilo 33.294 prijavljenih krvodajalcev, ki so darovali 8441 litrov krvi, leta 1959 pa je bilo že nad 52.000 krvodajalcev, ki so darovali več kot 13.500 litrov krvi. Skupno se je od leta 1953 do 1959 prijavilo 225.816 krvodajalcev, ki so dali skupno 58.142 litrov krvi.

Navedeni uspehi so bili doseženi predvsem zaradi visoke zavesti naših krvodajalcev in organizacijske pomoči družbenih organizacij, zlasti Socialistične zveze in sindikatov. Za to veliko človekoljubno delo je organizacija Rdečega križa dobila še

posebno priznanje ob letošnjem sprejemu predstavnikov družbenih organizacij pri predsedniku Zveze borcev Jugoslavije in podpredsedniku Zveznega izvršnega sveta tovariš RANKOVIĆU, ki je med drugim dejal:

»Pomen prostovoljnega dajanja krvi je za našega človeka in za našo družbeno stvarnost tolikšen, da terja napore vseh množičnih in drugih patriotskih organizacij, da bi akcija Rdečega križa, ki je bila že doslej zelo široka in je rodila pomembne sadove, kar najbolj podprli. Množično sodelovanje v takšni človekoljubni akciji, kot je darovanje krvi bolnemu ali ponesrečenemu človeku, nedvomno pomeni velik korak naprej v vzgoji naših državljanov v socialističnem humanizmu. Naša naloga je, da v bodoče tako veliko število krvodajalcev vključimo tudi v druge dejavnosti Rdečega križa za pomoč sočloveku, saj čisto naletimo prav med njimi na take, ki so pripravljeni sodelovati tudi drugje, kot na primer v družbenih organih upravljanja v zdravstvu, v prizadevanju za preprečevanje obratnih nesreč, prometnih nesreč in nesreč v gospodinjstvu, pri organizaciji prve pomoči, zdravstveni prosveti itd.

VILI VRHUNC

DOGODKI
V SVETU
OD TEDNA DO TEDNA

INDIJSKI MINISTER
ZA KULTURO V LJUBLJANI

V sredo je prišel v Ljubljano indijski minister za kulturo Kuma-
jun Kabir v spremstvu indijske
veleposlanika v Beogradu Alije
Yavarija Junga. Ob prihodu v
Ljubljano je dejal, da je zelo
vesel, da je lahko obiskal tudi
Ljubljano. »Indijski ljudstvo
goji veliko prijateljstvo do
jugoslovanskih narodov in prija-
teljstvo med nami zelo cenimo.
V mnogih stvareh sicer izhajamo
iz različnih pozicij, vendar pa
hajamo do enakih sklepov. Naše
prijateljstvo in soglasje je močan
faktor pri utrjevanju prijatel-
jstva in miru med vsemi nara-
di sveta.« Dr. Joža Vilfan, pod-
predsednik Izvršnega sveta Ljud-
ske skupščine LRS, je priredil in-
dijskemu gostu večerjo. Za tem je
odpotoval indijski minister v Za-
greb.

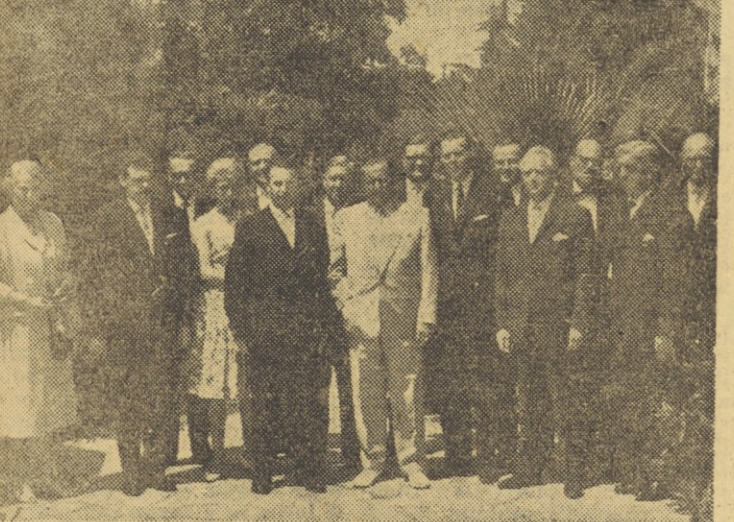
BEOGRAD — Indijski minister za kulturo in znanstvena razisko-
vanja Humajun Kabir je že nekaj dni gost jugoslovanske vlade. Obiskal
je več znanstvenih ustanov in institutov ter se seznanil z njihovo
organizacijo, pogovarjal pa se je že z nekaterimi znanstveniki in izmenjal
izkušnje. Na fotografiji: Indijskega ministra sta ob prihodu v našo domovino
pozdravila Krsto Črvenkovski in Drago Vučunić

STUDIJSKA DELEGACIJA
ITALIJSKE UNIJE DELA
V JUGOSLAVIJI

V nedeljo zvečer je prispela v
Beograd študijska delegacija Uni-
je dela Italije, ki bo kot gost CS
ZSJ v naši deželi teden dni pro-
učevala sistem delavskega upra-
vljanja.

Člani delegacije so Franco Si-
moncini in Bruno Corti, sekretar-
ja Unije dela, Manlio Monti in
Giulio Polotti, člana Izvršnega
odбора Unije dela, in Giovanni
Mocco, sekretar Delavske zbor-
nice Unije dela v Cagliariu.

Med razgovori v Centralnem
svetu ZSJ z voditelji jugoslovanskih
sindikata so se člani ita-
lijske študijske delegacije sezna-
nili z načeli delavskega samo-
upravljanja, z delitvijo dohodka
in sistemom nagrajevanja ter z
družbenim planiranjem in inve-
sticijami, o pravem vidiku del-
avskega samoupravljanja pa so
se izčrpnije razgovarjali na Inšti-
tutu za družbeno samoupravlja-
nje v Zagrebu.

BRIONI — Deset dni se je mudila v Jugoslaviji danska parlamen-
tarna delegacija. Obiskala je več naših krajev, kmetijskih posestev,
med drugim pa jo je sprejel na Brionih tudi predsednik republike
Josip Broz-Tito. Delegacija je minuli četrtek odpotovala v domovino

DELAVSKA ENOTNOST
Ustanovljena 20. novembra 1942
List izdaja Republiki svet ZSJ za Slovenijo
Glavni in odgovorni urednik
MITJA ŠVAB
UREJUJE UREDNIŠKI ODBOR: DORNIK PETER, GASPERSIC
SONJA, MAVER MILAN, VOLJC JANEZ, TEHNIČNI UREDNIK:
JANEZ ŠUSTER

List izhaja v uredniški povezavi z »Radom« — Naslov uredništva
in uprave: Ljubljana, Kopitarjeva 2, post. pred. 313-VI, tel. uredni-
štva 39-181 do 185, 31-555 in 31-453 — Račun pri Komunalni banki
v Ljubljani št. 600-705/1-83 — Posamezna številka stane 20 din —
Naročnina: let. četrtletna 250, polletna 500 in letna 1000 din — List
tiska CŽP »Ljudska pravica« — Poština plačana v gotovini

DELEGACIJA CENTRALNEGA
SVETA ZSJ NA MADŽARSKEM

V sredo popoldne je odpotova-
la iz Beograda v Budimpešto de-
legacija Centralnega sveta ZSJ
pod vodstvom tovariša Ivana Bo-
žičevića, podpredsednika CS ZSJ.
Člani delegacije so Milan Mirković,
predsednik CO sindikata pro-
svetnih in znanstvenih delavcev,
Bora Pavlović, član CS ZSJ, Ivan
Laslo, član organizacijsko-ka-
droske komisije CS ZSJ, in Imre
Balint, predsednik Okrajnega sin-
dikalnega sveta v Subotici.

ARGENTINSKA RESOLUCIJA
SPREJETA

Na zadnji seji Varnostnega sve-
ta o zadevi Eichmann so sprejeli
argentinsko resolucijo z ameri-
škimi amandmajem. Za resolucijo
je glasovalo osem članov Var-
nostnega sveta. Sovjetska zveza
in Poljska sta se vzdržali, med-
tem ko se je Argentina odrekla
glasovanja. Resolucija poudarja,
da »dejanja, ki kršijo suverenost
držav, kakor ugrabitev Eichman-
na, lahko ogroze mir in medna-
rodno varnost.« Resolucija nadalje
zahteva od izraelske vlade ustre-
no zadoščenje v skladu z usta-
novno listino OZN in predpisi
mednarodnega prava. Z argentin-
sko resolucijo so sprejeli tudi
ameriška amandmaja, kjer je v

prvem poudarjeno, da je prega-
nanje Židov v času nacizma na-
letelo na splošno obsodbo in da
si narodi vseh dežel prizadevajo,
da bi Eichman odgovarjal pred
sodiščem za svoja dejanja. V drug-
em amandmaju pa je izraženo
upanje, da se bodo prijateljski
odnosi med Izraelom in Argenti-
no še nadalje izboljševali.

MEDNARODNA ORGANIZA-
CIJA DELA KONČALA
ZASEDANJE

V četrtek je bilo v Zenevi
končano 44. zasedanje mednarod-
ne organizacije dela, kjer so
sprejeli več konvencij in resolucij
o zaščiti delavcev in njihovih
pravic. Za nove člane mednarod-
ne organizacije dela so bili spre-
jeti federacija Mali, Kamerun in
Togo. Zasedanju, ki se je začelo
1. junija, je prisostvovalo pribli-
žno 900 delegatov iz 78 dežel, med
njimi tudi Jugoslavija. Pri delu
konference so sodelovali tudi
predstavniki OZN, specializiranih
agencij in drugih organizacij.

Komentar — Komentar — Komentar — Komentar — Komentar — Komentar — Komentar — Komentar

Sedmo srečanje

Nedavni obisk predsednika
ZAR Gamala Abdela Naserja v
naši deželi je njegov sedmo sre-
čanje s predsednikom Titom in
pomembna manifestacija sodelo-
vanja in prijateljstva med obema
deželama. Kakor je v navadi, so
tudi to pot pregledali stanje v na-
ših odnosih, ki se širijo na vseh
področjih. Prav tako so ugotovili
nove, še ne raziskane možnosti
za sodelovanje, in sicer zlasti v
gospodarstvu. V želji, da bi te
možnosti kar se le da izkoristili,
sta se predsednika sporazumela o
ustanovitvi vladnega komiteja
ministrov, ki naj bi spremljal
razvoj sodelovanja, ga vsklajal in
priporočal ukrepe za ustrezno
razširitev sodelovanja.

Na področju političnega sode-
lovanja so dosegli odnosi med
obema deželama tisto točko so-
glasja in skladnih pogledov na
večino aktualnih svetovnih pro-
blemov, da je tudi za prihodnost
zagotovljena visoka stopnja sode-
lovanja v mednarodni politiki.

Spiro položaja naših odnosov
in glede na osebne stike med
predsednikoma pa dejstvo, da je
bil obisk zasebnega značaja, ne
zmanjšuje njegovega pomena in
vrednosti. Nasprotno, zasebni
obisk predsednika Naserja in
njegovih sodelavcev v naši deželi
je treba v teh pogojih pojmovati
kot najboljšo priložnost za izme-
njavo mnenj ter za ugotovitev
metod in oblik skupnega sode-
lovanja z obširnimi, neformalnimi
razgovori in stiki, za kar je med
uradnimi obiski manj možnosti.
Dejstvo, da je predsednik ZAR
prišel z družino in s svojimi
uglednimi sodelavci v goste k na-
šemu predsedniku ter se obširno
intimno pogovarjal, dokazuje, da
so odnosi med obema deželama
dosegli stopnjo velikega medse-
bojnega zaupanja in intimnosti,
kot jo le redkokdaj najdemo med
sodobnimi državami.

Zraven pomembnih razgovorov
in sklepov na področju bilateral-
nih odnosov zavzema to pot
osnovno mesto skupna ocena se-
danjega stanja na svetu po pari-
ški krizi, zlasti pa stališče o
tem, da naši dve deželi in z nji-
ma vse izvenblokovske, neodvisne
dežele morejo in morajo storiti
vse, da bi kar največ prispevale
k pomiritev, k nadaljnjemu pri-
zadevanju za likvidacijo hladne
vojne in k reševanju odprtih sve-
tovnih problemov.

V tem smislu vsebuje skupno
sporočilo pomembne misli, ki iz-
hajajo iz tega, da je pariški ne-
uspeh povzročil nemajhno razo-
čaranje in zaskrbljenost po vsem
svetu, vendar pa je hkrati poka-
zal, da velesile ne morejo same
urejati zadev, ki so odločilne za

svetovni mir. Mir in pomiritev se
tičeta vseh dežel, tako velikih
kakor majhnih, zato bodo morale
v prihodnje vse dežele, ki so spo-
sobne konstruktivnega prizadeva-
nja, bolj kot doslej sodelovati pri
varovanju miru, pri preprečevan-
ju obnovitve hladne vojne in
sploh poslabšanja svetovnega po-
ložaja.

Drugo, kar je pomembno pri-
tem, je prepričanje, da novi polo-
žaj in splošni razvoj po svetu v
minulih letih omogočata, da se
prizadevanju za svetovni mir in
za pomiritev pridružijo še mno-
ge dežele, ki so se zadnja leta iz
tega ali onega vzroka znašle v
vojaških kombinacijah in so bile
vključene v hladno vojno, vendar
bolj posredno in objektivno kot
pa zavestno in neposredno. To bi
pomenilo, da dozorevajo pogoji,
v katerih je mogoče znatno razširiti
fronto sil miru in fronto prizade-
vanja za politiko pogajanja in
pomiritev ter da ta fronta dan
za dnem bolj presega okvire tako
imenovanega neodvisnega pod-
ročja izvenblokovskih dežel.

Spiro teh okrepljenih sil lah-
ko zdaj vedreje gledamo v pri-
hodnost, kakor smo mogli poprej
domnevati, zlasti še, če upoševa-
mo, da tudi razne pobude velesil
v nedavni preteklosti, kakor je
na primer sovjetski predlog
za razorožitev, znatno prispevajo

k uspehu pozitivnih naporov
sveta, da bi premagal preizkuš-
nje in odstranil negativne posledice
pariške krize, ki je resno za-
grožila z morebitno prekinitvijo
začetnega procesa pomirjevanja
po svetu.

Svetovni odnosi, zlasti med
Vzhodom in Zahodom, so bili po
pariški krizi v precej neugodnem
položaju. Vzdušje je postajalo iz
dneva v dan bolj mučno, žolčne
polemike so zajele precej široka
področja po svetu. V teh pogojih
je na eni strani nevarno dvig-
niti glavo bomska velikomemska
politika, na drugi pa je skušala
prodreti kitajska politika, obe z
enakimi težami — da je pariški
neuspeh potrdil njune napovedi
in zaključke ter da ta neuspeh
govori v prid njenemu nasprot-
ovanju pomiritev in aktivni koe-
sistenci. Dobro je, da je v teh
pogojih govoril Hruščev v Berli-
nu in da je Sovjetska zveza dala
nov razorožitveni predlog.

Na srečo pa je bila pariška
kriza mnogo bolj nauk in zna-
menje alarma silam miru in ne-
odvisnosti, ki jim je dala novo
moč in nove spodbude, kot pa
potrdilo pravilnosti argumentov
tistih, ki zagovarjajo hladno voj-
no in politiko sile. Če je pariški ne-
uspeh škodoval pomirjevanju, pa
je prav tako tudi razširil fronto
zagovornikov miru in koeksisten-

ce ter jo okreplil na raznih stra-
neh in v raznih oblikah. Zato lah-
ko zdaj te sile mnogo mirneje
gledajo naprej in se pripravljajo
na prihodnje boje, ki bodo po-
trebni, da se bo svet rešil nego-
tovosti in neprijetnega položaja,
v katerega ga je spravila pari-
ška preizkušnja.

V takih pogojih ima srečanje
Tito-Naser vidno, trdno mesto
v širokem svetovnem prizadeva-
nju za mir in pomiritev ter bist-
veno prispeva k pravilni orienta-
ciji sil miru v enem izmed kritič-
nih trenutkov.

Poseben pomen srečanja se zra-
cali v tem, ker je bilo v času pri-
prav na letošnjo Generalno skup-
ščino ZN. Bolj kot kdajkoli do-
slej zre zdaj svet v to organiza-
cijo z zaupanjem in pričakova-
njem, neodvisna politika pa je
javno razglasila, da bi bilo treba
poslej v OZN in po tej organiza-
ciji iskati sredstva za zagotovitev
miru in sodelovanja med narodi.
Zato bo septembrska Generalna
skupščina nedvomno še posebno
pomembna, kakor bo tudi to sre-
čanje na Brionih skupaj z dru-
gimi podobnimi dogodki zdaj
močno vplivalo na ustrezne pri-
prave sveta na napore in akcije
na zasedanju OZN, ki jih nareku-
je potreba, da se napredni pro-
cesi po svetu nemoteno razvijajo
in razširjajo. JURE PUTNIK

ZADNJE DNI JUNIJA BO KONGO POSTAL NEODVISNA DRŽAVA

Preizkušnje pred neodvisnostjo

Le še nekaj dni loči Kongo
od neodvisnosti. Ena največjih
in potencialno najbogatejših afri-
ških dežel se bo zadnjega junija
»vpišala« med neodvisne države.

Spisek neodvisnih držav Afrike
je iz dneva v dan daljši. Take do-
godke po navadi spremlja navdu-
šenje prebivalstva zaradi dolgo
pričakovane svobode in ljudi na-
vdajajo z optimizmom glede pri-
hodnosti. Tudi to pot ni drugače,
vendar kalijo običajno vedrino
nakopičeni temni oblaki, ki ogro-
žajo enotnost jutrišnje najmlajše
neodvisne afriške dežele.

Kopica novic, pogosto proti-
slovnih, ki tako rekoč vsako uro
spreminjajo podobo političnega

obzorja Konga, poroča o resnih
težavah pri sestavljanju držav-
nega vodstva svobodne dežele.

»Ribici v kalnem« doslej še
niso bili tako aktivni ob nobeni
proglasitvi neodvisnosti. Za to so
določeni politični in gospodarski
razlogi, ker so velika naravna
bogastva, zlasti rude in strateške
surovine že od nekdaj privabljale
kolonialne sile in poslovne ljudi.
Ti interesi so narekovali koloni-
alistom in neokolonialistom
določeno politiko, katere cilj je
bil oslabiloti notranjo kohezijo
kongoškega ljudstva. Sicer pa že
okoliščina, da je na nedavnih
parlamentarnih volitvah nastopi-
lo nad 100 političnih strank in

skupin, kar je edinstven primer
na vsej afriški celini, dovolj zgo-
vorno priča o težnji po »atomizi-
ranju« sil afriškega prebivalstva
Konga.

Ta razdrobljenost je začela
vzbujati zaskrbljenost, ko so pri-
šle pred nekaj dnevi novice o
separatističnih težnjah v nekate-
rih pokrajinah dežele in o izja-
vah nekaterih političnih voditel-
jev Konga, da bodo nasprotovali
centralni vladi, če ne bo ugodila
njihovim željam. Najizrazitejši
primer takih teženj so voditelji
večinske stranke Konakat v bo-
gati pokrajini Katanga, ki celo
napovedujejo možnost povezave
s Severno Rodezijo, članico bri-
tanske Centralne afriške federa-
cije. Prav tako se širijo govorice,
da bi spodnji del Konga, kjer
prevladujeta stranka Abako in
njen voditelj Joseph Kasavubu,
lahko optiral za popolno samo-
stojnost in za odepitev, če bi
predstavniki te stranke ne dobili
ustreznega vpliva v centralni
vladi. Trdijo, da so podobne tež-
nje tudi v nekaterih drugih delih
dežele, čeprav je težko izobliko-
vati pravo predstavo o razpolo-
ženju prebivalstva.

V takih pogojih so nastopile
resne težave pri sestavi centralne
vlade. Dosedanja metropola in
odgovorni ljudje v Belgiji očitno
želijo videti v vodstvu dežele
ljudi, ki bi imeli največ razume-
vanja za njihove interese, med-
tem ko imajo na drugi strani
najmočnejše politične organiza-
cije Konga svoje načrte za pri-
hodnost dežele. Mandat za se-
stavo vlade so najprej dali Pa-
triciu Lumumbi, voditelju nacio-
nalnega gibanja, ki je na volitvah
prepričljivo zmagal, čeprav ni
dobil v parlamentu absolutne
večine. Belgijski minister za Kon-
go, ki ga Lumumba obtožuje de-
javnosti proti kongoškemu ljud-
stvu, pa je naglo spremenil sklep
in to nalogo zaupal Kasavubuju,
čigar stranka je dobila znatno
manj poslanskih mest. Po naj-
novejših poročilih je mandat le
dobil Lumumba, ki si je kakor
kaže, zagotovil v parlamentu ve-
čino. Belgijski minister je nam-
reč moral ponovno zaupati man-
dat Lumumbi, ker so kandidati
nacionalnega gibanja za predse-
dnika in dva podpredsednika no-
vega parlamenta dobili večino.

Časa seveda ni na pretek.
Upravičeno je upati, da bodo naj-
vplivnejše kongoške politične or-
ganizacije premagale sedanjo
krizo v medsebojnih odnosih —
nastala je večina zaradi vpli-
vov od zunaj — in imeli dovolj
moči, da bodo našli skupne tež-
nje in interese, ki peljejo k ohrani-
tvi enotnosti svobodnega Kon-
ga. B. R.

TRI NAJVEČJE NIZOZEMSKÉ CENTRALE SO PODPRLE STAVKO

Gradbinci prebijajo led

Prvič po vojni so tri največje
nizozemske sindikalne centrale
— socialistična in dve krščanski
— pozvale svoje člane na stavko.
Štirinajstidnevna stavka gradbenih
delavcev pa je dobila v ni-
zozemskih razmerah večji pomen,
kot bi ga imela takšna akcija
v kaki drugi zahodnoevropski
deželi, kjer so stavke tako rekoč
vsakdanja oblika delavskega boja.

Sorazmerno visoka življenjska
raven, politika tesnega sodelovanja
s političnimi strankami na
oblasti, sistem državnega ureja-
nja mezd in mehanizem raznih
organov za posvet in sodelovanje
— vsi ti elementi so vplivali na
politiko sindikata, usmerjeno
predvsem v mirno, kompromisno
urejanje vseh vprašanj, za katera
se zanimajo delavci.

Odkar so lani prvič sestavili
vlado brez socialistov, je Zveza
sindikata Nizozemske kot šte-
vilčno najmočnejša sindikalna
centrala grajala vladno gospodarsko
politiko, vendar pri tem ni
bistveno spremenila svoje poli-
tike ohranitve »socialnega miru«.
V začetku letošnjega leta pa je
bilo precej »divjih« stavk na
področju prevoza. Te stavke so
dajale slutiti, da so se delavci
pripravljeni boriti za svoje zahte-
ve tudi brez pristanka sindikal-
nega vodstva. Te okoliščine niso

mogli prezreti niti voditelji Zveze
sindikata. Eden izmed njih je
ugotovil v zvezi s položajem na
»tarifni fronti«: »Kako nevaren
je položaj, se je pokazalo konec
januarja, ko so v transportu iz-
bruhnile razne spontane stavke.«

To razpoloženje delavcev je
verjetno vplivalo na vodstva sin-
dikalnih central, da so odločneje
nastopila v obrambo zahtev grad-
benih delavcev. Delodajalci nam-
reč niso hoteli podpisati nove ko-
lektivne pogodbe, po kateri bi
se zvišale meзде za 5 % ter bi se
izboljšalo akordno delo, letni
dopust, delovni čas in nekaj dru-
gih pogojev, če povečanih izdat-
kov ne bi naprtili investitorjem.
Vendar bi tudi to povzročilo zvi-
šanje cen gradbenih del, temu
pa je nasprotovala nizozemska
vlada, ki je opozarjala na nevar-
nost inflacijskih teženj. Tako so
se sindikati znašli pred alterna-
tivo, ali s stavko prisiliti delo-
dajalce k popuščanju, ali pa se
odreči zahtev. V takšnem polo-
žaju so se odločili za stavko.

Zaradi odločnosti in discipli-
ranosti 40.000 stavkajočih ni bilo
dvoma, da so delavci pripravljeni
vztrajati do konca. Delodajalci
so najprej trmasto vztrajali pri
svojem; z raznimi pravnimi pri-
jemi so skušali prisiliti vlado in
sindikate, da bi sprejeli njihov

ultimat. Ker pa sta stavko pod-
prla javnost in parlament, so po
dveh tednih morali kapitulirati.
Vsekakor je značilno, da je vlada
ves čas podpirala sindikate in
napovedovala možnost, da bo v
primeru, če delodajalci ne bi po-
pisali kolektivne pogodbe, z od-
lokom vsilila to pogodbo kot ob-
vezno. To pomeni, da se niti se-
danja vlada, čeprav je delno li-
beralizirala tarifni sistem, ki do-
loča sklepanje kolektivnih po-
godb, ne odpoveduje intervenciji
državnih organov, če je to po-
trebno. Parlamentarna opozicija
(socialisti, komunisti, pacifisti) je
sicer že prvi dan stavke zahteva-
la, naj bi od delodajalcev izsilili
obvezno kolektivno pogodbo,
vendar se vlada, kakor kaže, ni
hotela takoj odločiti za ta ukrep,
da ne bi prizadela prestiža svoje
tarifne politike.

Zmaga gradbenih delavcev je
imela na Nizozemskem velik od-
mev, te ali one značilnosti stavke
pa so dajale možnosti za razne
komentarje. Med številnimi za-
ključki vsekakor zaslužijo pozor-
nost tisti, ki opozarjajo na eno-
dušnost delavcev, na nujnost, da
sindikalna vodstva »preskočijo«
običajni mehanizem pri reševanju
delovnih sporov, in na močno
podporo vse inozemske javno-
sti tej akciji. B. R.

Predsednik Jugoslavije Josip Broz-Tito se je s svojim visokim gostom predsednikom ZAR Naserjem mudil tudi v Ljubljani

Samoupravljanje v očeh tujine

V ponazoritev vsega, kar smo zgoraj omenili, naj postržemo iz tega desetletnega obdobja le z nekaj citati, ki so nekako značilni za splošno pozornost in zanimanje svetovne javnosti za poti, boj in prakso graditve socializma v Jugoslaviji.

Citate iz sestavkov novinarjev in publicistov, odlomke iz izjav uglednih tujcev o delavskem samoupravljanju v tem desetletnem obdobju, o njegovem pomenu, rezultatih in možnostih objavljamo tako, kakor so to oni pojmovali, brez komentarja. Komentarji niso potrebni, ker so rezultati prvega desetletja delavskega upravljanja na laž sovražnike, umirili skeptike, spodbudili prijatelje...

Vse tudi zaradi tega, ker so to dokumenti obdobja - prvega desetletja delavskega upravljanja v Jugoslaviji.

Leta 1950...

To je prvo leto delavskega upravljanja v naši deželi. V maju nekaj mesecev po pozdravu delavcev elektricne industrije Sunderlanda (Velika Britanija), ki je bil prvo leto delavskega upravljanja po delavcih, je našo deželo obiskal eden izmed generalnih sekretarja laburistične stranke Velike Britanije Morgan Phillips. Po vrnitvi v London je decembra 1950 dejal na kosilu, ki mu ga je priredilo Združenje tujega tiska, med drugim tudi naslednje:

„Jugoslavlani so prepričani, da rešujejo svoje probleme z razširjenimi demokratiziranimi deželami, z razširjenimi oblastmi ljudskih odborov in z izročitvijo tovarnih delavcem v upravljanje. Vem, ali se bo ta zanimivi poskus izročitve tovarn v upravo delavcem obnesel. Ze tako zapleteno organizacijo bo morda še bolj zapleteno in jo napravil še manj organizirani zaradi pomanjkanja tehničnih uspeh. Če pa bo ta poskus zares uspeh, bo prispil sleherni socialistični stranko na svetu, da bo ponovno promaknili svoje stališče do industrijske demokracije ter pri tem upoštevala izkušnje jugoslovanskih delavcev.“

Veteran „Sun“ iz Sydneya je objavil 2. oktobra 1950. obširen članek Reuterjevega dopisnika iz Beograda. Članek navaja podatke o poročilih iz sestavi delavskih svetov, o stališču Partije do njih, o njihovi vlogi pri odmiranju države ipd. Članek je posredoval tudi izjavo Watsona, vodje delegacije britanskih laburistov, ki so obiskali Jugoslavijo. Watson je dejal med drugim, da je ta...

...eksperiment svetovnega pomena in da bo - če bo uspel - velika pobuda za socialistično gibanje na svetu. Ne posredno po sprejetju zakona je prispelo iz Akre, glavne mesta takratne britanske kolonije Zlate obale in zdaj neodvisne države Gane pismo, ki ga je v imenu sindikalne organizacije elektrificirale Akre poslal njihov generalni sekretar. V pismu je rečeno med drugim:

„Radi bi izvedeli resnico o Jugoslaviji in o jugoslovanskih narodih, zlasti o delavcih, o njihovih sindikatih in o drugih političnih organizacijah. Naše ljudstvo iskreno spremlja napore jugoslovanskih delavcev in se posebej zanima za pravice, ki jih sprejema zakon o izročitvi podjetij delavcem v upravljanje. Mi prav tako upamo in smo prepričani, da bo nekoga dne takšna odgovornost zaupana tudi nam.“

Leta 1951...

Aprila je pod naslovom »Formula Jugoslavije za mir« napisal takratni laburistični poslanec Connie Ziliacus

v pismu londonskemu listu »News Chronicle« med drugim naslednje:

„Po treh tednih bivanja v Jugoslaviji sem se vrnil pod globokim vtisom smelosti in razmaha gospodarskih, upravnih in političnih reform, ki se uveljavljajo v tej deželi v trenutku, ko prihajajo britanski in ameriški posebni dopisniki v Beograd z navodili, naj bodo pripravljeni na izbruh vojne. Medtem pa oni (Jugoslavlani - op.) izvajajo celo vrsto smelih reform, ki so vse usmerjene v krepitve decentralizacije v širši obseg pobud in v naraščanje demokracije.“

Prezgodaj je še govoriti, kako deluje smel poskus delavske uprave v tovarnah, vendar rezultati prvih mesecev mnogih obetajo. V številki 28. septembra pravi »Frankfurter Allgemeine Zeitung« v članku z naslovom »Nova gospodarska smer v Jugoslaviji« med drugim tole:

„Prevzem podjetij po delovnih kolektivih ni le fraza, temveč se je uresničilo, kar posamezni delavci delujejo pri dobičku podjetja. Med posameznimi podjetji se razvija konkurenca. Netočno je, če vse tisto, kar so zadnje čase pisali o vračanju podjetij privatnim lastnikom... Cilj nove smeri v jugoslovanskem gospodarstvu je uresničenje socialističnega sistema, ki vsebuje tudi določene elemente gospodarstva svobodnega trga. Temeljno načelo pa je, da mora ostati lastnina sredstev za proizvodnjo v rokah države in socialističnih institucij. Steber novega gospodarskega sistema so delavski sveti, katerih naloga je uresničiti geslo »Tovarne delavcem“.

Leta 1952...

Revija »Elinika Hronika« je objavila 3. avgusta članek novinarja K. Hadjiargirisa, ki je zapisal med drugim:

„Poglavitna značilnost Titovega komunizma je poskus prenesti oblast na proizvajalce, z drugimi besedami na tiste, ki zdaj delajo v industrijskih, trgovskih in drugih gospodarskih podjetjih. Uveljavlja se tudi decentralizacija uprave, ki je ni mogoče označiti drugače kot - večji prenos državne oblasti na javnost... Gre torej za sistem, katerega cilj je izročiti upravo javnosti, povežati socialistično celoto z interesi posameznikov in s službo, katere člani so... Ni mogoče zanikati, da Jugoslavija s smerjo, ki si jo je začrtala, dela človeštvu uslugo.“

Pariški informativni list »Paris Presse« je objavil v dneh od 12. do 21. novembra pod naslovom »Jugoslavija po zagrebškem kongresu« vrsto člankov posebnega dopisnika, ki je zapisal tudi naslednje:

„Tovariši poslanci, to je zgodovinski trenutek naše revolucije, je rekel Tito, ko je predložil Ljudski skupščini novi zakon. To je bilo pravzaprav zelo važno. Pet let po nacionalizaciji vseh jugoslovanskih »proizvodnih dobrin«, od borskih rudnikov do beograjskih nočnih klubov, je Tito predlagal, naj država prepusti upravljanje teh dobrin delavcem... Ta načrt se je začel s tem uresničevati. Skoraj povsod v Jugoslaviji so »delavski sveti« v tovarnah prevzeli oblast. Prihodnost bo pokazala... ali bodo jugoslovanski delavci znali izpolniti zapleteno nalogo upravljanja podjetij.“

Leta 1953...

Takratni voditelj britanske laburistične stranke se je mudil sredi leta v naši deželi. Pred odhodom je Clement Attlee takole odgovoril na vprašanje, kaj misli o samoupravljanju v naših tovarnah:

„Obiskal sem nekaj delavskih svetov in govoril z njihovimi člani. Ni mogoče povedati prave sodbje o tem. Nisem mogel natančno dometi, kako deluje ta sistem, vendar bi bilo potrebno po mojem mnenju nekaj več centralne kontrole. Vedno grozi nevarnost, da pridejo v industrijskih podjetjih, ki jih vodijo delavci, do izraza ozki in sindikalni interesi.“

Francoski socialistični prvak Andre Philipe, ki se je prav takrat mudil v Jugoslaviji, je izjavil konec avgusta dopisniku Tanjunga na Dunaju, da z velikim zanimanjem spremlja proces ekonomske in družbene decentralizacije v Jugoslaviji, potem pa je dejal:

„Po mojem mnenju je osnovni problem socializma - bolj kot dobra organizacija ekonomike - sodelovanje delavcev pri upravljanju podjetij na temelju njihove popolne odgovornosti. Morda je še pre zgodaj dati sodbjo o uspehu prizadevanja v Jugoslaviji na tem področju. Sedanje oblike morda še niso dokončne, vsekakor pa drži, da pomenijo prizadevanja Jugoslovancev pomembno izkušnjo, ki je velikega pomena za dejavnost socialistov nasploh.“

Septembra je londonski »Tribune« objavil članek Jenny Lee, v katerem je rečeno med drugim:

„Medtem ko se obnavljamo in brskamo po eksperimentu v naši nacionalizirani industriji z različnimi oblikami komitejev, se je Tito smelo odločil za popolno delavsko kontrolo... Dejstvo je, da to začenja dajati rezultate. Napake, ki se pojavljajo, odpravljajo drugo za drugo.“

Leta 1954...

V številki z dne 7. aprila je švicarski list »Neue Zürcher Zeitung« objavil pod naslovom »Ekonomske eksperimente v Jugoslaviji« in pod naslovom »Sistem delavskega samoupravljanja« članek, v katerem je skušal še bolj podčrtati objektivne težnje v razvoju delavskega samoupravljanja, ker je videl v njih nepremostljive ovire za dokončni uspeh in ker je sistem delavskega samoupravljanja primerjal »z robinzoniado velikega obsega«. Pisal je v slogu svojih prejšnjih negativnih komentarjev. Vendar pa je list to pot odstopil od svojega prejšnjega mnenja:

„Vsi ti različni in protislovni pojavi pa onemogočajo že zdaj dokončno sodbjo o sistemu »delavskega samoupravljanja« v Jugoslaviji. Sistem se ni pokazal kot dober, niti ni doživel neuspeha, temveč sploh še ni niti začel delovati. Zadošča pa en sam pogled v beograjska in zagrebška izložbena okna in že primerjava s prejšnjim totalnim planskim gospodarstvom pokaže dosežene uspehe. Pomembno je, da skoraj vsi obiskovalci iz gospodarsko še nerazvitih dežel kažejo iskreno navdušenje za novi jugoslovanski sistem. To je ponoven dokaz, da gre za eksperiment, ki zasluži pozornost.“

Leta 1955...

Pod naslovom »Sistem komun v Jugoslaviji« je objavil indijski list »Svatandra« 9. julija članek o delavskem samoupravljanju. V številki 23.

Julija je tudi indijski tehnik »Blic« objavil članek z naslovom »Delavski sveti - temelji jugoslovanske socialistične države«, v katerem je med drugim rečeno:

„Pred vojno je bila Jugoslavija med najbolj zaostalimi deželami v Evropi, zdaj pa se uvršča med industrijsko najbolj razvite dežele. Zakaj?“

Odgovor je v jugoslovanskem idealu - v delavskih svetih, ki so trdna osnova za visoko produktivno socialistično državo. Na premiera Nehruja so med obiskom v Jugoslaviji napravili močan vtis ti delavski sveti, ki pomenijo idealno sredstvo pot med togo sovjetsko birokracijo na eni ter neustrojenim kapitalističnim nadzorom nad industrio na drugi strani.

Skratka, ta sistem omogoča vsakemu delavcu neposredno sodelovanje v državnih zadevah. Iz tega izhaja, da mora biti načelo samouprave, proizvajalcev, sodeč po uspešnem vseh delavskih eksperimentu izhodniška točka vsake socialistične demokracije.

Istega leta je obiskal Jugoslavijo tudi predsednik zahodnonemškega Bundestaga Gerstenmayer, ki je izjavil v intervjuju s sodelavcem »Oslobođenja« v zvezi s tistim, kar je videl v Zenici, kjer se je podrobneje seznanil s sistemom delavskega samoupravljanja:

„Možnost, da delavci sami upravljujejo obrate, je zelo zanimiva reč. O tem doslej nisem imel jasne predstave, zato vam ne morem povedati točne ocene. Zato pa so tu rezultati, ki so več kot prepričljivi.“

Moskovska »Pravda« je objavila 2. junija sestavek svojih posebnih dopisnikov Žukova in Majevskega pod naslovom »Sovjetska delegacija zaključuje pot po Jugoslaviji«. V članku je rečeno med drugim:

„Ob zaključku obiska v zagrebški tovarni Rade Končar vas se prijateljsko pogovarjala z direktorjem, s predsednikom delavskega sveta Stjepanom Kundhom, s sekretarjem tovarniške partijske organizacije Franom Mihlom in s predsednikom sindikalne podružnice Brankom Ruskom. Med razgovorom, ki je trajal dlje kot pol ure, so se Hruščev, Bulganin in Mikojaev podrobno zanimali za sistem upravljanja podjetja, za vlogo družbenih organizacij ter za njihove odnose z upravo. Tovariši Mundihi, Mihl, Knežević in Ruskač so odgovarjali na številna vprašanja ter pripovedovali o delu delavskega sveta, partijske organizacije in sindikatov, ki se v mnogem razlikuje od sovjetske prakse.“

Ob zaključku razgovora je premier Hruščev dejal, da je mnogo vprašan, ki bi jih bilo treba proučiti globlje in podrobneje. „Če menite, da je vaša praksa dobra - je dejal - vam želimo uspeh. Mi pa bomo - tako mislim - še nadalje uporabljali svoje metode, ker menimo, da bi bilo koristno tako za nas, kakor za vas, če bi globlje proučili izkušnje enih in drugih ter storili tisto, kar se bo izkazalo kot koristno. Vendar je to stvar druge volje.“

Članski socialist Oskar Weiss Bonfati, ki je septembra obiskal našo deželo skupno s senatorjem Anisefom Rodriguezom, je 17. oktobra objavil v listu »Las Noticias« pod naslovom »Neposredna demokracija« med drugim naslednje:

„Ni moj namen, da bi v neskončnosti nel slavošpeve, vendar sem trdno prepričan, da je samoupravljanje za nas prav takšnega pomena, kot ga ima za Mexiko Partiska komun.“ Pod naslovom »Dežela, ki vstaja: Jugoslavija« je objavil pariški »Mondeu« v številkah od 8. do 12. maja vrsto člankov posebnega dopisnika ob obisku predsednika Tita v Franciji. Zapisal je med drugim:

„Dejstvo je, da imajo praktično vsi jugoslovanski delavci možnost široko sodelovati pri upravljanju lastnih zadev tako v lokalnem kakor v nacionalnem okviru... Popolna ukinitev gospodarske odvisnosti, upravljanje podjetij in lokalnih interesov po zainteresiranih ljudih, so vsakakor oblike resnične demokracije, ki je ne gre podcenjevati.“

ŠTRAJKI - DEMONSTRACIJE

ITALIJA

ENODNEVNA STAVKA DRŽAVNIH URADNIKOV

V sredo je napovedalo enodnevno stavko nad 200.000 uradnikov in delavcev, zaposlenih v državnih ustanovah in podjetjih. Sklep o stavki so sprejeli skupno, organizirale so jo vse tri sindikalne centrale. V nedeljo zvečer so v združenem trenutku odločili za napovedano stavko poštarijev. Predstavniki sindikalnih organizacij so se z ministrom za pošto sporazumeli o nekaterih doslej neurejenih materialnih problemih nameščenцев in delavcev državnih pošt in telefona.

JAPONSKA

DEMONSTRACIJE SE NADALJUJEJO

Na Japonskem se nadaljujejo množične demonstracije študentov in pripadnikov sindikalne centrale SOHIO. Po ratifikaciji ameriško-japonske pogodbe o medsebojni varnosti so postale demonstracije še srditeše.

Odložitev obiska predsednika Eisenhowerja na Japonskem razlagajo kot velik uspeh demonstrantov, hkrati pa so jo uporabili kot novo pobudo za nadaljevanje demonstracij in na zahtevo, naj odstopi vlada predsednika Kišija.

V nedeljo zvečer je na deset tisoč študentov demonstriralo pred parlamentom proti ratifikaciji pogodbe. Tistega dne ob polnoči je namreč bila pogodba avtomatično ratificirana v zgornji zbornici japonskega parlamenta, ker ni bilo razprave o njej. Po polnoči, ko je pogodba začela veljati, so šli demonstranti pred rezidenco premiera Kišija, kjer je bilo takrat tudi članov njegovega kabineta. Demonstranti so pred rezidenco bedeli vso noč, da bi Kišiju in drugim ministrom onemogočili odhod iz postojla.

Tistega dne so bile demonstracije v vsej Japonski od Kioaida na severu do otoka Kiu Šiu na skrajnem jugu. Razen v Tokiu, kjer je sodelovalo pri demonstracijah okoli 300.000 ljudi, so bile največje demonstracije v Osaiki, kjer je nastopilo okoli 150.000 prebivalcev.

V ponedeljek so se v Tokiu nadaljevale demonstracije proti

Kišijevi vladi. Več skupin demonstrantov se je zbralo pred Kišijevo uradno rezidenco. Druga skupina pa je demonstrirala pred skupščinskim poslopjem.

Istega dne je bilo v Tokiu zbiranje, na katerem so zahtevali vrnitev otoka Okinave Japonski. Zbiranje je bilo v času, ko so v Nahi, glavnem mestu Okinave demonstrirali proti predsedniku Eisenhowerju. Okoli 5000 demonstrantov se je razvrstilo ob poti, po kateri je vozila kolona avtomobilov s predsednikom ZDA. Demonstranti so vzklikali protiameriška gesla in zahtevali, naj Okinavo vrnejo Japonski. Prebili so policijski kordon in se spopadli s pripadniki ameriške mornarice, ki so stopili v akcijo.

PERU

SPOPAD MED DELAVCI IN POLICIJO

V perujskem pristanišču Cimbote so se ostro spopadli stavka-joči in policija. V tem pristanišču je dlje stajalo delavci, zaposleni v ladjedelnicah. Zahtevali višje meze in boljše delovne pogoje. Stavka-joči so organizirali javno demonstracijo v pristanišču, policija in odredi vojske pa so jim skušali to preprečiti. Po demonstracijah so streljali štirje delavci so ubili, trideset pa je bilo ranjenih. Ranjenih je bilo tudi štirinajst policajev.

CIPER

GROŽNJA S SPLOŠNO STAVKO

Predstavniki 65 raznih ciprskih organizacij, ki so se prejšnje nedelje sestali v Nikoziji, so obsodili Veliko Britanijo zaradi naraščanja brezposelnosti na Cipru. Na sestanku so sklenili organizirati enodnevno splošno stavko na otoku, če oblasti ne bodo sprejele ustreznih ukrepov proti brezposelnosti.

Za razliko od dosežanih bi sodelovali v tej stavki tudi trgovci, pripadniki svobodnih poklicev, vzgojitelji, zdravniki in državni uradniki, tako da bi zastalo vse življenje na otoku. Datuma stavke še niso določili.

Na sestanku v Nikoziji so prav tako sporočili, da je na Cipru 10 tisoč brezposelnih in da strada okoli 60.000 ljudi.

Na industrijskem področju se sistem delavskega samoupravljanja izboljšuje, nujne začetne blodnje so izginile. V delavskih svetih začnajo spoznavati, kje so njihovi resnični interesi in interese podjetja.

Leta 1957...

To leto je v znamenju prvega kongresa delavskih svetov. Delavski in sindikalni voditelji z vseh koncev sveta so sprico popolne afirmacije delavskih svetov prispeli k nam, da bi si silili rezultate dotrajanih naporov. Ves čas so skrbno spremljali delo kongresa.

Poglejmo, kaj so med drugim izjavili nekateri izmed njih:

Enza della Chiesa, predsednik Italijanske unije dela:

„Zamisel, za katero ste se odločili, je pomembna in velika ne le za vas, temveč za ves svetovni proletariat, ker nakazuje novo pot, na kateri je delavski razred tvorec lastne prihodnosti.“

Tondion Manu, član izvršnega odbora Socialistične stranke Indonezije:

„Po nauku Marxa in Engelsa se osvoboditev delavskega razreda zrcali predvsem na njegovih delovnih mestih v delavnicah. Če je delavec osvobodjen, naj bo gospodar svoje delavnice in proizvajalca svojega dela. Zato je velikimi simpatijami sprejemamo prizadevanja Jugoslavije, uresničiti in utrditi delavsko kontrolo in upravo po takih delavskih svetih.“

Ignacije Loga-Sowinsky, predsednik Centralnega odbora Zveze poljskih sindikatov in predstavnik CK Poljske združene delavske Partije:

„Tovariši, vaš kongres bo nedvomno velikega pomena za nadaljnji razvoj socialistične graditve v Jugoslaviji, za boljše življenjsko ravnanje njenih narodov. Poljski delavci dobro vedo, da je vsak naš korak naprej hkrati tudi naša zmaga, zmaga vseh socialističnih dežel, zmaga svetovnega socializma.“

Hla Aung, generalni sekretar Azijske socialistične konference:

„Prepričani smo, da bo uspeh vaših smelih prizadevanj velik prispevek k osvoboditvi vloge delavca v razvoju socialistične družbe novega svetovnega reda v tem stoletju.“

C. R. Wayne - Roberts, predstavnik mednarodnega urada za delo:

„Delavsko samoupravljanje, ki ste ga v Jugoslaviji uvedli pred sedmimi leti, vzbuja veliko zanimanje Mednarodne organizacije dela... Zato je ta kongres še posebno zanimiv za nas, ker zagotavlja priložnost za objektivno oceno sedanjega sistema in dosežkov v njegovem razvoju.“

Predstavniki Zveze dela Maroka:

„Maroški delavci z občudovanjem spremljajo poskus delavskega samoupravljanja. Občudujemo ta veličastni kongres, na katerem ste vsi bili iskreni in navdušeni v vseh treh dneh. Potrili ste uspeh svojega poklica. Ta poskus smatra dobro namerni delavski razred vseh dežel za lastno zmago nad mednarodnim kapitalizmom.“

Van Enre Tondman, predsednik Kongresa delavcev Ceylona:

„Izrednega pomena je zasluga Jugoslavije, ki je prepričala svet, da je napredek mogoče doseči po demokracijskih poteh... V svetu, v katerem so delavci tako dolgo smatrali splošno rešitev za pokorščino, ne za upravljanje, da delo in ne za planiranje, za ubogljivost brez ugovora in ne za prevzem odgovornosti, za prodajanje svoje fizične sile, da bi si zadovoljili osebnostne potrebe, in ne za to, da bi uporabljali svoje umske sposobnosti v skladu z družbenimi potrebami, je Jugoslavija pomembno ubrala edinstveno pot. Na ta način se je razbil mit, da so samo izjemno sposobni ljudje iz vrst določenih privilegiranih razredov zmogni prevzemati naloge uprave.“

Pod naslovom »Ohraniti izkušnje« e francoskim socialistom naklonjeni »Franc Tirreux« objavil članek Jacquesa Rouxa o delavskih svetih v Jugoslaviji. Med drugim pravi takole:

„Zares veličastna izkušnja delavskega upravljanja v Jugoslaviji je bila močna pripomba vsega ljudstva k etatističnim in monopolističnim konceptom stalinizma. Če so zahodni socialisti demokratičnega razreda mnenja kot Jugoslavlani o problemih politične demokracije, pa nasprotno ni ničesar nič odrek velikega pomena eko-

nomske demokracije delovnih kolektivov, združenim s sistemom neposredne demokracije komun.“

Leta 1958...

»Budanjagija«, list iz Benaresa v Indiji, je objavil 28. decembra članek, v katerem pravi:

„Jugoslavija je edina dežela, v kateri je država prenesla na delavce vso industrijo in trgovino. Delavci ne le sodelujejo pri upravljanju, temveč edino oni upravljujejo industrijo...“

Videl sem, da so v socialističnih množicah močno razširjena socialistična pojmovanja. Po navadi sem stanoval v hotelu. Če sem vprašal tamkajšnega navadnega delavca: »Kdo je lastnik tega hotela, vlada ali kdo bi?« mi je odgovoril: »Zakaj vlada?« Vlada ni ničesar pri tem. Hotel je last ljudstva, družbe, nas. Skupno ga upravlja.«

Leta 1959...

Predstavniki sindikata severne Rodexije Albert Kallati in Donatan Mubanga sta pod vodstvom iz Jugoslavije 29. decembra 1959 - nad mesec dni sta bila gosta Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije - izjavila na tiskovni konferenci v Beogradu med drugim tudi naslednje:

„Na naju je napravilo poseben vtis dejstvo, da delavci tako široko sodelujejo pri upravljanju podjetij. Dvomim, da še kakrva vlada tako zelo kot vaša spodbuja svoje državljane, da sami sodelujejo pri izvajanju oblasti in upravljanju proizvodnje.“

Leta 1960...

Poglejmo, kaj so izjavili na V. kongresu Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije nekateri delegati.

Generalni sekretar Indijskega nacionalnega kongresa Sadik Ali:

„...Jugoslavija je postala laboratorij, v katerem se v skladu z njenimi specifičnimi zgodovinskimi pogoji izjavlja velik poskus.“

Predstavniki Demokratične stranke Gvineje Kamara Bengali:

„Vsaka zmaga jugoslovanskih narodov je zmaga naprednih sil sveta nad silami zla, nad silami gospodstva in izkoriščanja.“

Podpredsednik Socialistične stranke Belgije Jose van Aiten:

„...Upam si reči, da nam ni treba navesti statistik in nam predlagati znanstvenih poročil. Napredek in izboljšanje vsega položaja sta vidna na prvi pogled... Tovariši, čestitamo.“

Predstavniki Socialistične stranke Ceylona Lia Nage Punia - Verden:

„Po eni strani dokazujete svetu, da ni nujno, da bi kolektivna lastnina in birokracija živeli skupaj, po drugi pa zavračate teorijo, da mora biti birokracija nujno obeležje socialistične družbe. Svoje ljudstvo učite, naj vsakjaka osebnostne interese s splošnimi potrebami. Delavskemu razredu sveta krepite prepričanje, da lahko sam odloča o svoji usodi.“

In tako dalje v istem smislu. Mnogi ugledni gostje, državniki, politiki, delegati, novinarji in publicisti, ki so v mitem desetletju obiskali našo deželo, so na straneh naših in svojih listov izrekli mnogo laskavih ocen o naši dosežani poti, rezultatih, perspektivah in o vsem, kar je dala človeštvu mala jugoslovanska država s svojimi dosežki z notranjo in zunanjo politiko, predvsem pa z uveljavitvijo sistema delavskega upravljanja... Na tisoče strani v dokumentacijah naših institutov, listov in revij zgovorno priča o tem...

RADE ALAVANTIC

Po prozaičnih gledaliških poteh

Medtem ko so si slovenska gledališča razdelila svoja »interesna področja«, je osrednja gledališka hiša — ljubljanska Drama — ostala brez takšnega »svojege področja gostovanja«. Vzrok je preprost: ker je pač osrednje slovensko gledališče, ker je in ker mora biti glavno torišče njegovih umetniških prizadevanj prav Ljubljana in ker se navsezadnje mora čutiti njegovo poslanstvo prav v vseh področjih Slovenije.

V minuli sezoni je ljubljanska Drama mimo domačih obveznosti — 17 popolnih abonmajev, vsak z osmimi predstavami ter še tako imenovane predstave za »izven« — prenesla del svojega umetniškega snovanja tudi v druge kraje širom po Sloveniji.

Po eno predstavo ljubljanske Drame so si lahko ogledali prebivalci Celja, Maribora, Zagorja, Izole, Dolskega in Kamnika, medtem ko so si lahko Kranjanci ogledali štiri njihove predstave dveh različnih gledaliških del. S Koprčani štiri predstave treh različnih gledaliških del. Ob zaključku letošnje sezone pa je ansambel ljubljanske Drame odšel še na daljšo turnejo po Sloveniji in obiskal naslednje kraje: Jesenice, Mursko Soboto, Beltince, Grad, Lendavo, Radgono, Križevce, Ljutomer, Ptuj, Veliko Nedeljo, Kidričevo, Novo mesto, Črnomelj, Kočevje, Ribnico, Kostanjevico, Krško, v teh dneh pa se muči v Novi Gorici, Desklah in Ajdovščini. V Murski Soboti in Novem mestu je imel po dve predstavi »Dvanajst porotnikov«, v ostalih krajih pa po eno predstavo drame.

Če strnemo te podatke v gole številke, potem je rezultat letošnje sezone takle: Drama je gostovala v Sloveniji s petimi svojimi uprizoritvami oziroma 37 predstavami v devetindvajsetih krajih, kar je vsekakor zelo lepa bilanca njenih letošnjih prizadevanj.

Od kod sredstva za ta gostovanja? Na to vprašanje so v upravi SNG odgovorili: »Za gostovanja Drama doslej ni dobila dotacij, z izjemo zadnje turnee po Pomurju, Štajerski, Dolenjski in Goriški, ko je Komisija za kulturo in prosveto pri Izvršnem svetu LRS nakazala na naš tekoči račun akontacijo v znesku pol milijona dinarjev. Za gostovanja v

Ljubljanskem okraju nam del stroškov, to je stroške za prevoz, povrne Okrajni ljudski odbor, kadar pa gostujemo izven domačega okraja, mora vse stroške gostovanja povrniti prireditelj.«

»Interesno področje« ljubljanskega Mestnega gledališča je ljubljanski okraj, del Gorenjske, Dolenjske in Primorske. Samo v svoji hiši je to gledališče poleg predstav »izven« imelo v minuli sezoni 19 popolnih abonmajev, vsakega z devetimi predstavami, in tri abonmaje s tremi predstavami za kolektive Tobačne tovarne, IEV in Telekomunikacije.

Izven Ljubljane je imelo Mestno gledališče še po en abonma z devetimi predstavami v Logatcu, Medvohah, Pirničah in Mengšu, dva abonmaja z devetimi predstavami v Kamniku, po en abonma s šestimi predstavami v Novem mestu, Idriji, Škofji Loki in na Trati, en abonma s petimi predstavami v Črnučah, abonma s štirimi predstavami v Zelenikih in po en abonma s tremi predstavami v Aninju, na Igu in v Duplicu, poleg tega pa je imelo še dva dopolnilna abonmaja, vsakega z dvema predstavama, v Kranju.

Ob tako številnih abonmajih izven domače hiše torej ni čudno, če je imelo to gledališče od lanskega 3. oktobra do 18. junija letos kar 343 predstav, vsekakor največ predstav izmed vseh poklicnih gledališč v minuli sezoni.

Poskusimo v tem skupnem številu predstav poiskati še pokazatelje o terenu, ki je bil začetek z gostovanji. Izven abonmajev je namreč ansambel ljubljanskega Mestnega gledališča tudi mnogo gostoval: v Škofji Loki oziroma na Trati je imel ob osmih gostovanjih dvanajst predstav, v Kamniku devet različnih predstav, v Novem mestu in Logatcu je gostoval osemkrat, šestkrat v Mengšu, petkrat v Aninju, Idriji in Medvohah, v Kranju je gostoval trikrat s štirimi predstavami, štirikrat je obiskal Duplico, trikrat Pirniče, tri predstave je imel ob dveh gostovanjih v Kopru, dvakrat je gostoval v Zelenikih, Izoli, Črnučah in Tolminu, enkrat pa na Igu, v Sežani in Ribnici.

V celoti je torej v minuli sezoni gostovalo ljubljansko Mestno gledališče v dvajsetih krajih s štirinajstimi uprizoritvami, oziroma 83 predstavami. »Vendar kakšnih posebnih

dotacij za ta naša gostovanja nimamo,« pripovedujejo v upravi Mestnega gledališča, »pač pa nam je v ta namen dal Svet za kulturo in prosveto LRS avtobus za prevoz igralcev, Okrajni ljudski odbor pa tovornjak za prevoz kulisa in tehničnih naprav. Vse druge stroške gostovanja poravnati z lastnimi sredstvi.«

Kranj — nekdanje slovensko gledališko središče — je imel v poslednji sezoni svojega poklicnega gledališča, to je leta 1956/57

različnimi gledališkimi deli oziroma dvanajstimi predstavami so gostovali v dvanajstih krajih. Če bi k temu prišli še številne abonmaje in občasne predstave zlasti ljubljanskega Mestnega gledališča in Drame, bi videli, da po številu predstav niso prebivalci kranjskega okraja v ničemer prikršani.

»Čeprav nam je nekako uspelo zamašiti vrzel, ki je nastala po ukinitvi poklicnega kranjskega gledališča, pa mislim, da naše novo gledališče

Prizor iz drame J. B. Priestleya »Steklena kletka«, s katero je ljubljansko Mestno gledališče v letošnji sezoni kar devetnajstkrat gostovalo izven Ljubljane

31 gledaliških delavcev, ki so v tej sezoni pripravili deset premier. Proračun za leto 1957 je bil: subvencija OLO Kranj v vsoti 11.410.053 dinarjev in lastni dohodki v znesku 1.326.049 dinarjev, kar je zadoščalo, da je imel ansambel poleg štirih popolnih abonmajev in »izven« predstav, še precejšnje število gostovanj v okraju in izven njegovega območja.

Tako je v sezoni 1956/57 gostovalo poklicno kranjsko gledališče v Škofji Loki petkrat z osmimi predstavami, na Golniku štirikrat s sedmimi predstavami, trikrat na Visokem, v Zelenikih dvakrat s štirimi predstavami, v Radovljici, Gorenji vasi, Solkanu in Kočevju dvakrat s tremi predstavami, v Kamniku, Zireh in na Jesenicah enkrat z dvema predstavama, enkrat pa je gostovalo tudi v Ljubljani, Kopru, Cerkljah, Lencem, Križah, Sorci in Predvorcu.

Povedano še nekoliko bolj suhoparno, čisto matematično: tedanje poklicno gledališče je v svoji zadnji sezoni z osmimi uprizoritvami gostovalo v 18 krajih s 47 predstavami.

»Po ukinitvi gledališča smo priključili dramsko skupino kranjske Svobode prosvetnemu servisu in tako ustanovili novo gledališče.« France Prešeren, samo da je to zdaj amaterski oder,« pripoveduje upravnik Prešernovega gledališča v Kranju, tovariš Marjan Lombar. »Sprva je šlo bolj slabo, zdaj pa smo se kar znašli. Od občine smo dobili dotacijo 5.780.000 dinarjev in 720.000 dinarjev posebej za investicije, po proračunu pa si bomo morali ustvariti letos 2.944.000 dinarjev lastnih sredstev. Gledališče ima tri poklicne režiserje in tri odrske delavce-mizarje, ki pa pomagajo tudi drugim amaterskim igralskim skupinam v kranjski občini. V seznamu imamo sedaj vpisanih 63 igralcev, vendar je takih, s katerimi je moč resneje delati le 18. Letos je imelo naše gledališče tudi tri abonmaje po 6 predstav, ki pa smo jim dodali še po dve predstavi ljubljanskega Mestnega gledališča in ljubljanske Drame.«

Razen omenjenih abonmajev in predstav »izven« je tudi Prešernovo amatersko gledališče v minuli sezoni večkrat gostovalo: v Škofji Loki štirikrat s šestimi predstavami, v Zelenikih dvakrat s tremi predstavami, na Golniku in Jesenicah enkrat z dvema predstavama, enkrat pa je gostovalo tudi v Cerkljah, Kropi, Kopru, Poljanah, Zireh, Gorenji vasi in na Trati.

Operacija seštevanja daje naslednji rezultat: s šestimi

letni sezoni, namenjene predvsem domačim in tujim turistom.

Končna vsota vloženih sredstev za gledališko kulturo se torej v koprskem okraju bistveno ni spremenila, medtem ko je vsaj statistično vzeto rezultat gostovanj precej manjši.

»Interesno področje« Mestnega gledališča v Celju lahko opredelimo na celjski okraj in Zasavje. Celjsko gledališče je imelo izven domače hiše v minuli sezoni 9 abonmajev po 6 predstav in to dva v Trbovljah, po enega pa v Sentjurju, Sošanju, Vojniku, Stora, Mozirju, Velenju in Zrečah. Imeli pa so tudi v Celju devet popolnih abonmajev z osmimi predstavami v sezoni in seveda še obvezne predstave za »izven«.

Statistika razkriva, da so Celjani letošnjo sezono gostovali sedemkrat v Sentjurju, Velenju in Zrečah, šestkrat z 12 predstavami v Trbovljah, šestkrat v Mozirju, Stora, Sošanju in Vojniku, trikrat v Kostanjevici, Smarju pri Jelšah, Zalcu in Pomikvi, dvakrat v Hrastrniku s štirimi predstavami, dvakrat v Krškem, Mariboru, Smartnem, Vitanju, Ljubnem, Petrovčah, Sempetru in Polzeli, enkrat v Ljubljani s tremi predstavami, enkrat pa so gostovali še v Škofji vasi, Gotovljah, Rogški Slatini, Strmcu, Kozjem, Rimskih Toplicah, Laporju in Novem Celju.

Skupno je torej Mestno gledališče iz Celja gostovalo v minuli sezoni s osmimi svojimi uprizoritvami oziroma stotimi predstavami v tridesetih krajih, kar kaže na izredno prizadevanje tega gledališkega ansambla, da bi gledališko umetnost čim bolj približali prebivalstvu številnih krajev na območju »svojege« terena.

SNG Maribor (je to gledališče, ki ima tako dramske kot operne predstave, nas pa tokrat zanimajo zaradi možne primerjave samo dramske predstave, zato v navedenih podatkih izpuščamo operne), je mimo mariborskih abonmajev imelo še abonmaje s štirimi predstavami na Ravnah, v Ptuj, Slovenj Gradcu, Ormožu in v Rušah. Poleg tega je mariborska Drama gostovala še v nekaterih drugih krajih: trikrat v Slovenski Bistrici, dvakrat v Kopru s tremi predstavami, dvakrat v Murski Soboti, Ljutomeru in Izoli, enkrat v Celju z dvema predstavama, poleg tega pa je gostovalo po enkrat še v Gornji Radgoni, Sežani, Radljah, na Tezmem in v Pekrah.

Pustimo ob strani tokrat oceno repertoarja slovenskih gledaliških hiš v pravkar minuli sezoni. Opustimo tudi namen, da bi razpravljali o kvaliteti posameznih uprizoritev in predstav — o tem smo lahko več ali manj čitali v našem dnevnem in tedenskem tisku — in se pomudimo ob nekoliko bolj prozaičnem problemu: z ukinitvijo treh slovenskih poklicnih gledaliških hiš — Kranj, Koper, Ptuj — smo prenesli njihovo poslanstvo a tudi breme na preostale gledališke hiše. O številnih dobrih, a morda tudi nekaterih manj ugodnih pokazateljih tega ukrepa govori naš članek, pravzaprav v njem zbrani ekonomski in krajevni pokazatelji.

ga je gostovalo enkrat v Kopru in Izoli Eksperimentalno gledališče iz Ljubljane.

Skupno je torej gostovalo v koprskem okraju v minuli sezoni pet gledališč s 13 gledališkimi uprizoritvami oziroma 38 predstavami v komaj sedmih krajih.

Za vse te prireditve in še nekatera druga gostovanja dotira koprski okraj zavod »Primorske prireditve« s približno 10 milijoni dinarjev, 8 do 9 milijonov dinarjev pa prispevajo vse tri obalne občine — Izola, Piran, Koper —, Gostinska zbornica in turistična organizacija, za prireditve v po-

Skupno je torej mariborsko gledališče gostovalo po Sloveniji v pretekli sezoni s šestimi svojimi uprizoritvami oziroma 39 predstavami v 16 krajih.

»Mislim, da smo na našem koncu zastopili vsem potrebnim prebivalstva po gledališki umetnosti,« meni upravnik SNG Maribor tovariš Pec Šegula. »Za gostovanja v okraju lahko izkoriščamo iz sklada 6 milijonov dinarjev po 4 dinarje za en vplačan dinar na predstavi. Za gostovanja v mursko-soboškem okraju pa smo dobili iz republiškega fonda za podpiranje kulturne dejavnosti znesek v višini pol milijona dinarjev.«

Primerjava prizadevanj tega gledališča z ostalimi ne preprača tako »očito«, da so zastopili vsem potrebnim prebivalstva po gledališki umetnosti, zlasti ne v Prekmurju in na pujskem področju.

»Niti mariborska Drama, niti domača Svoboda, niti druga občasna gostovanja ne morejo zdaj zadovoljiti gledaliških želja našega prebivalstva,« sta pripovedovala predsednik pujskega občinskega sveta za dramatik tovariš Slavko Orovič in tajnik občinskega sveta Svobod tovariš Karel Koren. »V svoji poslednji sezoni je imelo nekdanje polpoklicno pujsko gledališče devet igralcev, tri ljudi zaposlene v upravi in pet ljudi tehnične službe. Režiserji so v Ptuj večino gostovali, kar pa ni oviralo normalnega dela gledališča. Tudi dotacija 9 milijonov dinarjev je za največjo silo zadoščala.«

V svoji zadnji sezoni je imelo nekdanje polpoklicno pujsko gledališče deset premier in eno obnovitev. Skupno so takrat imeli 199 predstav, med njimi 103 izven Ptuja. Na svojem oderu je imelo tedaj pujsko gledališče sedem abonmajev, izven Ptuja pa še šest: v Ljutomeru, Majšperku, Kidričevem, Slovenski Bistrici in v Središču.

Zal pa nam tudi tu manjkajo natančnejši podatki o občasnih gostovanjih pujskega gledališča v posameznih krajih, zato se ne moremo spustiti v dokončno števیلno primerjavo in ocenjevanje poslanstva, ki ga ima danes mariborsko gledališče na tem terenu, oziroma kakšna je bila vplivnost nekdanjega pujskega gledališča. Ob primerjavi objavljenih podatkov pa lahko ugotovimo, da ima teren pujskega območja danes vsekakor mnogo manj predstav, kot jih je imel nekdanj.

Osnovne ugotovitve, ki izhajajo iz vseh teh navedenih, a še vse premalo obdelanih podatkov, bi lahko strnili v naslednje misli: večina slovenskih gledališč je pravilno domela svoje poslanstvo tudi izven lastne hiše, saj je abonmajev in gostovanj v manjših krajih in na podeželju s strani poklicnih gledališč doneslo toliko kot le malokdaj ali morda tudi nikoli prej, in da skušajo — eni bolj, drugi morda manj — zapolniti tudi vrzel, ki je nastala z ukinitvijo treh poklicnih odrov. O tem zgovorno pričajo naporna gostovanja in turnee, a o tem priča tudi dejstvo, da marsikateri izdatke na terenu knjižijo gledališča v svoje lasno breme. Ta gostovanja so gotovo tudi na dokaj višji ravni, kot so bile predstave gledališč v Kopru, Ptuj in verjetno tudi v Kranju. Nič manj pomembna pa ni ugotovitev, da smo z ukinitvijo teh treh gledališč privarčevali precejšnja finančna sredstva. Morda najbolj problematična, razmisleka in konkretnih ukrepov potrebna pa je ugotovitev, da se je vendarle skrčilo vplivno območje slovenske gledališke umetnosti, kar naj bi bilo opozorilo pred novo sezono, ki terja poštenega preudarka.

BOJAN SAMARIN

TA TEDEN SMO IZBRALI

Zadnja premiera

12. junija smo si v ljubljanski Operi ogledali zadnjo premiero letošnje sezone, ki je združila v en večer dve zanimivi, vendar močno (nemara celo preveč) kontrastni deli: Purcellovo trodejančno »Dido in Enej« ter Menottijevo komično opero »Amelija gre na ples«. — Dovolj smo že govorili o svežem in upe vzbujajočem dihu, ki je zavel skozi letošnji repertoar naše osrednje operne hiše, da bi bilo potrebno karkoli dodajati. Povemo naj le še to, da z velikim pričakovanjem čakamo programski načrt bodoče sezone in da želimo naši Operi na letošnjem festivalu v Dubrovniku kar največ uspeha s predstavo, o kateri danes govorimo.

»Dido in Enej« Henryja Purcella je kljub prenekateri tipično baročni potezi v svoji dramaturški zgradbi (kar danes prej ovira kot podpira uprizoritvi) veliko in pretresljivo delo. Režiser Hinko Leskovec je v sodelovanju s scenografom Maksom Kavčičem ustvaril lepo izenačeno ter stilno izredno čisto predstavo, ki bi ji nemara lahko očitali samo to, da se na momente vendarle preveč izmika odrskemu realizmu. Tretji, ki je pripomogel k tej enoviti uprizoritvi, je bil dirigent Ciril Cvetko; z godalnim orkestrom naše Opere je zanesljivo in odtehtano izoblikoval Purcellovo partituro. Zbor (zborovodja Jože Hanc) je svojo nelahko nalogo rešil zelo dobro, prav tako pa so se dobro izkazali tudi solisti Hilda Hölzlova, Zlata Gasperšičeva, Vera Klemenčičeva in Samo Smerkolj.

Menottijev gledališki prvenec »Amelija gre na ples« je živahno, dovolj domiselno, zlasti pa odrsko učinkovito delo, o katerem lahko zapišemo vsaj to, da bo zanesljivo »vleklo«. V realistično zasnovani sceni ing. arch. Ernesta Franza je režiser Ciril Debevec postavil prav tako — tu in tam namera — nekoliko karikirano dejanje, ki je učinkovito prijetno kratkocasno. Glasbeno je predstavo temperamentno vodil dirigent Rado Simoniti, med solisti pa so izstopali Manja Mlejnikova, Marcel Ostasevski in Drago Čuden.

Prvih 300, belgijcev

Pravijo jim »belgijci«, čeprav ni v njih niti kapljice belgijske krvi. Razstreseni so po gradbiščih po vsej Sloveniji in njihove roke večje gradijo zidove in stene stanovanjskih in poslovnih zgradb. Nič se ne razlikuje od drugih zidarjev. Zakaj potem »belgijci«? Še pred dobrim mesecem so komaj znali polagati opeko na opeko, danes pa se lahko brez zadrege merijo s stari, izkušenimi sotovariši. To jim omogoča tako imenovana belgijska metoda zidanja, ki so se je naučili v komaj nekaj tednih in iz nekvalificiranih delavcev postali strokovnjaki za malto in opeko. Ni jih še veliko, nekaj nad 300 v vsej Sloveniji. V gradbenem podjetju Ingrad v Celju pa se je njihovo število ustavilo pri 60.

NOVOSTI LETOŠNJEGA PULJSKEGA FESTIVALA

Letošnji puljski festival se uradno imenuje »VII. festival jugoslovanske igrane filma«. Iz naslova torej razberemo, da bo letošnji festival postal brez predvajanja kratkih filmov vsaj v konkurenci. Toda prireditelji so upoštevali hvalaeno puljsko občinstvo, ki že šest let tako pozorno spremlja naše filmske dogodivščine, zato so v festivalski program vseeno vključili tiste kratke filme, ki so bili nagrajeni na letošnjem festivalu kratkega filma v Beogradu. Tako bo puljsko občinstvo lahko videlo naše odlične risanke — »Pitoolo«, »Koncert za strojno puško« in »Vse risbe mesta« ter druge nagrajene kratke filme, med njimi tudi slovenska filma »Na sončni strani ceste« in film o III. grafičnem biennialu v Ljubljani.

Novost letošnjega festivala je tudi zmanjšano število »Zlatih aren«, kar naj bi zvišalo njihovo vrednost; podelili bodo samo tri — za najboljši film v celoti, za najboljšo režijo in za najboljši scenarij. Podelili bodo tudi posebno nagrado za ozvočenje filma.

V program festivala je vključen tudi film »Dežela petih kontinentov«, čeprav je to dokumentarni film. To je prvi potopisni film, zato si je tudi priporočil mesto v Pulji. Delni vzrok za njegovo predvajanje v Pulji pa je tudi v tem, da letos nimamo na izbiro mnogo filmov za predvajanje na festivalu. Tudi to pa ima svoje vzroke: letos so proizvodna filmska podjetja dobila večje kredite kot pretekla leta, to pa jim je omogočilo načrtnejše snemanje filmov, izvajanje resnejše programske politike. Letos podjetja ne tekmujejo več samo za Puljo in vrsto filmov dokončana še niso, oziroma pozimi. Zato vendarle ni slabo, če bo v Pulji letos prikazanih manj filmov.

Marginalije iz Gross-Zimmerne

Približno na sredi med Darmstadtom in Frankfurtom na Mainu, nemara slednjemu nekoliko bližje kot prvemu — leži Gross-Zimmer. Nič večji ni kot naš Ptuj in tudi sicer ne zapušča bolj razburljivega videza. Ob grobo tlakovani glavni cesti so se utaborile nizke in od starosti že kar častitljive hiše, v stranskih ulicah pa skromne, v lastne ograje ujele eno- ali dvodružinske vile. Tu je šola, podružnica deželne banke, dve cerkvi (katoliška in protestantska), policijska postaja, županstvo in nekaj gostiln... Kdor zaide v tak kraj sredi sončnega nedeljskega jutra in zvonjenja zvonov, ki se razpleta prek polj in mirnih ravninskih gozdov, bo nenadoma začutil pristrčno toplino tihga, neopaznega življenja, ki mu po navadi pravimo provinca.

Prav tu, v Gross-Zimmeru, smo bili od 4. do 7. junija priče mednarodnemu tekmovanju moških zborov. Letos namreč mineva natanko sto let, odkar so domačini ustanovili svoj Männergesangsverein 1860 e. V. Gross-Zimmer in v počastitev te resnično častitljive obletnice so njihovi potomci proglasili letošnje leto za Chormusikjahr. Že od prvega januarja sem se sleherni mesec vrstilo večje in manjše glasbene prireditve, ki bodo zaključene natanko in nič prej kot 31. decembra. Vendar — ne glede na vsa presenečenja, ki jih bodo ljubitelji prebivalci Gross-Zimmerne nemara še doživeli na teh prireditvah, je višek njihovega leta (Höhepunkt des Chormusikjahres) tako piše v programski knjižici: »Za minil v treh kar prekratkih dneh med 4. in 7. junijem.

Pri vsej legendarni nemški sposobnosti za organizacijo je bilo komaj verjetno, da bo drobno mestece zmoglo sprejeti nič manj kot 27 številčno dokaj močnih pevskih zborov — zakaj prav toliko jih je tekmovalo. Kljub temu pa — zapišimo to prirediteljem na čast — se vse tri dni ni nikoli enkrat zataknilo kolo tega ogromnega aparata, niti enkrat samkrat ni bilo čutiti neprijetnih trzavic in zastojev. Hessenska pevstva zveza je organizirala tek-

Koncert »ob pogrntjenih mizah«

Razen tega zahteva izobraževanje točno določen program in poznavanje metod priučevanja. Zato je prva stvar, da se vodilno osebo spozna z metodami, da si vsako podjetje zagotovi instruktorje, ki bodo znali svoje znanje posredovati dalje, in ki bodo stalno spremljali razvoj posameznega delavca in mu pomagali pri delu.

Omenili ste inštruktorje. Prav tu se še večkrat pokaže nerazumevanje, ko sicer podjetje omogoči določenim ljudem, da gredo na tečaje za inštruktorje, vendar ti pozneje ne morejo v celoti izkoristiti svojega znanja za poučevanje, ker jih polno zaposlijo na rednih delovnih mestih.

»S tem nimamo težav. Podjetje nas v celoti podpira in ima inštruktorji dovolj časa za poučevanje, njihovo delo pa stimuliramo še z nagradami. Naše izkušnje tudi dokazujejo, da se da tudi v gradbeništvu usposobiti delavce v zelo kratkem času za nekatera specializirana dela, za katera nam kadrov zelo primanjkuje. Tako smo dobili specializirane ekipe za posamezna dela, ki ob pravilni organizaciji prehajajo od enega gradbišča na drugo, s čimer dosežemo, da delo nikjer ne zastane. Delavci na teh tečajih niso dobili formalne kvalifikacije, vendar pa so enakovredni kvalificiranim delavcem in plačani po učinku. Poleg strokovnih predmetov smo na tečaje uvedli tudi dodatne predmete, kot delavsko zakonodajo, delavsko samoupravljanje in higieno, ki jih morajo vsako podjetje težiti za tem, da čimveč delavcev izobrazijo v okviru podjetja, ker možnosti za to so. Vajencev pride dovolj z gradbene šole v Ljubljani, za tiste stroke, od katerih potrebuje vsako podjetje le manjše število delavcev, pa morda ne bi bilo odveč ustanoviti večje središče v okrajnem merilu.

»V gradbeni stroki je zaradi še vedno več ali manj sezonskega dela zelo močna fluktuacija delovne sile. Ali ni tudi izobraževanje tisto sredstvo, ki lahko vsaj nekoliko zajezi ta pojav?»

»Fluktuacija je prav gotovo problem, ki teži vsa gradbena podjetja. Nedvomno pa se da tudi z izobraževanjem doseči, da se delavce čuti tesneje povezanega s podjetjem, ker morda drugje nimamo možnosti, da bi svoje specializirano znanje v polni meri izkoristili, na drugi strani pa mu tako specializirano delo, kjer je plačan po delovnem učinku, nudi možnost za večji zaslužek in zato tudi ne išče boljših pogojev drugje. Skrb za delavca pa se seveda ne sme končati pri izobraževanju, ampak mora podjetje za-

radi specifičnosti dela v gradbeništvu, ki ni lahko, nuditi delavcem tudi druge ugodnosti. To pa seveda spet zahteva precejšnja sredstva. Mi imamo za naše delavce dovolj primernih stanovanj, imamo lastno menzo in skušamo jih zaposliti tudi pozimi, kjer spet pride do veljave izobraževanja, ker lahko enega delavca v krajših tečajih usposobimo za različna specializirana dela. Tako smo dosegli, da je od približno 2200 delavcev že 1800 stalnih. Z urejanjem mehanizacije pa bo sčasoma sezoncev še manj, ker bo vsako delo zahtevalo določeno strokovno znanje. Zato bomo naš program izobraževanja v skladu s trenutnimi potrebami in razvojem gradbeništvu stalno izpopolnjevali, saj je večja strokovna usposobljenost delavcev tudi eden osnovnih pogojev za večjo in cenejšo proizvodnjo.

—ms

Namesto redovalnice — kartoteka za vsakega slušatelja Dopsne šole

DOPISNA — OSEMLETKA

Letos bo ljubljanska Dopsna šola dala prve maturante ekonomske srednje šole, letos bodo opravljali izpite prvi slušatelji, ki so se dopisno vpisali v osemletko. Februarja je namreč Dopsna šola razposlala po Slovenijo prva učna pisma svojim novim študentom.

»Zdaj je vpisanih na dopisno osemletko približno 800 slušateljev,« je povedala tovarišica Darinka Zidanik, tajnica Dopsne šole. »Osemletka je namenjena vsem članom Zveze zborov oziroma otrokom staršev-zborov, ki zaradi vojne niso mogli priti do polne osnovnošolske izobrazbe, v povojnih letih pa so jih nalrajnejši vzroki odtrgali od šole. Podatek da od 108.005 članov organizacije ZB nima dokončane osemletke 62.137 članov, nas je prilisil, da smo se z vso vmeno lotili priprave za pouk v dopisni osemletki.

»Letošnje šolsko leto je pravzaprav še poskusno obdobje osemletke,« je povedal vodja do-

pisne osemletke prof. Stefan Barbarič.

»Dopsna osemletka traja po programu dve leti. Razdeljena pa je na dve stopnji: nižja stopnja obsega snov 5. in 6. razreda osemletke oziroma njej ustrežajoče šole in se vanjo lahko vpiše vsakdo, ne glede na svojo dosedanj izobrazbo; v drugi stopnji pa obravnavajo slušatelji snov 7. in 8. razreda osemletke, pogoj za vpis v to stopnjo pa je spridevalo iz 6. razreda osemletke ali njej ustrežajoče splošno izobraževalne šole.

»Čeprav je učni načrt izdelan po učnem načrtu oddelkov za odrasle, pa se bistveno ne razlikuje od učnega načrta drugih splošno izobraževalnih šol. Razlika je samo v tem, da je snov nekoliko bolj zgodena in da so poudarjena predvsem tista poglavja, ki jih potrebuje odrasel človek v svojem poklicu, vsakdanjem življenju in sistemu družbenega upravljanja. Učna snov v obeh oddelkih dopisne osemletke je razdeljena na naslednje predmete: slovenščina z estetsko vzgojo, spoznavanje družbe, kjer so zajeta predvsem poglavja politične ekonomije, sociologije, zgodovine in geografije, spoznavanje prirode, kjer sta vključeni v načrt predvsem fizika in kemija ter matematika.

»Našim dijakom pošiljamo posamezne lekcije iz učbenikov, ki obravnavajo zaključena poglavja posameznih predmetov. Na koncu vsake lekcije so dodane še naloge in vaje, s pomočjo katerih si slušatelji utrjujejo znanje. Korektorji za okraje te naloge pregledujejo in jih popravljene, skupaj z napoki, opozorili in razlagami, vračajo Dopsni šoli, ta pa jih nato razpošlje svojim študentom. Da bi lahko čim bolj sprostil režim študija, smo letos uvedli kolektivski sistem. Ko študent predela določeno število lekcij in opravi predpisane naloge, se lahko prihlavi na kolektivno, vseh šolah, ki imajo oddelke za odrasle. Te šole jim ob zadnjem kolektivju izdajo tudi spridevala, katerih uspeh je povprečni uspeh slušatelja na kolektivju.

»Da bi bil pouk v Dopsni šoli čim boljši, je ljubljanska Dopsna šola za svoje slušatelje uvedla še seminarso dopolnilno izobraževanje na oddelkih za odrasle na osemletkah. Tako lahko zdaj slušatelji Dopsne šole tudi hodijo na predavanja na oddelke za odrasle in si tako utrjujejo znanje tudi ob neposrednem pouku. Šola je uvedla tudi stalne sestanke s slušatelji in njihovimi korektorji, na katerih se lahko študenti pogovorijo o svojih težavah pri študiju in izvedejo svoje želje, kako čim bolj izpopolniti dopisni način pouka. Šola je poslala vsakemu slušatelju tudi seznam vseh, ki so vpisani v osemletko, tako da se lahko sedaj slušatelji poiščejo in ustanovijo krožke, kar jim je seveda v veliko pomoč pri njihovem individualnem delu.

Čeprav Dopsna šola poskuša snov čim bolj prilagoditi dojemljivosti svojih slušateljev, razlik vendarle ne moremo povsem odpraviti,« pravi prof. Barbarič. »Uspeh posameznih slušateljev je odvisen od njihove dojemljivosti in pripravljenosti. Zato tudi to dopolnilno delo z našimi slušatelji.

S. B.

movanje odlično in tudi z njeno pomočjo smo zapustili Gross-Zimmer z najlepšimi vtisi in spomini.

Na izreco povabilo prirediteljev je Kulturno-prosvetni svet Jugoslavije poslal na tekmovanje moški zbor DPD Svoboda »Slava Klavora« iz Maribora pod vodstvom prof. Jožeta Gregorca. To je bilo vsekakor dvojno veliko priznanje temu odličnemu amaterskemu ansamblu in — kot je pokazalo tekmovanje — tudi docela zaslužen priznanje. V konkurenci osmih moških zborov iz Španije, Holandije, Nemčije, Belgije in Jugoslavije, ki so tekmovali v internacionalnem razredu (napovedani moški zbor iz Gorice ni prisel v Gross-Zimmer) je »Slava Klavora« dostojno in častno zastopala našo državo. V raz-

rednem petju je z obvezno tekmovalno pesmijo (Gentner: Römische Weinsprüche) in Arničeto »Pesmijo o delu« dosegla tretje mesto (239 točk); razlika do zmagovalca — odličnega moškega zbora »Teutonia« iz Frankfurta je znašala komaj tri točke, razlika med drugim in tretjim mestom pa eno samo točko! V najvišjem častnem petju (Höchstes Ehrensingen) pri katerem je vsak zbor tekmoval z eno samo narodno pesmijo, pa so Mariborčani s Pregljevo »Nocoj pa, oh nocoj« prepričljivo osvojili prvo mesto (119 točk) ter si tako kot najvišjo častno nagrado priborili pokal občine Gross-Zimmer. V končni razvrstitvi si zdaj deli »Slava Klavora« (358 točk) drugo mesto s Koroškim akademskim oktetom iz Ljubljane, kar je resnično lep uspeh jugoslovanskega zborovske-

ga petja in mariborskega moškega zbora posebej.

Naslednji dan so zbori internacionalne skupine sodelovali še pri tako imenovanem »ocenjevalnem petju«. Vsak izmed tekmovalcev je zapel eno umetno in eno narodno pesem ter dobil takoj po tekmovalju tudi pisмено oceno svojega nastopa. »Slava Klavora« si je z Edlerjevim zborom »Liebe göttliche Harmonie« (v nemščini!) ter Tomčevu priredbo prekmurske narodne »Teče mi, teče vodiča« zagotovila oceno odlično (točneje prevedeno: izvrstno). Generalni glasbeni direktor Radia Frankfurt Edmund von Mischnay je v svojo oceno napisal tudi tole: »Izgovorjava: začuden sem nad odlično izgovorjavo tega inozemskega zbora. Bravo!... Dinamika: zelo bogato izdelana... Interpretacija: prepričljiva in zelo občutena. — Skupni vtis: dobro izšolan zbor z lepim glasovnim materialom...«

Toda še mnogo bolj kot ta pohvalna ocena, so pevce razveselile besede skladatelja Edlerja samega. »Se nikoli nisem slisal svoje pesmi tako zapete, kakor ste jo zapeli vi,« se jim je navdušen zahvaljeval takoj po nastopu. »Resnično: šele danes sem občutil, koliko muzike je v tej pesmi!« — Bil je to gotovo eden najpristržnejših stikov, kar smo jih doživeli v Gross-Zimmeru. In eno najlepših daril prof. Jožetu Gregorcu in njegovemu zboru, ki se ga bodo še dolgo spominjali.

Tekmovanja med zbori so v Zahodni Nemčiji prav vsakdanji (ali bolje: vsakodnevni) dogodek. Zato so izven internacionalnega razreda tudi v Gross-Zimmeru tekmovali številni drugi moški in mešani zbori v različnih skupinah. Kolikor smo jih lahko slisali — tekmovanje je namreč potekalo sočasno v dveh velikih šofrih — so bili med njimi tudi nekateri izredno dobri ansambli. Čudili smo se tej množičnosti, pa so nam razložili, da šteje Nemška pevstva zveza približno 18.000 moških in približno 5000 mešanih zborov! Ob takih argumentih smo seveda spustili vno umolknili. Okroglo 23.000 zborov — ta številka vsekakor vzbuja celo vrsto misli, tudi neprijetnih! Še mnogo bolj živo in po-

membno pa zaživi naša drobna statistika ob dejstvu, da pojo v teh zborih pretežno mladi ljudje...

Drugi kraji — druge navade! Najbolj izmed vseh novih navad nas je (in prav gotovo ne samo nas!) motil običaj, da se pevski koncerti vselej prirejajo »ob pogrntjenih mizah«. Domačini so nas gledali vsaj tako začudeno kot mi nje, ker nam to ni hotelo takoj v glavo. In res smo se je stežka navadili na pogrntke. Štorel bi seveda krivico občutljivim in navdušenim poslušalcem, če bi jim zaradi tega očitali manjšo zbranost in dojemljivost ob izvajanih pesmih. Nikakor ne! Le od izvajalcev zahteva tak način koncentracije (in še celo tekmovalnosti) znatno večjo koncentracijo in mnogo več naporov — zlasti če na novo okolje niso pripravljeni.

In to je bila ena izmed najhujših težav, ki so jih morali mariborski pevci premagati. Druga — sicer bolj lahka, pa vendarle nevspešnost je bilo petje brez pogrntkov, ki ga pri nas doma sploh nismo vajeni. V Nemčiji namreč ni niti enega samega zbora, ki bi si za svoj koncertni nastop priskrbel praktične. Tega enostavno ne poznajo in ne potrebujejo! In zato so se morali tudi njihovi pevci prilagoditi domačim razmeram.

Dan pred začetkom tekmovanja v Gross-Zimmeru so vsi gostujoči zbori priredili v okoliških krajih koncerte. »Slava Klavora« je nastopila s slovenskimi narodnimi pesmimi v Mühlheimu ob Maini in že 7. junija je Offenbacher Post objavil svoje poročilo. V njem lahko beremo n.p. tudi tole: »Ob prepevanju Jugoslovancev se nam je takoj vsilila primerjava z vrhunskimi dosežki koroških zborov. Za absolutno popolno se je izkazalo vse, kar nam je ta 70 mož močni zbor pokazal v izredno diferencirani dinamiki, v popolni, enotni intonaciji, lepoti glasovnega materiala in čustvenosti interpretacije...«

Tekmovanje v Gross-Zimmeru se je s svojim obsegom, strogostjo in kvaliteto uvrstilo med mednarodne prireditve, kakršne poznata Llangollen in Arezzo. Zato smemo biti lepega uspeha obeh slovenskih ansamblov tolikanj bolj veseli, saj je nov dokaz o ravni našega zborovskega petja.

L.

PREDSTAVLJAMO VSESTRANSKEGA ŠPORTNIKA EDA DELORENZA PIŠTOLA ALI MOTOR?

Za Zagrad brzokone še niste slišali, če niste doma kje blizu tega prijetnega kraja tam za vevsko papirnico. Kraj je to, ki ne slovi po kdo ve kakšnih posebnostih. Pač, tu domuje eden izmed naših najbolj prominentnih športnikov povojnih let — Edo Delorenzo.

Z žuljavimi, črnimi prsti, ki so samo nekaj minut poprej še spretno ravnale s pettonskim kamionom »OM« vevške tovarne papirja, si je Edo pogladil lase in se zazrl predse...

»S športom sem se prvič srečal takoj po osvoboditvi — leta 1946 — v Zemunu. Na strelskem tekmovanju polka sem zmagal z vojaško puško in teden dni pozneje zastopal svojo enoto še na šampionatu celotnega jugoslovanskega letalstva. Zadovoljen s prvim uspehom — drugim mestom — sem popoldne šel bodrit tovariše, ki so streljali s z vojaško pištolo. Nekemu izmed njih ni šlo prav od rok, pa sem se naknadno ponudil jaz, češ v partizanih I. 1942-43 sem kot glavni mitraljezec in pozneje eden izmed prvih slovenskih tankistov čestokrat zadel v črno.«

Naprej brzokone ni treba pripovedovati; vojak Edo Delorenzo si je tisto popoldne na strelišču v Jajincih pri Beogradu tako samosvoje priboril prvo zmago z vojaško pištolo.

Takrat še niti slutil ni, kako mnogo jih bo še navezal na ta začetni uspeh.

No, ko je zmagal še na prvenstvu JLA, je moral seveda še na prvenstva Jugoslavije v Kragujevac.

Od tedaj je bil Edo Delorenzo zapisan strelskemu športu.

Do danes je bil že petkrat državni rekordar in kar osemkrat prvak Jugoslavije s precizno in vojaško pištolo. Z njima je prepotoval vso Evropo: Zahodno Nemčijo, Romunijo, Bolgarijo, Poljsko, Finsko (olimpijske igre v Helsinkih 1952 — 16. mesto), Norveško, Grčijo, Madžarsko in Libanon. A strelja še zmeraj...

Leta trdega treninga so za njim. Vselej je najprej opravil odgovorno službo za volanom, nato pa je še treniral s pištolo. S časom je bil vselej v škripcih, zato je prišel na originalno zamisel (kako tudi ne bi, saj je tak sam): kar na domačem dvorišču, kjer se običajno podita njegova naraščajnika, živahni, mlajši Edo in prikupna, starejša Katarina, si je uredil strelišče s strelsko lopo in še navdušil simpatično soprogo Minko za pokazatelja.

Tega zadanega sem se že čestokrat pokesal; kadar namreč streljam slabo, me ženka zmeraj pošteno okara, češ da sem zanič.

In tako Edo trenira dan za dnem, sredi popoldanske pripeke ali prvega večernega hlada kar doma, nekaj deset metrov vstran od vevškega kopaljšča, kjer se drugi tačas kopajo v osvežujoči vodi ali pa zvečer pozibavajo v prijetnem ritmu Straussovega valčka...

Streljanje pa ni edina strast tega izredno nadarjenega športnika.

»Kadar je z menoj vse narobe, tedaj, no, tedaj se moram zdvijati — z motorjem. Potem je pa spet vse dobro...«

Da, še motor. Leta 1948 si je Edo z lastnimi prihranki kupil 350 ccm motor »Matchless«. Z njim in pozneje z »Gilerro« je potoval z dirke na dirko in v 12 letih zbral pokalov, kolajnz in drugih častnih priznanj za dve veliki vitrini!

Med prijetnim pomenkom ob »ranjeni« razstavljeni »Gilerri« jo je na dvorišče primahal šegavi Ribničan.

»Kupite, suho robo!« je ponujal svoje lesene umetnine.

Originalni Edo ga je — potem ko je njegov pogled nežno in

hvaležno pobožal »Gilerro« — prešerno pogledal izpod čela.

»Prosim? Jaz imam tukaj sam nekam precej čudno robo, toda kak tvoj kos brzokone le ne bo ustrezal tej moji!«

Ta nepričakovani vložek je Edo, ki je s to staro, odsluženo »Gilerro« prvak Jugoslavije med motoristi s 500 ccm motorji, prišel prav, da je mimogrede odgovoril — kajpak, spet samosvoje — na vprašanje: »Pištola ali motor?«

»Dobro pištolo imam, ne p. tak motor, s katerim bi na motornih dirkah zmagoval tako zlahka, kot zmagujem na strelskih tekmah!«

Posebnež ravno ni Edo Delorenzo, pač pa gotovo eden izmed najbolj samosvojih športnih amaterjev, kar so jih izluščila povojna športna leta. Samoodpoved in požrtvovalnost z zvrhano mero izredne naravne inteligence sta — čestokrat v neugodnih materialnih pogojih — boštrovali njegovim bleščečim vrhunskim uspehom — dejanjem, ki so trajnejša kot pa ta kratka pripoved o šampionu med strelci in prvakom med motoristi.

OBISK PRI PREDSEDNIKU PARTIZANA GORJE — LOVRU ŽEMVI POSVETIMO SKRIB NAJMLAJŠIM

Drobno, rjavolaso dekletce je iztegnilo roko. »Tista hiša tamle gori. Tamle stanujejo Žemvovi,« mi je pokazala pot. Točno pol ene.

Nekdanjega smučarja-olimpijca sem prestregel ravno med vrati.

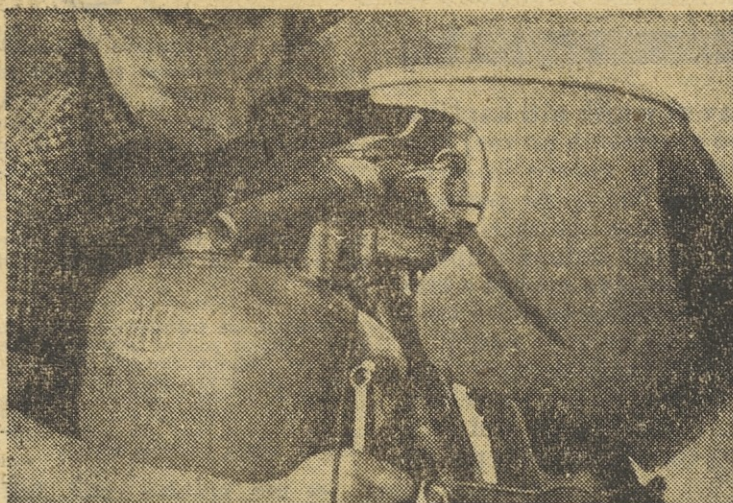
»Hja, čez pol ure moram na šiht. V železarno,« je dejal, ko sem ga zaprosil, da bi mi kaj povedal o sebi in zlasti o sedanjem življenju v Gorjah. »Malo sem hotel še zadremati. No, pa nič,« se je hitro vdal.

Sončje je prijetno gredo, cesta tam spodaj je bila mirna. Le nekaj zapoznelih solarčkov je hitelo v oddaljene domačije, ki so raztresene že na obronkih poključskih gozdov. »Kaj mislim o današnjem športu? In o današnji športni mladini?« je počasi ponavljal moje vprašanje dolgoletni predsednik »Partizana« Gorje, ki je eden izmed tistih ljudi, brez katerih bi verjetno prej ali slej v Gorjah zaspalo vse športno življenje. »Težko je na vse to kar tako odgovoriti. Včasih je bilo čisto drugače. Mi, predvojni športniki, smo bili prepuščeni povsem sami sebi. Spominjam se, da mi nikoli nihče ni povedal, kako moram namerati smuč, kako trenirati in tekmovali. Vsega sem se moral naučiti sam. Tudi opremo sem si kupoval sam. In tečajev tudi ni bilo niti polovico toliko, kot jih je danes.«

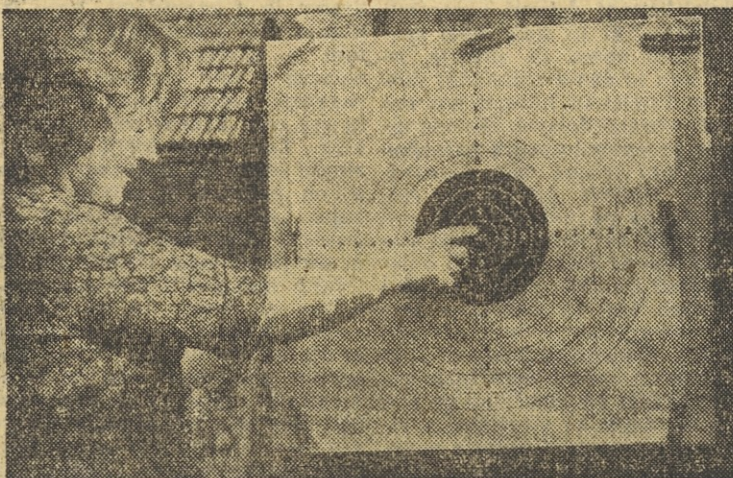
Podgnil si je z roko po obrazu in se za hip zazrl proti Poključki. »Danes je vse drugače. Mladina ima vsega dovolj — nasvetov, tečajev, tekmovalcev. Ampak rečem vam, da mene včasih pred tekmami bolj skrbi kot te mlade fante. Včasih po celo noč ne spim, ko premišlujem, kako bi namazal smuč, da bi bilo prav.«

V pogovor se je vmešala boljša polovica nekdanjega olimpijskega tekmovalca.

»Oh, saj pravim, zaradi te smučarje se mu bo nekoč še zmešalo.

URE IN URE PRESEDI EDO OB SVOJI STARI »GILERI« SAMO ZATO, DA BI NA DIRKAH HITREJE PREMAGAL KILOMETRE IN — TEKMECE

PRI STRELSKEM TRENINGU MU POMAGA IN KAŽE ZADETKE SOPROGA MINKA

ZA TELESNO KULTURO GRE

V okviru izredno uspešnega VII. zletja bratstva in enotnosti v Novem mestu je bil na Otočcu tudi pomemben skupni sestanek izvršnih odborov Športne zveze in Partizana Slovenije, ki so se ga udeležili še predsedniki strokovnih športnih zvez in okrajnih telesnovzgojnih forumov. Na tem sestanku je prišlo nazorno do veljave osnovno načelo, da pri nas v prvi vrsti ne gre za to ali ono telesnovzgojno organizacijo, marveč predvsem za telesno kulturo. Za to namreč, da bo tovrstna dejavnost zares postala potrebna in lasti slehernega državljanja, pri čemer pa ni prav nič važno, za katero organizacijo se bo le-ta odločil. Najpomembnejša naloga je zato slej ko prej združiti vse sile na tem področju za doseg skupnega cilja. Soli je treba dajati pomoč in tudi telesnovzgojnim organizacijam, toda vsi ti si morajo prav tako pomagati med seboj. Nad akcijo za razvoj in napredek telesne vzgoje pa nikakor ne smejo bedeti samo telesnovzgojne organizacije. Od I. jugoslovanskega kongresa za telesno kulturo dalje je v tej smeri. Zamisel, jeseni prirediti kongres za telesno kulturo tudi v naši republiki, je zato vsega upoštevanja vredna. Še posebej pomembna pa je, da bi se za tak najširši sestanek vsi prizadevali (in to so vse družbene organizacije!) tudi kar najboljše pravili.

Lani — ali kdaj je že to bilo — sem bila prav huda, pokano sem se razjezila. Kar naprej je ponoči vstajal in hodil gledat, kakšen je sneg, kako je s temperaturo in kaj vem še kaj.

»Torej, vaša ocena današnje mladine je precej ostra,« sem se obrnil spet k požrtvovalnemu športnemu delavcu.

»Hm, kako bi rekel? Saj so pridni. Naši najmlajši se kar trudijo. Hodijo poleti veslat na Bled, redno telovadajo, igrajo odbojko in še kaj. Trenirajo načrtno in nabirajo kondicijo vse leto. Ampak tistega športnega ognja ni več med mladino, kot smo ga poznali nekdaj,« je razlagal tovariš Lovro.

Za hip je pomolčal, pa spet spregovoril. »Pa še nekaj je.«

»Kaj pa?«

»Zega nam kvari mladino v Gorjah. Nogomet.«

»Oho! Torej ste proti nogometu? Načelnik sovražnik?«

»To pa ni res! Nič nimam proti nogometu. Vem, da te popularne igre ne bo mogel nihče zatreti in da mora biti. Tudi koristen je nogomet. Gre pa za to, ali imamo pri nas pozole, da razvijemo množičen in kakovosten nogomet. Mislim, da teh pogojev v Gorjah ni, tako kot na primer ob morju ali v Prekmurju ni pogojev za množično in kakovostno rast smučanja ali alpinizma. Ali me razumete? Tu gre za načrtno politiko razvijanja te ali one panoge. V Gorjah so prav gotovo pozole za smučanje, morda še za odbojko, odbojko ali telovadbo. Vse ostale panoge pa naj bi bile bolj zabava in jim res ne bi kazalo posvečati kdo ve kakšno pozornost.«

Potem sva prešla na društveno življenje, na »Partizana« Gorje. Tovariš Zemva je pripovedoval o delu društva, o uspehih in seveda tudi o številnih težavah. Društvo je že dolgo let med boljšimi v Sloveniji. Večkrat so se v tekmovanju za pokal »Ljudske pravice« (zdaj »Dela«) povzpeli na visoka mesta. Zato so večkrat dobili tudi razne nagrade zlasti telovadno orodje. Vadba v društvu je še kar redna. Imajo v svojih vrstah precej republiknih in državnih smučarskih mladinskih prvakov, kot so Bogdan Pogačnik,

Pavle Kobliča, Janez Kalan in še nekateri. To so svetle strani. Je pa še cela vrsta temnih: premalo vodnikov in sploh dela voljnih kadrov, premalo denarja, neprimerna telovadnica... Društvo dobi vsako leto le 200 tisočakov podpore od občine — in nič več. Nekaj malega denarja dobijo še od kakšne prireditve, od kakšne veselice ali od najemnine za telovadnico. To je vse. Seveda pa si lahko mislimo, da društvo pri 200 pripadnikih, med katerimi je precej kvalitetnih športnikov, res ne more drugače, kot trdno zategovati pas.

»Lahko bi se nas na občini spomnili s kakšnim večjim zneskom,« je nadaljeval predsednik društva. »Saj vendarle nekaj pomeni, in tudi nekaj lahko pokažemo. Vsaj za pravilo doma bi nam lahko dali.«

»No, kakšne so torej perspektive?«

»Ja, za denar že slabo kaže. Ne vem, če ga bo kaj več kot doslej. Lani smo si morali še drva za kurjavo sami plačati. In vse čiščenje in razsvetljavo telovadnice.«

»Kako pa bo s kadri?«

Spet je malo pomolčal. »Hm, res sem skoraj za vse sam. No, naš načelnik Silvester Arh mi tudi krepko pomaga. Ampak zdaj sva še vedno samo dva. Večkrat sem že mislil, da bi spregel.«

»Pa le ne morete pustiti svoje fizikulture, kajne,« sem mu vpadel v besedo.

»Ja, vidite, to je tisto. Včasih že premišljam, kaj bi bilo treba narediti. Morda bo treba vodnike honorirati.«

»Kaj torej mislite?«

Nekajkrat je prikimal. »Na pionirje mislim. Tem je treba posvetiti vse sile in vso pozornost. Iz naših najmlajših Janekov, če jih bomo znali prav vzgajati, bomo lahko sčasoma

dobili nove vodnike in tudi nove rekorde,« je dejal tovariš Lovro.

Potem je pogledal na uro. »Ojoj, zdaj pa moram zares zdoma. Čez pet minut gre minibus. Zdej je bolje, ko se vozimo na šiht z avtobusom. No, pa srečno! In še kdaj nas pridi obiskat!« je zaklical v slovo.

Igor Prešeren

LOVRO ZEMVA

O PASIVNEM IN AKTIVNEM POČITKU OBRNIMO SORAZMERJE

Anketa, ki so jo pred nedavnim izvedli pri nas, je pokazala, da 80% naših ljudi počiva pasivno. To se pravi, da preživi prosti čas bolj ali manj nepremično. Tak počitek pa za zdravega, a čeprav utrujenega človeka ni najbolj priporočljiv. Počitek naj bi skupaj s prehrano zagotavljal telesu novih moči za delovni napor. Mnogo učinkovitejši pa je, če človek počiva aktivno, se pravi, da se giba.

Organiziran in smotrni boj za blaginjo delovnega človeka torej nujno vključuje tudi večjo skrb in pozornost za njegov prosti čas. Pomen počitka, razvedrila in zabave pri nas še vedno podcenju-

jemo. Zlasti vse premalo propagiramo zdrav in aktiven počitek, kakor izletništvo, kopanje, kolesarjenje. Prav v poletnih mesecih — času letnega oddiha — je to vprašanje najbolj aktualno.

Okoliščino, da večina članov delovnega kolektiva izbira za letni dopust lastne domove, za zdaj vse premalo izkoriščamo. Povsod se sicer trudijo, da so domovi kar najboljše založeni z jedačo in pijačo, vse premalo pozornosti pa posvečamo problemom, ki zadevajo delavčovo rekreacijo. Ali smo dovolj skrbeli za to, da so dopustnikom na voljo športni rekviziti (veslanje, badminton, odbojka!),

ali jih kdo kdaj opozarja, naj vendar ne poležavajo ves dan na pekočem soncu, marveč se naj odpravijo tudi na kak izlet? Skoraj gotovo lahko na vsa ta vprašanja odgovorimo negativno.

Prav tako pomemben kot letni odih, pa je tudi tedenski in dnevni počitek. Tudi pri teh so načela zdravega izkoriščanja enaka. In tudi tu je bilo doslej vse premalo organiziranosti in pobud. Ob vsem tem pa se moramo vendar zavedati, da bo prej ali slej treba odločno iti v boj. V boj namreč, da sorazmerje med tistimi, ki počivajo pasivno in aktivno najmanj — obrnemo...

KOPANJE — PRIJUBLJENO IN KORISTNO RAZVEDRILLO...

STOLPA

KAMENI

Trenutek kasneje je skočil iz naslonjača. Samokres je že držal v roki. Naglo se je ozrl in se ogledal po sobi, potem pa je stopil k stolu in mu privzdignil glavo. Počasi jo je spustil v lužo krvi na stekleni plošči. Potem mu je pogled preletel odprto okno. V trenutku je spoznal, da je prišel strel od tiste strani in da bi bilo najbolje, če bi se umaknil, vendar je bilo že prepozno. Se enkrat je počilo pri oknu na nasprotnem delu poslopja. Razlika je bila le v tem, da ni to pot nihče zavpil.

Majar se je zasukal, izpuštil samokres, se z desnico zgrabil za levo stran prsi, iz katere je kot voda iz pipe brizgala kri in med prsti letela na tla.

S težavo se je majar obrnil, stopil proti mizi in omahnil v naslanjač, kjer je pravkar sedel. Z zadnjimi močmi je iztegnil roko proti slušalki, jo pritisnil na uho in vtaknil prst v luknjico na številčnici.

Iz rane mu je brizgnil močan curek krvi. Majarjevo telo je drgetalo in omahnilo. Roka je potegnila za seboj telefonski aparat, ki je zgrmel na tla. Se enkrat je odprl oči, potem pa mu je glava omahnila na prsi. Krava ustnice so se našobile, kakor da hočejo nekaj zasepetati.

Na dvorišču je bilo slišati glasove in klice. Po grških hodnikih so topotale noge. Vrata grofove sobe so se odprla na stečaj. Na pragu sta stala vsa nena od groze strežnik Gottlieb in groficična družabnica Magda Lindemann.

Vsi Nemci v gradu so ga klicali za »Majko božjo«, ker je pogosto uporabljal ta izraz. V resnici pa mu je bilo ime Zarko. Nemci so ga prekrstili v Carka. Očitno so menili, da imajo Jugoslovani v svoji govorici nekaj smešnih glasov. Bivši študent medicine, ki ga je napad Hitlerjevih tolp preganjal s fakultete in ga kot ujetnika pripeljal v to malo nemško vas blizu Schwerina, je bil eden izmed tridesetih Jugoslovancev v Hofenbergu in eden izmed dveh, ki sta delala zadnjih nekaj mesecev na grofovskem posestvu.

Bil je lepo razvit fant, pravi dinarski tip. Mnoge mlade Nemke, ki so bile zaposlene v gradu, so zaradi njega pozabile na rasno teorijo, ki jo je bil njihov modri fihler razložil v svoji knjigi »Mein Kampf«, in so si kljub novostim, da bodo za kazens ostrižene, privoščile z ujetnikom kak lep trenutek.

Ujetjen od plesa in pesni po radostni novici o brezpogojni kapitulaciji Nemčije in omotičen od nekaj kozarcev dobrega vina iz grofovske kleti je ležal Zarko tisto pomno popoldne v udobno opremljeni, temni sobi devetnajstletne Else. Mirno je ležal in naslavljal trudno glavo na dekletovo roko. Njena bližina ga je umirala, godilo mu je, ko so ga njeni prsti gladili po lasih in po omotični glavi.

»Carko!«, je nenadoma rekla in popustila njegovo kodrasto lase. »Ti si prav zares velik nepridiprav. Kadar si lačen, stokaš, da nisi za nobeno rabo, ko se naješ in najbiješ, pa spet ležiš kot klada.«

»En, angelček moj!«, ji je odgovoril in jo poljubljal na prsi, »mar je po taki grofovske gostilni še kaj lepšega kot mirno ležati ob tebi na mehki postelji? Oh, v žolodu se mi obrača, če se le malo premaknem.«

»Naraven si!«, se je našobila. »Ze vidim, da sem se hudo zmotila, ko si nlesem izbrala Krešo.« Je se težavo izgovorila splošno ime drugega Jugoslavana, ki je skupaj z Zarkom delal na grofovskem posestvu. »Lofica je srečna z njo! Nleza ni treba prositi tako kakor tebe. Lofica je rekla, da se ga mora včasih celo braniti. Ti pa...«

»Tako torej! Mene primerjaš s Krstom? Majka božja, saj to je žalitev.« se je razburil Zarko. »Vedi, da mi Krsto ni niti do kolen ne seže.«

»Pri nas imamo pogovor o tistih, ki se radi hvalijo.« ga je zbudila.

»Ali si upaš trditi, da ni tako?«

»Bolje bi bilo, če bi me prepričal o tem.«

»Dušica draga, potem pa bomo drevi pridili tekno.« se je pošalil in jo stisnil k sebi. »Krstu in Lofici, pa ti in jaz. No, kaj porečeš? Bomo videli.«

»Ti si nemogoč.« se je zasmejala, mu ovila roke okoli vratu in pritisnila njegovo glavo na svoje prsi.

»Ne bodi smešna, Elsi! Verjetno je...«

Tisti trenutek se je razlegel krik v nadstropju nad njima. Takoj potem je počilo in čez nekaj trenutkov še enkrat.

Dekle se je ustrašilo. »Tam gori se je nekaj zgodilo.« je zašepetala in si začela zapenjati bluzo. »Mislim, da je zavpila gospa Lindemann. Moj bog, menda vendar niso prišli Rusi!«

Zarko je prižgal luč in se zagledal v otroško plahe oči aredi bledega dekliškega obraza.

»Ne bodi smešna, Elsi! Verjetno je...«

Nad njima so odmevali koraki človeka, ki je tekkel. Čez trenutek sta slišala topot korakov na stopnicah, ki so peljale v pritličje.

»Počakaj me.« je Zarko skočil na hodnik, ki je vodil v široko vežo pri glavnem vhodu.

V veži se ni gorela luč, le žarnica s hodnika je metala medle svetlobe.

Zarko je bil takoj opazil. V mraku je zagledal človeško postavko, ki je drvela po stopnicah, ne da bi skušala ublažiti ropot korakov.

S pospeškom, ki ga je dobil na stopnicah, se je neznanec pognal po veži. S treskom je odprl vrata. Takrat pa se je zgodilo nekaj, česar Zarko prvi trenutek ni mogel razumeti. Neznanec ni skočil skozi vrata, kjer bi se kaj kmalu izgubil v noči med drevjem, temveč se je obrnil prav tako naglo, kakor je prišel, pustil vrata odprta in zdrvel po hodniku proti kletem.

Zgoraj je vpila na pomoč Magda Lindemann, vmes pa je hripavo vzklikal nesrečni strežnik Gottlieb.

»Morilec! Primite morilca! Ubil je gospoda grofa! Na pomoč!«

Tudi na dvorišču je bilo slišati razburjene glasove, vmes pa vodo bobnenje korakov na lesenem mostu pred gradom.

Ne da bi se obotavljal, je Zarko skočil za neznanec in se trudil, da bi kaj videl v temi. Samo zato, ker je kar dobro poznal labirint ozkih, krajših in daljših hodnikov, saj se je pogosto thotapil po njih v Elsinu sobo, je dokaj naglo napredoval. Natančno je vedel, kje mora zaviti in koliko korakov je še do naslednjega stopnišča.

Presenetilo ga je spoznanje, da jo je tudi morilec ubral naravnost proti tistim skrivnim vratom, o katerih so bili vsi razen grajske služkinje prepričani, da so zabita. Neznanec je spretno tekkel po hodnikih, sprito česar je Zarko uganil, da to pot ni prvič v grajskem podzemskem labirintu.

Zarko je zadržal korak, ker je spoznal, da se bo na vrat na nos zaletel v past, ki bi mu jo lahko nastavljal morilec, če je ohranil vsaj še trohico hladnokrvnosti. Obstal je in prisluhnil, potem pa je stopil dalje.

Spet je obstal, spet prisluhnil. Zgoraj je bilo slišati odmevalajoče korake in nerazločno govorico. Zarko je slišal, da koraki odmevaljo po lesenih stopnicah med prvimi nadstropjem in pritličjem, potem je razločil množico nog na ploščicah veži in na marmornatih stopnicah pred vežnimi vrati. Zaskodavci so torej ubrali napačno smer. Šele takrat je spoznal, zakaj je bil morilec stekel do vežnih vrat in jih odprl, potem pa bežal v nasprotno smer. Bila je dobro premišljena ukana, ki bi ji nasedel tudi Zarko, če bi ne spremljal vsega morilčevega početja.

Takrat je zaznal blizu pod seboj šum. Zdelo se mu je, da nekdo previdno stopa po kamnitih stopnicah. Sum so dojeli le skrajno napeti živci v popolnem miru.

Skušal se je orientirati. Pretekel je dolg hodnik, potem dlesta, ki je zavil na desno pod krajšim grajskim krilom, kjer so bile kleti, nato je prišlo šest stopnic in nazadnje kratak, ozek hodnik, kjer je bilo treba po petih korakih zaviti na levo do novih stopnic. Te so peljale v še ožji, čeprav nekoliko daljši hodnik, ki se je razdelil na dve: eden je vodil proti skrivnim vratom, drugi pa v vinsko klet. Zarko je vedel, da bo skušal morilec, ki je nedvomno klet zasledoval, priti čimprej do vrat, steči čez most in izginiti pod gostim drevjem v parku, ki se je kakih sto metrov dalje spremenil v grajski gozd.

Zarko je imelo, da bi neznanec preprečil beg in ga zgrabil, ker je slišal, kako sta vpila Magda in Gottlieb, da je nekje zgoraj ubil človeka.

Spet je slišal tiste glasove. Za trenutek ga je obšla misel, da bi zavpil na ves glas in jih tako opozoril na skrivni izhod iz grada, ker to zasledovalcem prav gotovo ni prišlo na misel. Pa je spoznal, da bi se s tem izdal in tako omogočil morilcu, da bi se ga zlahka otresel. Previdno je šel dalje. Vedel je, da je begunec že blizu vrat, ker je tisti sum ponehal, in da jih lahko zdaj, zdaj odpre.

Zarko se je spomnil: sezul je nizke čevlje in jih držal v levi prsti seboj ter tako neslišno drsel po stopnicah. Že je bil tam, kjer se je hodnik delil. Ne da bi se zmenil za dlesta, ki je peljal v vinsko klet, je gibčno stopil po hladnem betonu proti vratom.

V enem samem delcu sekunde je njegovo uho ujelo šum na levi. Skok na stran proti stopnicam ni bil tako nagel, da bi se njegovo telo povsem izognilo udarcu, ki mu je bil namenjen, glava pa se je le umaknila. Zarko je začutil bolečino od levega ramena proti kržu, kakor bi ga bil kdo mahnil z železno palico.

Neznanec je menda tudi sam izgubil ravnotežje, ker se je malone zaletel v Zarkove razprostrate roke. Kot s kleščami ga je Zarko zgrabil za desnico, ker je menil, da je v njej tista palica, naslednji trenutek pa ga je sunil v prsi. Potem je z desnico mahnil gja, kjer je domneval, da je neznančeva glava, vendar je pest oplazila le levi uhelj. Šrdito je Zarko zgrabil neznanca za prsi in ga naglo potegnil k sebi, potem pa ga je z vso močjo sunil v zid.

Zarko je slišal top udarec telesa ob kamen in pridružen stok. Od zgoraj so se bližali glasovi. Povsem jasno je slišal Elsin glas:

»Carko, Carko... Kje si, Carko?«

Potem se je zgodilo nekaj nepričakovanega. Ko je Zarko sunil z rokami proti morilcu, je stopil na nekaj mehkega, so spotaknil in izgubil ravnotežje. Zviška je padel na spodnjo stopnico in udaril glavo ob njo. Sto in sto širen mu je zautilo v ušesih, zvrtele se mu je potama pa, se mu je zdelo, da se pogreza v prepad.

»Carko, Carko! Dekle je bilo že čisto blizu.

Od stene se je ločila senca, preskočila na pol nezavestnega na tleh in stekla po hodniku. Pri vratih je obstala in prisluhnila. Nekje na stopnicah so odmevali koraki. Neznanec je odinil zapah, tih stopl skozi vrata in jih priprl za seboj.

Noč brez meseca, le voda v jarku se je motno lesketala. Vse naokoli je bilo tiho, zato se je neznanec pognal na kamnite klade in stekel proti mostiču.

Spotoma se je ozrl po grajskih oknih. Razsvetljeno je bilo le tisto okence kot prejšnji večer, ko se je bil pripeljal v grad. Pri oknu je nekdo stal in srnel v temno noč vse do trenutka, ko je morilec stekel čez most in se izgubil med gostim veševjem v parku.

VI

Mož, ki je stopil na prag sobe, v kateri sta umrla komaj uro poprej dva človeka nasilne smrti, je bil srednje postave, star kakih štirideset let, na sencih osvetljen las, na simpatičnem obrazu, na posebej zanimivih modre oči z dolgin, črtni trepalnicami pod prav tako črtni obrvi. Za njim sta stala še dva v ofiserskih uniformah ameriške vojske. Eden izmed njih je bil pravi dolgin, saj je štrlela njegova glava dobri dve peti nad temenom modrookega.

Prvi je z enim samim pogledom preletel prizor pred seboj: za mizo je ležal mrtvi starec, glavo je naslavljal na mizo, v naslanjaču pa se je proti levi nagibalo truplo majorja Hutchikina. Na levi strani prsi je bil na bluzi madež strjene krvi.

Pri oknu se je živčno prestopal možki s ščipalnikom, zraven njega je stal starec, ki je skušal drgetajoče prste umiriti s tem, da je stisnil roke k telesu. Na stolu za okroglo mizo si je ženska srednjih let z robcem odla solze, dva koraka od nje pa je stal fant v čudni uniformi in v velikim obličnem na čelu.

Vse to je s pogledom preletel človek med vrati, šele potem je stopil v sobo.

»Kapetan Archibald Bunch«, je lepo zvenel njegov glas v čisti nemščini. Pogledal je najprej tistega s ščipalnikom, potem paškuršeneh starec zraven njega. »Pred pol ure je nekdo telefoniral, kaj se je zgodilo.«

»Gerhard von Hofenberg, sin ubitega grofa.« se je nekam negotovo oglasil oni pri oknu. »To je naš strežnik, to je družabnica moje sestre. Ta dva sta prva pretečila na kraj zločina.«

»Pa vi? Kdo ste vi?« je vprašal kapetan fanta z obličjem, ki je videl, da grofov sin ne kaže prav nobenega zanimanja za naj.

»Jugoslovani, bivši vojni ujetnik.« je na kratko odgovoril fant. »Zadnjih nekaj mesecev sem delal v tej graščini.«

»Da, da.« je hitel pojasnjevati Gerhard Hofenberg. »Fant je videl bežečega morilca in ga je zasledoval. Spopadla sta se. Če bi imel malo več sreče, bi umor mogla očeta in vašega kolega ne bil skrivnost.«

Vsi Nemci v gradu so ga klicali za »Majko božjo«, ker je pogosto uporabljal ta izraz. V resnici pa mu je bilo ime Zarko. Nemci so ga prekrstili v Carka. Očitno so menili, da imajo Jugoslovani v svoji govorici nekaj smešnih glasov. Bivši študent medicine, ki ga je napad Hitlerjevih tolp preganjal s fakultete in ga kot ujetnika pripeljal v to malo nemško vas blizu Schwerina, je bil eden izmed tridesetih Jugoslovancev v Hofenbergu in eden izmed dveh, ki sta delala zadnjih nekaj mesecev na grofovskem posestvu.

Bil je lepo razvit fant, pravi dinarski tip. Mnoge mlade Nemke, ki so bile zaposlene v gradu, so zaradi njega pozabile na rasno teorijo, ki jo je bil njihov modri fihler razložil v svoji knjigi »Mein Kampf«, in so si kljub novostim, da bodo za kazens ostrižene, privoščile z ujetnikom kak lep trenutek.

Ujetjen od plesa in pesni po radostni novici o brezpogojni kapitulaciji Nemčije in omotičen od nekaj kozarcev dobrega vina iz grofovske kleti je ležal Zarko tisto pomno popoldne v udobno opremljeni, temni sobi devetnajstletne Else. Mirno je ležal in naslavljal trudno glavo na dekletovo roko. Njena bližina ga je umirala, godilo mu je, ko so ga njeni prsti gladili po lasih in po omotični glavi.

»Carko!«, je nenadoma rekla in popustila njegovo kodrasto lase. »Ti si prav zares velik nepridiprav. Kadar si lačen, stokaš, da nisi za nobeno rabo, ko se naješ in najbiješ, pa spet ležiš kot klada.«

»En, angelček moj!«, ji je odgovoril in jo poljubljal na prsi, »mar je po taki grofovske gostilni še kaj lepšega kot mirno ležati ob tebi na mehki postelji? Oh, v žolodu se mi obrača, če se le malo premaknem.«

»Naraven si!«, se je našobila. »Ze vidim, da sem se hudo zmotila, ko si nlesem izbrala Krešo.« Je se težavo izgovorila splošno ime drugega Jugoslavana, ki je skupaj z Zarkom delal na grofovskem posestvu. »Lofica je srečna z njo! Nleza ni treba prositi tako kakor tebe. Lofica je rekla, da se ga mora včasih celo braniti. Ti pa...«

»Tako torej! Mene primerjaš s Krstom? Majka božja, saj to je žalitev.« se je razburil Zarko. »Vedi, da mi Krsto ni niti do kolen ne seže.«

»Pri nas imamo pogovor o tistih, ki se radi hvalijo.« ga je zbudila.

»Ali si upaš trditi, da ni tako?«

»Bolje bi bilo, če bi me prepričal o tem.«

»Dušica draga, potem pa bomo drevi pridili tekno.« se je pošalil in jo stisnil k sebi. »Krstu in Lofici, pa ti in jaz. No, kaj porečeš? Bomo videli.«

»Ti si nemogoč.« se je zasmejala, mu ovila roke okoli vratu in pritisnila njegovo glavo na svoje prsi.

»Ne bodi smešna, Elsi! Verjetno je...«

Nad njima so odmevali koraki človeka, ki je tekkel. Čez trenutek sta slišala topot korakov na stopnicah, ki so peljale v pritličje.

»Počakaj me.« je Zarko skočil na hodnik, ki je vodil v široko vežo pri glavnem vhodu.

V veži se ni gorela luč, le žarnica s hodnika je metala medle svetlobe.

Zarko je bil takoj opazil. V mraku je zagledal človeško postavko, ki je drvela po stopnicah, ne da bi skušala ublažiti ropot korakov.

S pospeškom, ki ga je dobil na stopnicah, se je neznanec pognal po veži. S treskom je odprl vrata. Takrat pa se je zgodilo nekaj, česar Zarko prvi trenutek ni mogel razumeti. Neznanec ni skočil skozi vrata, kjer bi se kaj kmalu izgubil v noči med drevjem, temveč se je obrnil prav tako naglo, kakor je prišel, pustil vrata odprta in zdrvel po hodniku proti kletem.

Zgoraj je vpila na pomoč Magda Lindemann, vmes pa je hripavo vzklikal nesrečni strežnik Gottlieb.

»Morilec! Primite morilca! Ubil je gospoda grofa! Na pomoč!«

Tudi na dvorišču je bilo slišati razburjene glasove, vmes pa vodo bobnenje korakov na lesenem mostu pred gradom.

Ne da bi se obotavljal, je Zarko skočil za neznanec in se trudil, da bi kaj videl v temi. Samo zato, ker je kar dobro poznal labirint ozkih, krajših in daljših hodnikov, saj se je pogosto thotapil po njih v Elsinu sobo, je dokaj naglo napredoval. Natančno je vedel, kje mora zaviti in koliko korakov je še do naslednjega stopnišča.

Presenetilo ga je spoznanje, da jo je tudi morilec ubral naravnost proti tistim skrivnim vratom, o katerih so bili vsi razen grajske služkinje prepričani, da so zabita. Neznanec je spretno tekkel po hodnikih, sprito česar je Zarko uganil, da to pot ni prvič v grajskem podzemskem labirintu.

Zarko je zadržal korak, ker je spoznal, da se bo na vrat na nos zaletel v past, ki bi mu jo lahko nastavljal morilec, če je ohranil vsaj še trohico hladnokrvnosti. Obstal je in prisluhnil, potem pa je stopil dalje.

Spet je obstal, spet prisluhnil. Zgoraj je bilo slišati odmevalajoče korake in nerazločno govorico. Zarko je slišal, da koraki odmevaljo po lesenih stopnicah med prvimi nadstropjem in pritličjem, potem je razločil množico nog na ploščicah veži in na marmornatih stopnicah pred vežnimi vrati. Zaskodavci so torej ubrali napačno smer. Šele takrat je spoznal, zakaj je bil morilec stekel do vežnih vrat in jih odprl, potem pa bežal v nasprotno smer. Bila je dobro premišljena ukana, ki bi ji nasedel tudi Zarko, če bi ne spremljal vsega morilčevega početja.

Takrat je zaznal blizu pod seboj šum. Zdelo se mu je, da nekdo previdno stopa po kamnitih stopnicah. Sum so dojeli le skrajno napeti živci v popolnem miru.

Skušal se je orientirati. Pretekel je dolg hodnik, potem dlesta, ki je zavil na desno pod krajšim grajskim krilom, kjer so bile kleti, nato je prišlo šest stopnic in nazadnje kratak, ozek hodnik, kjer je bilo treba po petih korakih zaviti na levo do novih stopnic. Te so peljale v še ožji, čeprav nekoliko daljši hodnik, ki se je razdelil na dve: eden je vodil proti skrivnim vratom, drugi pa v vinsko klet. Zarko je vedel, da bo skušal morilec, ki je nedvomno klet zasledoval, priti čimprej do vrat, steči čez most in izginiti pod gostim drevjem v parku, ki se je kakih sto metrov dalje spremenil v grajski gozd.

Zarko je imelo, da bi neznanec preprečil beg in ga zgrabil, ker je slišal, kako sta vpila Magda in Gottlieb, da je nekje zgoraj ubil človeka.

Spet je slišal tiste glasove. Za trenutek ga je obšla misel, da bi zavpil na ves glas in jih tako opozoril na skrivni izhod iz grada, ker to zasledovalcem prav gotovo ni prišlo na misel. Pa je spoznal, da bi se s tem izdal in tako omogočil morilcu, da bi se ga zlahka otresel. Previdno je šel dalje. Vedel je, da je begunec že blizu vrat, ker je tisti sum ponehal, in da jih lahko zdaj, zdaj odpre.

Zarko se je spomnil: sezul je nizke čevlje in jih držal v levi prsti seboj ter tako neslišno drsel po stopnicah. Že je bil tam, kjer se je hodnik delil. Ne da bi se zmenil za dlesta, ki je peljal v vinsko klet, je gibčno stopil po hladnem betonu proti vratom.

V enem samem delcu sekunde je njegovo uho ujelo šum na levi. Skok na stran proti stopnicam ni bil tako nagel, da bi se njegovo telo povsem izognilo udarcu, ki mu je bil namenjen, glava pa se je le umaknila. Zarko je začutil bolečino od levega ramena proti kržu, kakor bi ga bil kdo mahnil z železno palico.

Neznanec je menda tudi sam izgubil ravnotežje, ker se je malone zaletel v Zarkove razprostrate roke. Kot s kleščami ga je Zarko zgrabil za desnico, ker je menil, da je v njej tista palica, naslednji trenutek pa ga je sunil v prsi. Potem je z desnico mahnil gja, kjer je domneval, da je neznančeva glava, vendar je pest oplazila le levi uhelj. Šrdito je Zarko zgrabil neznanca za prsi in ga naglo potegnil k sebi, potem pa ga je z vso močjo sunil v zid.

Zarko je slišal top udarec telesa ob kamen in pridružen stok. Od zgoraj so se bližali glasovi. Povsem jasno je slišal Elsin glas:

»Carko, Carko... Kje si, Carko?«

Potem se je zgodilo nekaj nepričakovanega. Ko je Zarko sunil z rokami proti morilcu, je stopil na nekaj mehkega, so spotaknil in izgubil ravnotežje. Zviška je padel na spodnjo stopnico in udaril glavo ob njo. Sto in sto širen mu je zautilo v ušesih, zvrtele se mu je potama pa, se mu je zdelo, da se pogreza v prepad.

»Carko, Carko! Dekle je bilo že čisto blizu.

Od stene se je ločila senca, preskočila na pol nezavestnega na tleh in stekla po hodniku. Pri vratih je obstala in prisluhnila. Nekje na stopnicah so odmevali koraki. Neznanec je odinil zapah, tih stopl skozi vrata in jih priprl za seboj.

Noč brez meseca, le voda v jarku se je motno lesketala. Vse naokoli je bilo tiho, zato se je neznanec pognal na kamnite klade in stekel proti mostiču.

Spotoma se je ozrl po grajskih oknih. Razsvetljeno je bilo le tisto okence kot prejšnji večer, ko se je bil pripeljal v grad. Pri oknu je nekdo stal in srnel v temno noč vse do trenutka, ko je morilec stekel čez most in se izgubil med gostim veševjem v parku.

VI

Mož, ki je stopil na prag sobe, v kateri sta umrla komaj uro poprej dva človeka nasilne smrti, je bil srednje postave, star kakih štirideset let, na sencih osvetljen las, na simpatičnem obrazu, na posebej zanimivih modre oči z dolgin, črtni trepalnicami pod prav tako črtni obrvi. Za njim sta stala še dva v ofiserskih uniformah ameriške vojske. Eden izmed njih je bil pravi dolgin, saj je štrlela njegova glava dobri dve peti nad temenom modrookega.

Prvi je z enim samim pogledom preletel prizor pred seboj: za mizo je ležal mrtvi starec, glavo je naslavljal na mizo, v naslanjaču pa se je proti levi nagibalo truplo majorja Hutchikina. Na levi strani prsi je bil na bluzi madež strjene krvi.

Pri oknu se je živčno prestopal možki s ščipalnikom, zraven njega je stal starec, ki je skušal drgetajoče prste umiriti s tem, da je stisnil roke k telesu. Na stolu za okroglo mizo si je ženska srednjih let z robcem odla solze, dva koraka od nje pa je stal fant v čudni uniformi in v velikim obličnem na čelu.

Vse to je s pogledom preletel človek med vrati, šele potem je stopil v sobo.

»Kapetan Archibald Bunch«, je lepo zvenel njegov glas v čisti nemščini. Pogledal je najprej tistega s ščipalnikom, potem paškuršeneh starec zraven njega. »Pred pol ure je nekdo telefoniral, kaj se je zgodilo.«

»Gerhard von Hofenberg, sin ubitega grofa.« se je nekam negotovo oglasil oni pri oknu. »To je naš strežnik, to je družabnica moje sestre. Ta dva sta prva pretečila na kraj zločina.«

»Pa vi? Kdo ste vi?« je vprašal kapetan fanta z obličjem, ki je videl, da grofov sin ne kaže prav nobenega zanimanja za naj.

»Jugoslovani, bivši vojni ujetnik.« je na kratko odgovoril fant. »Zadnjih nekaj mesecev sem delal v tej graščini.«

»Da, da.« je hitel pojasnjevati Gerhard Hofenberg. »Fant je videl bežečega morilca in ga je zasledoval. Spopadla sta se. Če bi imel malo več sreče, bi umor mogla očeta in vašega kolega ne bil skrivnost.«

Vsi Nemci v gradu so ga klicali za »Majko božjo«, ker je pogosto uporabljal ta izraz. V resnici pa mu je bilo ime Zarko. Nemci so ga prekrstili v Carka. Očitno so menili, da imajo Jugoslovani v svoji govorici nekaj smešnih glasov. Bivši študent medicine, ki ga je napad Hitlerjevih tolp preganjal s fakultete in ga kot ujetnika pripeljal v to malo nemško vas blizu Schwerina, je bil eden izmed tridesetih Jugoslovancev v Hofenbergu in eden izmed dveh, ki sta delala zadnjih nekaj mesecev na grofovskem posestvu.

Bil je lepo razvit fant, pravi dinarski tip. Mnoge mlade Nemke, ki so bile zaposlene v gradu, so zaradi njega pozabile na rasno teorijo, ki jo je bil njihov modri fihler razložil v svoji knjigi »Mein Kampf«, in so si kljub novostim, da bodo za kazens ostrižene, privoščile z ujetnikom kak lep trenutek.

Ujetjen od plesa in pesni po radostni novici o brezpogojni kapitulaciji Nemčije in omotičen od nekaj kozarcev dobrega vina iz grofovske kleti je ležal Zarko tisto pomno popoldne v udobno opremljeni, temni sobi devetnajstletne Else. Mirno je ležal in naslavljal trudno glavo na dekletovo roko. Njena bližina ga je umirala, godilo mu je, ko so ga njeni prsti gladili po lasih in po omotični glavi.

»Carko!«, je nenadoma rekla in popustila njegovo kodrasto lase. »Ti si prav zares velik nepridiprav. Kadar si lačen, stokaš, da nisi za nobeno rabo, ko se naješ in najbiješ, pa spet ležiš kot klada.«

Na čelu koroških fužin

Spomenik nove dobe

Te dni mineva deset let, ko smo začeli postavljati temelje za izoblikovanje delavskega upravljanja, enega izmed najpomembnejših dosežkov naše revolucije.

Uresničevala se je parola revolucionarnih gibanj in zahtev: TOVARNE DELAVCEM!

Pri nas je bilo to geslo vsebina revolucije in se je pričelo uresničevati takoj po obnovi domovine. Leto 1950 pa je bilo leto dejanskega prehoda proizvodnih sredstev v upravo proizvajalcev.

Od datuma, ki je zapisan na spomeniku tudi na vhodu v raveno železarno, pa do današnjega dne se je zvrstilo že sedem delavskih svetov in devet upravnih odborov ŽELEZARNE RAVNE. Na ta način je šlo pri nas skozi prakso delavskega upravljanja že več kakor 500 delavcev, ki se jim včasih — vsaj starejšim — še sanjalo ni, da bodo kdaj vodili gospodarstvo svojega kolektiva.

Kakšen ukrep je bil to, najboljše kaže nenehni napredek. Deset let delavskega upravljanja pomeni deset let napredka koroških fužin. V pičlih desetih letih je bilo tu več storjenega za življenjsko raven ljudi in za gospodarsko moč podjetja kakor prej v stoletju.

Ukrep, ki ga simbolizira tudi spomenik na vhodu v koroške fužine, je svojstvo socialistične domovine, ki je danes tudi vzor razvoju drugih dežel.

Lastnik je vsa naša skupnost, vsa domovina, toda upravljanje s to lastnino je naše zaupanje, naša briga, naša čast in naša dolžnost.

In tej dolžnosti, tej brigi, temu zaupanju in tej časti kličemo zato tudi za 27. junij — obletnico delavskega upravljanja: SREČNO!

Koroški fužinarji

24. JUNIJA 1941 SO ODŠLI PRVI PROSTOVOLJCI V ILEGALO — TA DAN JE IZBRAN ZA OBČINSKI PRAZNIK

OBČINE ČRNUČE

ZA PRAZNIK ČESTITAMO VSEM OBČANOM, VSEM BORCEM IN JIM ŽELIMO ŠE MNOGO DELOVNIH USPEHOV PRI GRADITVI NAŠE SOCIALISTIČNE DOMOVINE

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR ČRNUČE

Z VSEMI MNOŽIČNIMI ORGANIZACIJAMI

OPOZORILO

Obveščamo vse, da je pošt-ni predal Delavske enotnosti spremenjen. Nova številka poštne predala je: Delavska enotnost — p. p. št. 313-VI.

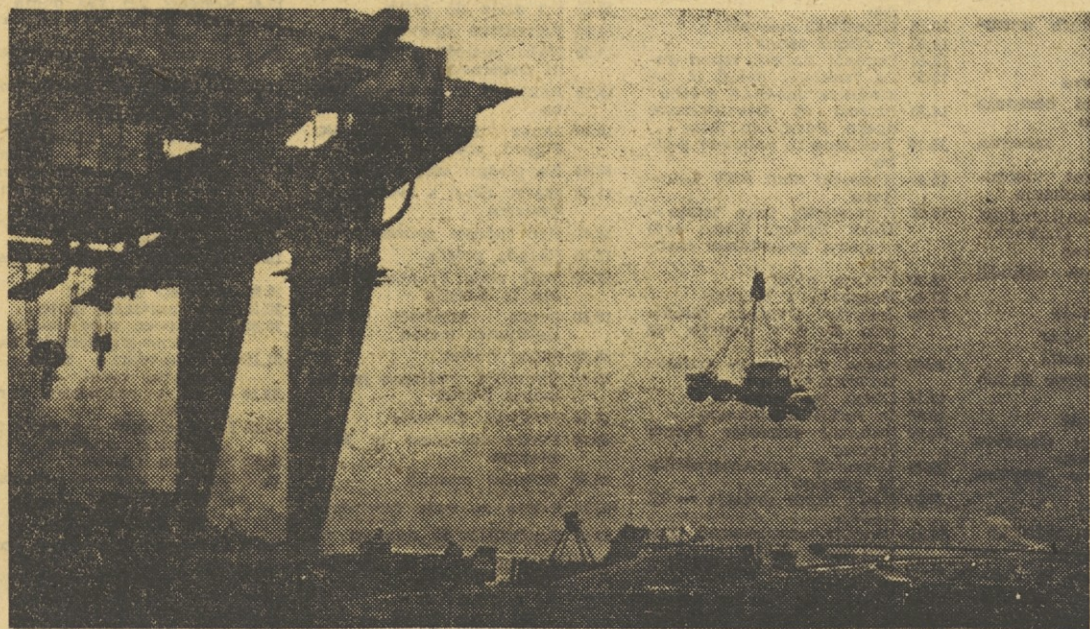
Prosimo vsakogar, ki nam piše, da spremembo p. p. upošteva, ker bo s tem olajšal delo uslužbencem PTT in pospešil sprejem pisma ali pošiljke.

Oglašajte v
Delavski enotnosti

KOLEKTIV

TEHNOGRADNJE »OŽBALT« OB DRAVI

ČESTITA VSEM DELOVNIM KOLEKTIVOM OB 10. OBLETNICI DELAVSKEGA UPRAVLJANJA — 27. JUNIJU — IN VSEM BORCEM OD NJIHOVEM ZGODOVINSKEM PRAZNIKU 4. JULIJU Z ŽELJO, DA BI ŠE V BODOČE POD VODSTVOM V REVOLUCIONARNI BORBI PREKALJENE ZVEZE KOMUNISTOV DOSEGALI ČIMVEČJE USPEHE V GRADITVI NAŠE SOCIALISTIČNE DOMOVINE

Deset uspešnih let »Lesno industrijskega podjetja Konjice«

Delovni kolektiv »LIP Konjice« v Slovenskih Konjicah praznuje letos dve pomembni obletnici. Januarja 1950 je bilo ustanovljeno podjetje in istega leta je bil izvoljen prvi delavski svet.

V razmeroma kratkem obdobju desetih let je zraslo pod pohorski-mi gozdovi veliko lesnoindustrijsko podjetje z obrati v Slovenskih Konjicah, Slovenski Bistrici, Oplotnici in v Poljčanah. Ima pa tudi dve lastni prodajalni in to prodajalno »Jelko« v Celju in prodajalno »Jelko« v Rumi pri Novem Sadu.

Vsi ti obrati razen prodajaln pa imajo precej starejše letnice ustanovitve kot sedanje podjetje. Tako je bila zgrajena žaga v Oplotnici že okrog leta 1860, sedanji LIO Slo-

V NAGRAJEVANJE PO ENOTI PROIZVODA JE VKLJUČENIH 75% ZAPOSLENIH

Delavski svet in sindikalna po-družnica se trudita, da bi čimprej odpravila tako imenovane urno ali mesečne plače. Vsi dobro vedo, da je dvig produktivnosti dela možen le z moderno strojno opremo in z nagrajevanjem po učinku. Do sedaj je vključenih v nagrajevanje po enoti proizvoda že 75% zaposlenih v podjetju, je povedal predsednik sindikalne podružnice. Uspehi ta-kega načina nagrajevanja so že vi-šji: proizvodnja se je povečala, iz-delki so kvalitetno na višini in pre-jemki delavcev so precej višji. To pa je tudi cilj organov delavskega upravljanja kakor tudi slehernega člana kolektiva.

KADRI... KADRI...

...tako gre kot refren na kon-cu vsakega poročila obratnih delav-skih svetov in prav tako je bilo na sel centralnega delavskega sveta. Temu vprašanju so posvetili precej pozornosti, ker je tudi to ovira za čim hitrejši razvoj in napredek po-djetja, ker primanjkuje tehničnega strokovnega kadra. Skozl tečaje in seminarje je šlo že kar precej de-lavcev, saj je pridobilo polkvalifi-kirno 70. kvalifikacijo pa nad 100 de-lavcev. Primanjlovanje tehnikov in strokovnjakov z višjo izobrazbo skušajo odpraviti s stipendiranjem dijakov na raznih šolah.

Ce dodamo še, da jim skrb za oddih delavcev in njihovih svojcev ni na zadnjem mestu, ampak, da gre vzporedno z vsemi brigami za podjetje, kakor tudi ostala skrb za delovnega človeka, vidimo, da so dani vsi pogoji za zadovoljstvo ko-lektiva, ki je predpogoji za uspeh vsakega podjetja. V počitniškem do-mu v Piranu imajo člani kolektiva in njihovi svojci za 300 dinarjev na osebo dnevno zelo dobro oskrbo. Za otroke do 4 let je oskrba brezplačna, od 4 do 12 let pa za polovico ceno. Za otroke, ki so v občinski počitniški koloniji, pa plačajo za vsakega dnevno po 250 dinarjev. Kdor pa želi preživeti dopust kje drugje, pa dobi nadomestilo za sebe in za svojce po 250 dinarjev dnevno. S takšno skrbjo za delavce in s smotrnim gospodarjenjem ter s po-žrtvovanostjo kolektiva lahko de-lavski svet ob svoji desetletnici z zaupanjem zre v bodočnost.

Prvi delavski svet »LIP Konjice«

venska Bistrica pa obstaja že od leta 1921, centralni in največji obrat v Slovenskih Konjicah pa je nasled-nik večje žage, ki je pričela obra-tovati že 1931. Seveda so bili vsi ti sedanji obrati »LIP Konjice« do leta 1945 last posameznih zasebni-kov, do ustanovitve sedanjega po-djetja 1950. leta pa pod upravo raznih podjetij.

Po ustanovitvi in po izvolitvi de-lavskega sveta, ki je takoj zastavil vse sile za načrtno gospodarjenje, se je podjetje pričelo hitro razvijati in osvajati nove proizvode, ki so prodrli tudi na tuja tržišča. Sedaj izdelujejo knjižne police in še razne izdelke predvsem za ameriški trg. Za čimboljše izkoriščanje lesa v predelavi kakor tudi za specializi-ranje po posameznih obratih in za večjo produktivnost so bile potreb-

ZA PRAZNIK DELAVSKIH SVETOV, 27. JUNIJ, IN ZA DAN BORCEV, 4. JULIJ, ČESTITA VSEM DELAVSKIM SVETOM IN VSEM DELOVNIM LJUDEM JUGOSLAVIJE

KOLEKTIV

Od boksita do aluminija

Tovarna glinice in aluminija Kidričevo

Prvi začetki Tovarne glinice in aluminija v Kidričevem segajo v leto 1942, ko jo je začel graditi nemški trust Vereinigte Aluminium Werke. Okupator se je dobro zavedal, da je surovinska osnova za gradnjo take tovarne v Sloveniji dana. Tovarno so gradili za predvideno kapaciteto 90.000 ton letne proizvodnje glinice.

Leta 1945 je bilo dokončanih približno 70 % gradbenih del, opreme pa je bilo dobavljenih le približno 5 %. Takoj po osvojitvi se investicijska dela do leta 1947 niso nadaljevala. V naslednjih letih pa so dograjevali tovarno glinice z letno kapaciteto 45.000 ton glinice in tovarno aluminija s kapaciteto 15.000 ton aluminija. V okviru teh kapacitet je začela tovarna poskusno obratovati leta 1954.

Specifične zahteve v zvezi s kvaliteto anodne mase, ki bi jo morali inozemski proizvajalci prilagajati elektrolizi te tovarne, so narekovale zgraditev lastne tovarne za proizvodnjo anodne mase. Ta novi obrat s kapaciteto 18.000 ton doprinese ne le k izboljšavi tehnološkega procesa, ampak ugodno vpliva tudi na finančne rezultate. Uvoz

nija, glavnega proizvoda tega kombinata, odvisna od koordiniranega delovanja vseh obratov. Kako je produkcija vseh objektov med seboj tesno povezana, nam najbolje predloči proizvodna pot od boksita preko glinice do aluminija.

OD BOKSITA DO GLINICE

Glavne surovine za proizvodnjo glinice so boksit, premog in kalcinirana soda. Predvsem uporabljajo boksit iz Drniša, v manjši meri iz Rovinja. Problem predstavlja vsiljivost velikih količin boksita za zimo, ko je prevoz rude zaradi zmrzovanja nemogoč. Ni sicer toliko vprašanje prostora, kot dejstvo, da velika zaloga te surovine blokira znatne zneske obratnih sredstev.

V boksitu je poleg drugih komponent 50 do 60 % različnih hidratiziranih aluminijevih oksidov. Te v alkalnem procesu topijo, pri čemer se tvori razkrojni natrijev aluminat, medtem ko se ostale boksitove sestavine ne razkrajajo in nastane odpadke, ki se zaradi svoje barve imenuje rdeči glen.

Boksit se stoka v granulaciji okrog 80 mm, potem ko se predhodno popolnoma mehanizirano zloži iz vagona, drobi in prepele na stokiranje. V rotacijskih pečeh ga pri temperaturi 550 °C posušijo, nato pa po odstranitvi magnetičnih prisnjev presejejo na granulacijo 10 do 15 mm in zložijo v stolpe.

Med temi operacijami nastaja boksitni prah, ki ga pnevmatsko transportirajo do pripravljalne po-

zračenje boksita v stolpih in je nato zopet pripravljen za proizvodni proces. Hkrati se izločajo primesi, med katerimi je najvažnejša vanadijeva sol, ki rabi v metalurgiji kot surovina za izdelavo specialnega jekla.

Proizvodnja glinice zahteva veliko energije (7 milijonov kalorij za tono proizvoda) v obliki vodne pare, generatorskega plina in električnega toka. To dobavljajo domača kotlarnica z električno centralo in plinarica, ki so pomožni obrati tovarne glinice.

LETNA PROIZVODNJA GLINICE V TONAH

L.	1954	1955	1956	1957	1958	1959
ton	4182	33.768	37.861	40.165	43.737	45.900

Kakor je razvidno iz gornjega, beleži tovarna stalen porast proizvodnje glinice. Vendar samoupravni organi s tem še niso zadovoljni. Ugotovili so, da omogočajo velike zgradbe in naprave pri ustrezni razmestitvi tudi velike razširitve.

PREDVIDENA MODERNIZACIJA TOVARNE GLINICE

Proizvodnja glinice je zasnovana na postopku, ki le na videz nudi ugodne perspektive. Stolpni in sintert postopek ne daje zadovoljivih rezultatov v smislu tehničnega efekta. Zato bodo sedanjí tehnološki proces zamenjali najprej z diskontinuiranim, pozneje pa s kontinuiranim Bayerjevim postopkom, ki se odlikuje po nizki uporabi električne energije in manjših proizvodnih stroških. Ta novi postopek bo omogočil uporabo najboljših jugoslovanskih boksitov, medtem ko je tovarna do sedaj eksploatirala najslabše vrste. S francosko firmo Pechiney so sklenili pogodbo, po kateri bo dala francosko podjetje naši tovarni na razpolago vse tehnično dokumentacijo za rekonstrukcijo obstoječe opreme, potrebne tehnične podatke za naročila nove opreme in vso ostalo tehnično pomoč pri montaži in obratovanju. Z modernizacijo in razširitvijo bodo povečali kapaciteto tovarne glinice na 145.000 ton letno. Novi način proizvodnje bo popolnoma avtomatiziran, kar pomeni 51 % povečanje kapacitete ob nespremenjenem številu zaposlenih. Drugo ugodnost pomenijo velikanski prihranki osnovnih surovin. Vse to bo imelo za posledico znižanje lastne cene glinice in s tem tudi cene aluminija.

OD GLINICE DO ALUMINIJA

Za proizvodnjo aluminija so glavne surovine glinica, električna energija, anodna masa, kriolit in aluminijev fluorid. Glede zadnjih dveh so navezani na uvoz.

Aluminij pridobivajo iz glinice z elektrolizo. Kot topilo rabi kriolit. Proces se vrši v električnih pečeh pri temperaturi okrog 1000 °C. Glinico, kriolit in anodno maso stokirajo na določenih mestih in jih nato transportirajo do elektrodnih peč, ki se napajajo z istosmernim električnim tokom. V te peč naložijo v poslednjih, ki jih določajo anodni efekti, glinico in kriolit. Efekti, ki se kažejo v povečanju napetosti peč, so posledica izčrpanosti kopeli. Surovi aluminij, ki se v peč izloča na dno kadi, črpa jo v posebne transportne lonce in ga v tekočem stanju vadijo na egalizacijo. Med proizvodnjo aluminija nastajajo odpadni plini, ki se regenerirajo na fluorju, da je mogoče iz njih pridobiti dokaj kriolit.

Ker zahteva proizvodnja aluminija mnogo električne energije (približno 1800 kWh za 1 tono proizvoda), ima tovarna svojo transformatorsko postajo, ki transformira tok od 110.000 na 10.000 in končno na 850 v ter preusmerja izmenični tok v istosmerni, ki je potreben za elektrolizo.

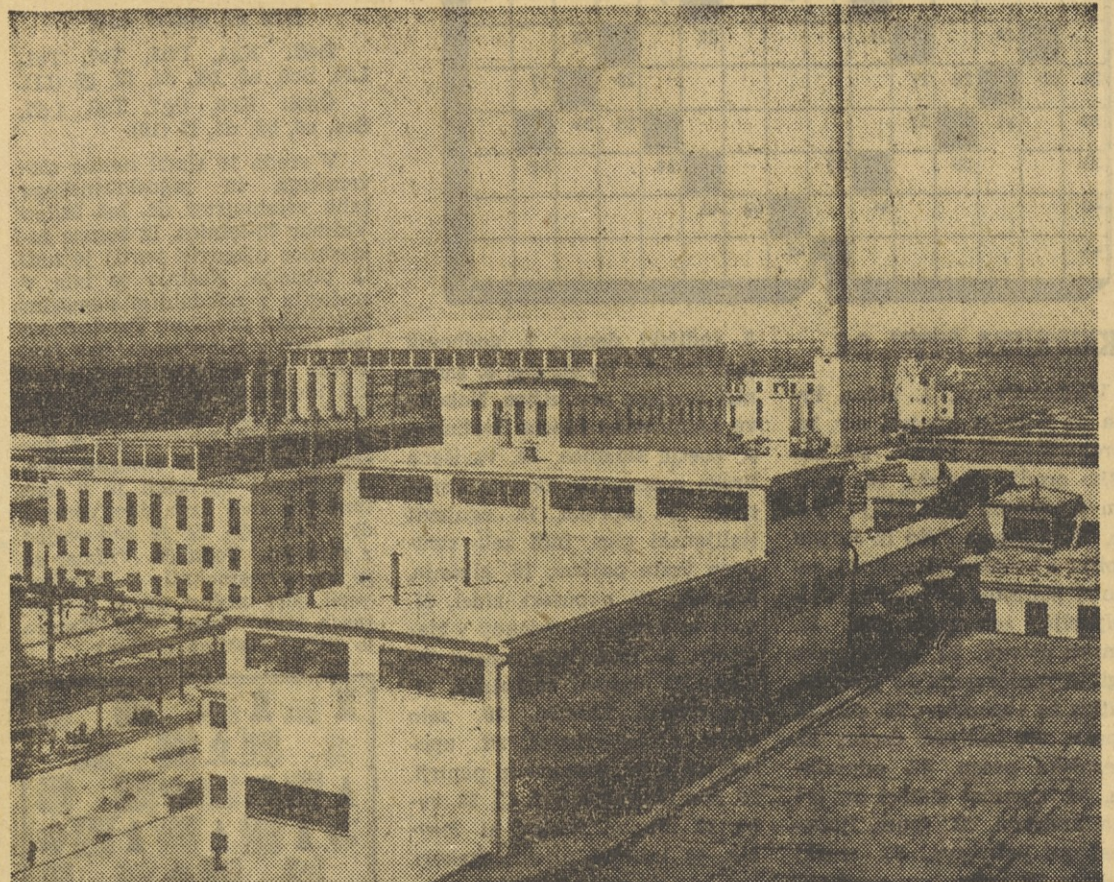
Tekoči surovi aluminij roma v električne peč z uporabo, kjer se ponovno topi in egalizira. Nato ga vlijejo v kokile ali s polavtomatskimi stroji v klade zelenih oblik. Surove klade mehanično obdelajo, da dobijo zahtevano dimenzijo in čisto površino.

PROIZVODNJA ALUMINIJA V TONAH

leto	1954	1955	1956	1957	1958	1959
ton	757	8242	10.960	14.811	16.820	14.127

Sorazmerno nizko proizvodnjo aluminija v letih 1957 in 1958 je pripisati redukciji električnega toka, zaradi česar so nastajali zastoji v elektrolizi.

Predelovalna industrija v naši državi lahko predela 26.000 ton aluminija letno, tovarna aluminija pa lahko proizvedejo pri sedanjih zmogljivostih le 18.000 ton kovine in bi bilo treba povečati samo za kritje potreb domače predelovalne industrije proizvajalne kapacitete aluminijevih tovarn za 8000 ton.

Pogled na tovarno glinice in aluminija

Za naš aluminij se zanimajo razne evropske in izvenevropske države, tudi take, ki imajo same zelo razvito aluminijско proizvodnjo, vendar bi tudi ob povečanih proizvodnih zmogljivostih še ne mogli aluminija izvažati, ker ga poleg omenjenih manjkajočih 8000 ton potrebujemo doma še vsaj 2000 ton za razne odlitke, legure in podobno.

PLANIRANE POVEČAVE TOVARNE ALUMINIJA

S francosko tvrdko Pechiney je sklenjena pogodba, po kateri bo tovarna aluminija povečana na kapaciteto 34.000 ton. Elektrolitske peč razširjenega obrata bodo večje od obstoječih, električni dovodi bodo speljani v podkleteni elektrolizni dvorani, elektroliza pa bo obratovala pod istosmernim tokom 50 tisoč Amp.

Poleg povečanja proizvodnih kapacitet sledi podjetje tehničnemu razvoju z uvajanjem sistema horizontalnega litja formatov in avtomatiziranega litja žice. Doslej so proizvajali aluminij le v obliki hlebkov in formatov, ki jih je nadalje predelovala predelovalna industrija. Stremi se za tem, da bi se aluminijevi polizdeki izdelovali neposredno pri proizvajalcih aluminija, s čimer bi se znatno zmanjšala cena polizdekov. Ker je zgradba livarne dovolj velika, imajo v načrtu nabavo in montažo avtomatizirane Properzi naprave, ki omogoča proizvodnjo aluminijaste žice Ø 9 mm. Ta naprava bo sprostila stiskalnice, ki so sedaj v veliki meri angažirane za proizvodnjo aluminijaste žice, za stiskanje drugih asortimentov, zlasti legiranih. Razen tega pomeni ta avtomatizacija petkratno pocenitev proizvodnega procesa, ker odpade prevoz, znižuje potrebno delovno silo za 20 % in odpravlja fazo žarenja.

Poleg tega uvaja podjetje tudi mehanizacijo naprav za dviganje in spuščanje anod v elektrolizi, kar pomeni zmanjšanje fizičnega napora delavca, zmanjšanje potrebne delovne sile in prihranek električne energije. Pet novih rotacijskih kompresorjev bo omogočilo popolnejšo izrabo obstoječe mehanizacije v elektrolizi, hitrejši remont elektrolitskih peč in pospešitev proizvodnega procesa.

Vse te razširitve in modernizacije bodo imele za posledico povečano in cenejšo proizvodnjo aluminija.

ANODNA MASA

Za proizvodnjo aluminija je zelo važna anodna masa, iz katere nastaja s kontinuiranim taljenjem in žarenjem v samem elektrolitičnem procesu pozitivna elektroda elektrodne peč — anoda. Proizvodnja tovarne elektrodne mase je tehnično popolnoma kompletirana in anodna masa prilagojena potrebni kakovosti. Z njo polnijo anodne kadi nad elektrolitičnimi pečmi. Pod vplivom toplote se

masa topi in koksira (pretvarja v trdno stanje). Tako izdelana anoda se potopi v metalno kopel in je hkrati prevodnik električnega toka.

PROIZVODNJA ANODNE MASE V TONAH

leto:	1958	1959
ton:	816	9370

Plan za leto 1960 predvideva naslednjo proizvodnjo:

aluminij:	17.000 ton
glinica:	45.000 ton
anodna masa:	11.645 ton.

Brez dvoma ga bo kolektiv uredil, če bo le na razpolago dovolj električne energije.

DELOVNI KOLEKTIV

Število zaposlenih je raslo vzporedno s proizvodnjo. Od 828 delavcev, ki jih je zaposlovalo podjetje v zaključni fazi svoje montaže, se je do danes dvignilo to število na približno 1700 zaposlenih. Težava je v tem, da ima podjetje premalo visoko in višekvalificiranega ter kvalificiranega kadra. DS je zato s svojimi sklepi forsiral strokovne tečaje za delavce, ki so že bili v tovarni. Na ta način postajajo priučeni delavci

specialisti na svojem delovnem področju in doprinesejo k dvigu produktivnosti. Pomanjkanje visokega in srednjega tehničnega kadra skušajo olajšati s štipendiranjem študentov in dijakov.

Osnovna varianta nagrajevanja po učinku je nagrajevanje po enoti proizvoda. Ta oblika nagrajevanja praktično in neposredno stimulira večjo produktivnost, za zmanjšanje stroškov pa so uvedene še dodatne osnove, kot so n. pr. nagrade za racionalizacijo in izboljšave, za posebno marljivost, za stalnost službenega mesta itd.

Samoupravni organi so poskrbeli tudi za neposredni dvig življenjskega standarda proizvajalcev. V okolici tovarne se bohoti moderno delavsko naselje z veliko menzo, kulturnim domom, s sodobno kno dvorano, z lepo urejenimi igrišči, parki in asfaltiranimi cestami. Asfaltiranje ceste Kidričevo—Hajdina spada med najnovejše pridobitve. Tudi za letni oddih delavstva je poskrbljeno. Lani je podjetje kupilo počitniški dom v Crikvenici, v katerem je letoval 267 članov kolektiva in 285 članov njihovih družin. Marljivim in finančno ogroženim delavcem omogoča letni oddih sindikalna podružnica s svojimi podporami.

Delo v elektrolizi

surovin je namreč znatno cenejši kot nakup anodne mase, razen tega pa je pri predelavi zaposlena domača delovna sila.

DANAŠNJI OBSEG PODJETJA

Tovarna glinice in aluminija Boris Kidrič je torej kombinat treh tovarn, ki bi lahko obratovala samostojno vsaka zase.

Tovarna glinice ima tri osnovne obrate — glinica I., II. in III., kot pomožni obrati pa spadajo k njej plinarica, kotlarnica z energetske centralo, laboratorij I. in pogonski laboratorij ter vzdrževalni obrati za strojni in električni del, kakor tudi spadajoči del cest in industrijskih tirov z vsemi objekti in napravami.

Tovarna aluminija obsega elektrolizno dvorano in livarno z laboratorijem, usmerjevalnico in stiskalnico ter vzdrževalni obrat.

K tovarni anodne mase spada izdelovalnica anodne mase, skladišče za surovine, material in gotove izdelke pa pripada joče ceste in industrijski tir. Nima pa lastnega vzdrževalnega obrata, vzdrževanje vršijo delavnice aluminijeve tovarne.

Cepprav bi torej lahko govorili o treh samostojnih tovarnah, je redna, kakovostna in ekonomična proizvodnja alumi-

staje, kjer ga v primernih dozah mešajo s kalcinirano sodo in apnenecem za potrebe pirogenega postopka. Ta postopek dopolnjuje proces v stolpih. Medtem ko je proces v stolpih mešan, se ta vidičuje le takrat, ko zmanjka luga za proces v stolpih. Omenjeno mešanico zložijo v sintert peč, kjer se sintetira na temperaturo od 1200 do 1300 stopinj C in daje glinico in cenejši lug za zaščito procesa v stolpih.

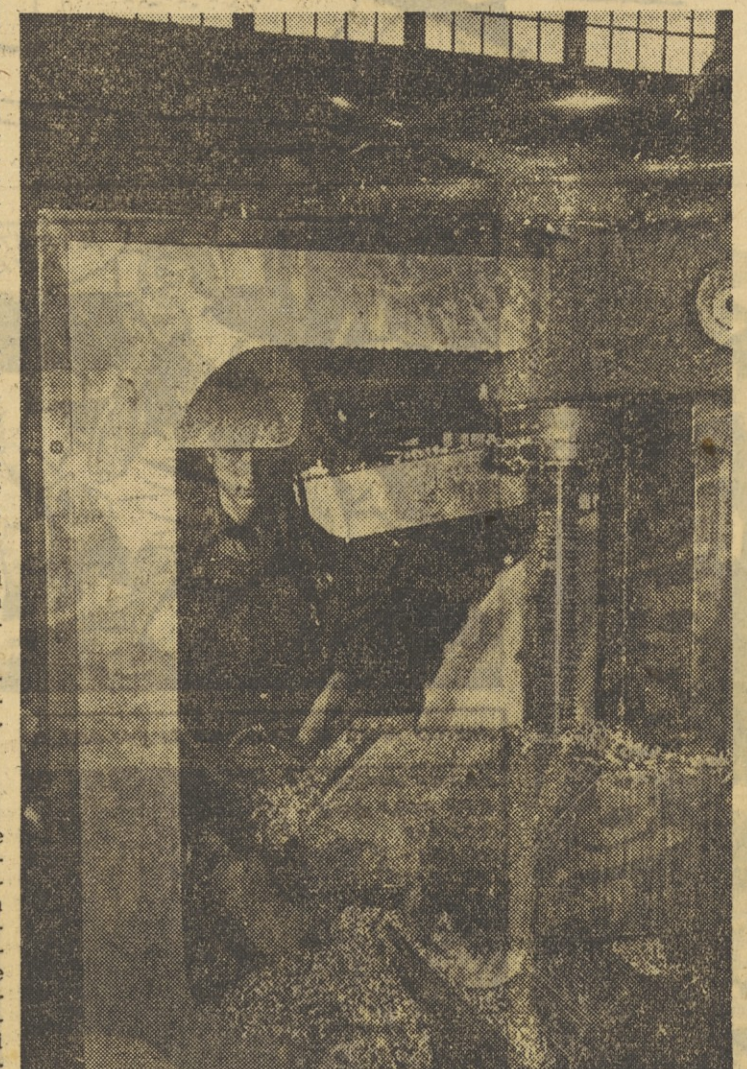
Razkrajanje boksita v stolpih je kontinuirano. Ob visokem pritisku in ustreznih temperaturah se v dotiku z lugom topli aluminijeva komponenta v boksitu in iz stolpa nenehno izteka lug, nasičen z aluminatom. Da je čist, ga filtrirajo v filtrirnih stiskalnicah, nato pa razredčijo. Ko izteče ves nasičen lug, se ostanek transportira na prostor za odlaganje rdečega glena.

Aluminatni lug se vodi v dekompozicijo, kjer lug razpada in se hidrati usedajo. Ob intenzivnem mešanju z zrakom se lug kaskadno prepele iz dekompenzerja v dekompenzer, s čimer je končno dosežena zaželena stopnja izločanja. Prej čisti aluminatni lug se spremeni v gosto rumenkasto tekočino, ki jo filtrirajo na rotacijskih vakuumskih filtrih. Na njih ostaja bela kristalčasta snov, aluminijev hidrat, ki ga očistijo z vodo.

Del aluminijevega hidrata gre na tržišče in se uporablja v industriji aluminijevih sol. Glavno količino hidrata pa predelajo v glinico pri 1200 °C v rotacijskih pečeh. Tako se odstrani voda in aluminijev hidrat se pretvori v aluminijev oksid ali glinico, potrebno za proizvodnjo aluminija.

Glinico pnevmatsko transportirajo v sosednjo tovarno aluminija, kolikor pa je podjetje samo ne potrebuje za proizvodnjo aluminija, gre v prodajo.

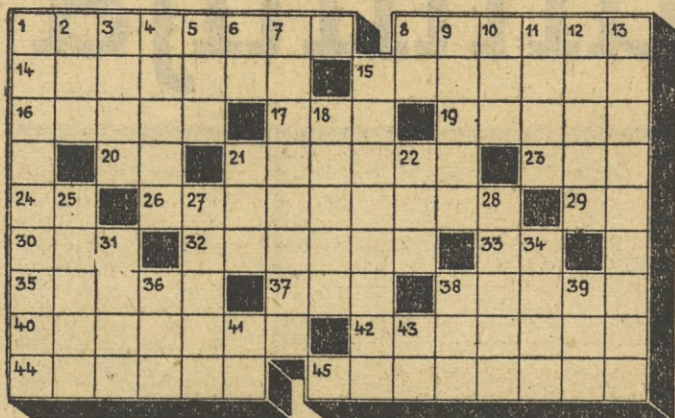
Izrabljeni lug se v četverstopnem vakuumskem sistemu koncentririra na jakost, ki je potrebna za

Zaganje aluminija

Za razvedrilo in kratek čas

KRIŽANKA ŠTEV. 24

Vodoravno: 1. rečna brzica na Nilu, 8. konjski dir, 14. starogermansko plemo, 15. kovaško orodje (množ.), 16. vrtni grm z užitnimi plodovi, 17. trenje, 19. južnoameriški in azijski kopitar s kratkim rilcem, 20. začetnici nemškega zdravnika, utemeljitelja serumoterapije, 21. stenska obloga, 23. starorimska boginja maščevanja in jeze, 24. kratica za »opomba«, 26. skupek naprav, 29. indijski denar, 30. železniška proga, 32. odposlanec, 33. kemični simbol za prvo antimon, 35. muza ljubezenskega pesništva, 37. moški potomec, 38. pravoslavne cerkvene slike, 40. delovna soba, sobica, 42. rimski satirik za časa Trajana in Hadrijana (Decim Junij), 44. tanka in trda prozorna tkanina, 45. zanos, vznesenost govornika.

Navpično: 1. listkovni katalogi, 2. ločilni veznik, 3. nekdanje glavno mesto starega Egipta, 4. pražival, 5. predlog,

6. indijski denar, 7. godbenik instrumenta na strune, 8. začetnici švedske pisateljice, Nobelove nagajenke (Gösta Berling), 9. vnetje sluznice, 10. vzvišena lirski pesem, 11. likovne umetnine, 12. zapreka, 13. ognjevit italijanski ples, tudi zelo strupena vrsta pajkov, 15. gibanja, premiki, 18. napustki, zidci, 21. naša tovarna tovornjakov v Mariboru, 22. izumrlo evropsko govedo, 25. morski rajbojnik, 27. argentinski kmetje, 28. zelo strog, zdržen človek, 31. uporabljanje, 34. vrednostni papirji, 36. športno moštvo (for.), 38. vrbe, 39. nikalni prislov, 41. številnik, 43. latinski prislov (kakor)

REŠITEV PREJŠNJE KRIŽANKE

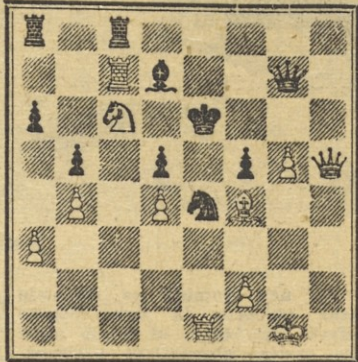
Vodoravno: 1. kolonada, 8. vnema, 13. sinekura, 14. svetel, 15. tt, 16. tok, 17. Čop, 19. niti, 20. rakev, 22. kabel, 24. laz, a, 25. uvala, 27. etape, a, 29. tir, 31. Nepal, 33. denar, 35. Edip, 37. nat, 38. por, 39. ki, 40. Golica, 42. oligocen, 45. Iliri, 46. plakat.

Kombinirajmo

Beli na potezi dobi

Beli: Kg1, Dh5, Te7, Tel, Lf4, Sc6, a3, b4, d4, f2, g5 (11). Črni: Ke6, Dg7, Ta8, Ld7, Se4, a6, b5, d5, f5 (10).

V sredo je slavil nestor slovenskega in jugoslovanskega šaha vele mojster dr. inž. Milan Vidmar 75-letnico. Iz bogate zbirke njegovih partij je tudi ta pozicija. Nastala je bila v srečanju z nekdanjim nemškim šahovskim prvakom Tarraschem leta 1906 v Nürnbergu. Beli ima kmata več, njegove figure so se kot klešče zgrnile okoli črne kralja, vendar pa ni videti, kako bi mogel črne okope v naskoku osvojiti in zmagati. Remi? Slavní Tarrasch je v tem trenutku tudi sam tiho vprašal dr. Vidmarja, če je zadovoljen z remijem. Toda dr. Vidmar se je samo nasmehnil — in odgovoril tako močno, da se je Tarrasch takoj zatem vdal. Katera je tista odločilna poteza?

Rešitev: 1. Tel x e4!!
I. ... f2 x e4!!
Dx7+
II. ... de 2. d5+ Kxd5 3. Dd1+ Ke6 (Kc4) 4. Dd3 a6 5. Dd4+ Kxd4 6. Dd3 a6 7. Dd4+ Kxd4 8. Dd3 a6 9. Dd4+ Kxd4 10. Dd3 a6 11. Dd4+ Kxd4 12. Dd3 a6 13. Dd4+ Kxd4 14. Dd3 a6 15. Dd4+ Kxd4 16. Dd3 a6 17. Dd4+ Kxd4 18. Dd3 a6 19. Dd4+ Kxd4 20. Dd3 a6 21. Dd4+ Kxd4 22. Dd3 a6 23. Dd4+ Kxd4 24. Dd3 a6 25. Dd4+ Kxd4 26. Dd3 a6 27. Dd4+ Kxd4 28. Dd3 a6 29. Dd4+ Kxd4 30. Dd3 a6 31. Dd4+ Kxd4 32. Dd3 a6 33. Dd4+ Kxd4 34. Dd3 a6 35. Dd4+ Kxd4 36. Dd3 a6 37. Dd4+ Kxd4 38. Dd3 a6 39. Dd4+ Kxd4 40. Dd3 a6 41. Dd4+ Kxd4 42. Dd3 a6 43. Dd4+ Kxd4 44. Dd3 a6 45. Dd4+ Kxd4 46. Dd3 a6 47. Dd4+ Kxd4 48. Dd3 a6 49. Dd4+ Kxd4 50. Dd3 a6 51. Dd4+ Kxd4 52. Dd3 a6 53. Dd4+ Kxd4 54. Dd3 a6 55. Dd4+ Kxd4 56. Dd3 a6 57. Dd4+ Kxd4 58. Dd3 a6 59. Dd4+ Kxd4 60. Dd3 a6 61. Dd4+ Kxd4 62. Dd3 a6 63. Dd4+ Kxd4 64. Dd3 a6 65. Dd4+ Kxd4 66. Dd3 a6 67. Dd4+ Kxd4 68. Dd3 a6 69. Dd4+ Kxd4 70. Dd3 a6 71. Dd4+ Kxd4 72. Dd3 a6 73. Dd4+ Kxd4 74. Dd3 a6 75. Dd4+ Kxd4 76. Dd3 a6 77. Dd4+ Kxd4 78. Dd3 a6 79. Dd4+ Kxd4 80. Dd3 a6 81. Dd4+ Kxd4 82. Dd3 a6 83. Dd4+ Kxd4 84. Dd3 a6 85. Dd4+ Kxd4 86. Dd3 a6 87. Dd4+ Kxd4 88. Dd3 a6 89. Dd4+ Kxd4 90. Dd3 a6 91. Dd4+ Kxd4 92. Dd3 a6 93. Dd4+ Kxd4 94. Dd3 a6 95. Dd4+ Kxd4 96. Dd3 a6 97. Dd4+ Kxd4 98. Dd3 a6 99. Dd4+ Kxd4 100. Dd3 a6 101. Dd4+ Kxd4 102. Dd3 a6 103. Dd4+ Kxd4 104. Dd3 a6 105. Dd4+ Kxd4 106. Dd3 a6 107. Dd4+ Kxd4 108. Dd3 a6 109. Dd4+ Kxd4 110. Dd3 a6 111. Dd4+ Kxd4 112. Dd3 a6 113. Dd4+ Kxd4 114. Dd3 a6 115. Dd4+ Kxd4 116. Dd3 a6 117. Dd4+ Kxd4 118. Dd3 a6 119. Dd4+ Kxd4 120. Dd3 a6 121. Dd4+ Kxd4 122. Dd3 a6 123. Dd4+ Kxd4 124. Dd3 a6 125. Dd4+ Kxd4 126. Dd3 a6 127. Dd4+ Kxd4 128. Dd3 a6 129. Dd4+ Kxd4 130. Dd3 a6 131. Dd4+ Kxd4 132. Dd3 a6 133. Dd4+ Kxd4 134. Dd3 a6 135. Dd4+ Kxd4 136. Dd3 a6 137. Dd4+ Kxd4 138. Dd3 a6 139. Dd4+ Kxd4 140. Dd3 a6 141. Dd4+ Kxd4 142. Dd3 a6 143. Dd4+ Kxd4 144. Dd3 a6 145. Dd4+ Kxd4 146. Dd3 a6 147. Dd4+ Kxd4 148. Dd3 a6 149. Dd4+ Kxd4 150. Dd3 a6 151. Dd4+ Kxd4 152. Dd3 a6 153. Dd4+ Kxd4 154. Dd3 a6 155. Dd4+ Kxd4 156. Dd3 a6 157. Dd4+ Kxd4 158. Dd3 a6 159. Dd4+ Kxd4 160. Dd3 a6 161. Dd4+ Kxd4 162. Dd3 a6 163. Dd4+ Kxd4 164. Dd3 a6 165. Dd4+ Kxd4 166. Dd3 a6 167. Dd4+ Kxd4 168. Dd3 a6 169. Dd4+ Kxd4 170. Dd3 a6 171. Dd4+ Kxd4 172. Dd3 a6 173. Dd4+ Kxd4 174. Dd3 a6 175. Dd4+ Kxd4 176. Dd3 a6 177. Dd4+ Kxd4 178. Dd3 a6 179. Dd4+ Kxd4 180. Dd3 a6 181. Dd4+ Kxd4 182. Dd3 a6 183. Dd4+ Kxd4 184. Dd3 a6 185. Dd4+ Kxd4 186. Dd3 a6 187. Dd4+ Kxd4 188. Dd3 a6 189. Dd4+ Kxd4 190. Dd3 a6 191. Dd4+ Kxd4 192. Dd3 a6 193. Dd4+ Kxd4 194. Dd3 a6 195. Dd4+ Kxd4 196. Dd3 a6 197. Dd4+ Kxd4 198. Dd3 a6 199. Dd4+ Kxd4 200. Dd3 a6 201. Dd4+ Kxd4 202. Dd3 a6 203. Dd4+ Kxd4 204. Dd3 a6 205. Dd4+ Kxd4 206. Dd3 a6 207. Dd4+ Kxd4 208. Dd3 a6 209. Dd4+ Kxd4 210. Dd3 a6 211. Dd4+ Kxd4 212. Dd3 a6 213. Dd4+ Kxd4 214. Dd3 a6 215. Dd4+ Kxd4 216. Dd3 a6 217. Dd4+ Kxd4 218. Dd3 a6 219. Dd4+ Kxd4 220. Dd3 a6 221. Dd4+ Kxd4 222. Dd3 a6 223. Dd4+ Kxd4 224. Dd3 a6 225. Dd4+ Kxd4 226. Dd3 a6 227. Dd4+ Kxd4 228. Dd3 a6 229. Dd4+ Kxd4 230. Dd3 a6 231. Dd4+ Kxd4 232. Dd3 a6 233. Dd4+ Kxd4 234. Dd3 a6 235. Dd4+ Kxd4 236. Dd3 a6 237. Dd4+ Kxd4 238. Dd3 a6 239. Dd4+ Kxd4 240. Dd3 a6 241. Dd4+ Kxd4 242. Dd3 a6 243. Dd4+ Kxd4 244. Dd3 a6 245. Dd4+ Kxd4 246. Dd3 a6 247. Dd4+ Kxd4 248. Dd3 a6 249. Dd4+ Kxd4 250. Dd3 a6 251. Dd4+ Kxd4 252. Dd3 a6 253. Dd4+ Kxd4 254. Dd3 a6 255. Dd4+ Kxd4 256. Dd3 a6 257. Dd4+ Kxd4 258. Dd3 a6 259. Dd4+ Kxd4 260. Dd3 a6 261. Dd4+ Kxd4 262. Dd3 a6 263. Dd4+ Kxd4 264. Dd3 a6 265. Dd4+ Kxd4 266. Dd3 a6 267. Dd4+ Kxd4 268. Dd3 a6 269. Dd4+ Kxd4 270. Dd3 a6 271. Dd4+ Kxd4 272. Dd3 a6 273. Dd4+ Kxd4 274. Dd3 a6 275. Dd4+ Kxd4 276. Dd3 a6 277. Dd4+ Kxd4 278. Dd3 a6 279. Dd4+ Kxd4 280. Dd3 a6 281. Dd4+ Kxd4 282. Dd3 a6 283. Dd4+ Kxd4 284. Dd3 a6 285. Dd4+ Kxd4 286. Dd3 a6 287. Dd4+ Kxd4 288. Dd3 a6 289. Dd4+ Kxd4 290. Dd3 a6 291. Dd4+ Kxd4 292. Dd3 a6 293. Dd4+ Kxd4 294. Dd3 a6 295. Dd4+ Kxd4 296. Dd3 a6 297. Dd4+ Kxd4 298. Dd3 a6 299. Dd4+ Kxd4 300. Dd3 a6 301. Dd4+ Kxd4 302. Dd3 a6 303. Dd4+ Kxd4 304. Dd3 a6 305. Dd4+ Kxd4 306. Dd3 a6 307. Dd4+ Kxd4 308. Dd3 a6 309. Dd4+ Kxd4 310. Dd3 a6 311. Dd4+ Kxd4 312. Dd3 a6 313. Dd4+ Kxd4 314. Dd3 a6 315. Dd4+ Kxd4 316. Dd3 a6 317. Dd4+ Kxd4 318. Dd3 a6 319. Dd4+ Kxd4 320. Dd3 a6 321. Dd4+ Kxd4 322. Dd3 a6 323. Dd4+ Kxd4 324. Dd3 a6 325. Dd4+ Kxd4 326. Dd3 a6 327. Dd4+ Kxd4 328. Dd3 a6 329. Dd4+ Kxd4 330. Dd3 a6 331. Dd4+ Kxd4 332. Dd3 a6 333. Dd4+ Kxd4 334. Dd3 a6 335. Dd4+ Kxd4 336. Dd3 a6 337. Dd4+ Kxd4 338. Dd3 a6 339. Dd4+ Kxd4 340. Dd3 a6 341. Dd4+ Kxd4 342. Dd3 a6 343. Dd4+ Kxd4 344. Dd3 a6 345. Dd4+ Kxd4 346. Dd3 a6 347. Dd4+ Kxd4 348. Dd3 a6 349. Dd4+ Kxd4 350. Dd3 a6 351. Dd4+ Kxd4 352. Dd3 a6 353. Dd4+ Kxd4 354. Dd3 a6 355. Dd4+ Kxd4 356. Dd3 a6 357. Dd4+ Kxd4 358. Dd3 a6 359. Dd4+ Kxd4 360. Dd3 a6 361. Dd4+ Kxd4 362. Dd3 a6 363. Dd4+ Kxd4 364. Dd3 a6 365. Dd4+ Kxd4 366. Dd3 a6 367. Dd4+ Kxd4 368. Dd3 a6 369. Dd4+ Kxd4 370. Dd3 a6 371. Dd4+ Kxd4 372. Dd3 a6 373. Dd4+ Kxd4 374. Dd3 a6 375. Dd4+ Kxd4 376. Dd3 a6 377. Dd4+ Kxd4 378. Dd3 a6 379. Dd4+ Kxd4 380. Dd3 a6 381. Dd4+ Kxd4 382. Dd3 a6 383. Dd4+ Kxd4 384. Dd3 a6 385. Dd4+ Kxd4 386. Dd3 a6 387. Dd4+ Kxd4 388. Dd3 a6 389. Dd4+ Kxd4 390. Dd3 a6 391. Dd4+ Kxd4 392. Dd3 a6 393. Dd4+ Kxd4 394. Dd3 a6 395. Dd4+ Kxd4 396. Dd3 a6 397. Dd4+ Kxd4 398. Dd3 a6 399. Dd4+ Kxd4 400. Dd3 a6 401. Dd4+ Kxd4 402. Dd3 a6 403. Dd4+ Kxd4 404. Dd3 a6 405. Dd4+ Kxd4 406. Dd3 a6 407. Dd4+ Kxd4 408. Dd3 a6 409. Dd4+ Kxd4 410. Dd3 a6 411. Dd4+ Kxd4 412. Dd3 a6 413. Dd4+ Kxd4 414. Dd3 a6 415. Dd4+ Kxd4 416. Dd3 a6 417. Dd4+ Kxd4 418. Dd3 a6 419. Dd4+ Kxd4 420. Dd3 a6 421. Dd4+ Kxd4 422. Dd3 a6 423. Dd4+ Kxd4 424. Dd3 a6 425. Dd4+ Kxd4 426. Dd3 a6 427. Dd4+ Kxd4 428. Dd3 a6 429. Dd4+ Kxd4 430. Dd3 a6 431. Dd4+ Kxd4 432. Dd3 a6 433. Dd4+ Kxd4 434. Dd3 a6 435. Dd4+ Kxd4 436. Dd3 a6 437. Dd4+ Kxd4 438. Dd3 a6 439. Dd4+ Kxd4 440. Dd3 a6 441. Dd4+ Kxd4 442. Dd3 a6 443. Dd4+ Kxd4 444. Dd3 a6 445. Dd4+ Kxd4 446. Dd3 a6 447. Dd4+ Kxd4 448. Dd3 a6 449. Dd4+ Kxd4 450. Dd3 a6 451. Dd4+ Kxd4 452. Dd3 a6 453. Dd4+ Kxd4 454. Dd3 a6 455. Dd4+ Kxd4 456. Dd3 a6 457. Dd4+ Kxd4 458. Dd3 a6 459. Dd4+ Kxd4 460. Dd3 a6 461. Dd4+ Kxd4 462. Dd3 a6 463. Dd4+ Kxd4 464. Dd3 a6 465. Dd4+ Kxd4 466. Dd3 a6 467. Dd4+ Kxd4 468. Dd3 a6 469. Dd4+ Kxd4 470. Dd3 a6 471. Dd4+ Kxd4 472. Dd3 a6 473. Dd4+ Kxd4 474. Dd3 a6 475. Dd4+ Kxd4 476. Dd3 a6 477. Dd4+ Kxd4 478. Dd3 a6 479. Dd4+ Kxd4 480. Dd3 a6 481. Dd4+ Kxd4 482. Dd3 a6 483. Dd4+ Kxd4 484. Dd3 a6 485. Dd4+ Kxd4 486. Dd3 a6 487. Dd4+ Kxd4 488. Dd3 a6 489. Dd4+ Kxd4 490. Dd3 a6 491. Dd4+ Kxd4 492. Dd3 a6 493. Dd4+ Kxd4 494. Dd3 a6 495. Dd4+ Kxd4 496. Dd3 a6 497. Dd4+ Kxd4 498. Dd3 a6 499. Dd4+ Kxd4 500. Dd3 a6 501. Dd4+ Kxd4 502. Dd3 a6 503. Dd4+ Kxd4 504. Dd3 a6 505. Dd4+ Kxd4 506. Dd3 a6 507. Dd4+ Kxd4 508. Dd3 a6 509. Dd4+ Kxd4 510. Dd3 a6 511. Dd4+ Kxd4 512. Dd3 a6 513. Dd4+ Kxd4 514. Dd3 a6 515. Dd4+ Kxd4 516. Dd3 a6 517. Dd4+ Kxd4 518. Dd3 a6 519. Dd4+ Kxd4 520. Dd3 a6 521. Dd4+ Kxd4 522. Dd3 a6 523. Dd4+ Kxd4 524. Dd3 a6 525. Dd4+ Kxd4 526. Dd3 a6 527. Dd4+ Kxd4 528. Dd3 a6 529. Dd4+ Kxd4 530. Dd3 a6 531. Dd4+ Kxd4 532. Dd3 a6 533. Dd4+ Kxd4 534. Dd3 a6 535. Dd4+ Kxd4 536. Dd3 a6 537. Dd4+ Kxd4 538. Dd3 a6 539. Dd4+ Kxd4 540. Dd3 a6 541. Dd4+ Kxd4 542. Dd3 a6 543. Dd4+ Kxd4 544. Dd3 a6 545. Dd4+ Kxd4 546. Dd3 a6 547. Dd4+ Kxd4 548. Dd3 a6 549. Dd4+ Kxd4 550. Dd3 a6 551. Dd4+ Kxd4 552. Dd3 a6 553. Dd4+ Kxd4 554. Dd3 a6 555. Dd4+ Kxd4 556. Dd3 a6 557. Dd4+ Kxd4 558. Dd3 a6 559. Dd4+ Kxd4 560. Dd3 a6 561. Dd4+ Kxd4 562. Dd3 a6 563. Dd4+ Kxd4 564. Dd3 a6 565. Dd4+ Kxd4 566. Dd3 a6 567. Dd4+ Kxd4 568. Dd3 a6 569. Dd4+ Kxd4 570. Dd3 a6 571. Dd4+ Kxd4 572. Dd3 a6 573. Dd4+ Kxd4 574. Dd3 a6 575. Dd4+ Kxd4 576. Dd3 a6 577. Dd4+ Kxd4 578. Dd3 a6 579. Dd4+ Kxd4 580. Dd3 a6 581. Dd4+ Kxd4 582. Dd3 a6 583. Dd4+ Kxd4 584. Dd3 a6 585. Dd4+ Kxd4 586. Dd3 a6 587. Dd4+ Kxd4 588. Dd3 a6 589. Dd4+ Kxd4 590. Dd3 a6 591. Dd4+ Kxd4 592. Dd3 a6 593. Dd4+ Kxd4 594. Dd3 a6 595. Dd4+ Kxd4 596. Dd3 a6 597. Dd4+ Kxd4 598. Dd3 a6 599. Dd4+ Kxd4 600. Dd3 a6 601. Dd4+ Kxd4 602. Dd3 a6 603. Dd4+ Kxd4 604. Dd3 a6 605. Dd4+ Kxd4 606. Dd3 a6 607. Dd4+ Kxd4 608. Dd3 a6 609. Dd4+ Kxd4 610. Dd3 a6 611. Dd4+ Kxd4 612. Dd3 a6 613. Dd4+ Kxd4 614. Dd3 a6 615. Dd4+ Kxd4 616. Dd3 a6 617. Dd4+ Kxd4 618. Dd3 a6 619. Dd4+ Kxd4 620. Dd3 a6 621. Dd4+ Kxd4 622. Dd3 a6 623. Dd4+ Kxd4 624. Dd3 a6 625. Dd4+ Kxd4 626. Dd3 a6 627. Dd4+ Kxd4 628. Dd3 a6 629. Dd4+ Kxd4 630. Dd3 a6 631. Dd4+ Kxd4 632. Dd3 a6 633. Dd4+ Kxd4 634. Dd3 a6 635. Dd4+ Kxd4 636. Dd3 a6 637. Dd4+ Kxd4 638. Dd3 a6 639. Dd4+ Kxd4 640. Dd3 a6 641. Dd4+ Kxd4 642. Dd3 a6 643. Dd4+ Kxd4 644. Dd3 a6 645. Dd4+ Kxd4 646. Dd3 a6 647. Dd4+ Kxd4 648. Dd3 a6 649. Dd4+ Kxd4 650. Dd3 a6 651. Dd4+ Kxd4 652. Dd3 a6 653. Dd4+ Kxd4 654. Dd3 a6 655. Dd4+ Kxd4 656. Dd3 a6 657. Dd4+ Kxd4 658. Dd3 a6 659. Dd4+ Kxd4 660. Dd3 a6 661. Dd4+ Kxd4 662. Dd3 a6 663. Dd4+ Kxd4 664. Dd3 a6 665. Dd4+ Kxd4 666. Dd3 a6 667. Dd4+ Kxd4 668. Dd3 a6 669. Dd4+ Kxd4 670. Dd3 a6 671. Dd4+ Kxd4 672. Dd3 a6 673. Dd4+ Kxd4 674. Dd3 a6 675. Dd4+ Kxd4 676. Dd3 a6 677. Dd4+ Kxd4 678. Dd3 a6 679. Dd4+ Kxd4 680. Dd3 a6 681. Dd4+ Kxd4 682. Dd3 a6 683. Dd4+ Kxd4 684. Dd3 a6 685. Dd4+ Kxd4 686. Dd3 a6 687. Dd4+ Kxd4 688. Dd3 a6 689. Dd4+ Kxd4 690. Dd3 a6 691. Dd4+ Kxd4 692. Dd3 a6 693. Dd4+ Kxd4 694. Dd3 a6 695. Dd4+ Kxd4 696. Dd3 a6 697. Dd4+ Kxd4 698. Dd3 a6 699. Dd4+ Kxd4 700. Dd3 a6 701. Dd4+ Kxd4 702. Dd3 a6 703. Dd4+ Kxd4 704. Dd3 a6 705. Dd4+ Kxd4 706. Dd3 a6 707. Dd4+ Kxd4 708. Dd3 a6 709. Dd4+ Kxd4 710. Dd3 a6 711. Dd4+ Kxd4 712. Dd3 a6 713. Dd4+ Kxd4 714. Dd3 a6 715. Dd4+ Kxd4 716. Dd3 a6 717. Dd4+ Kxd4 718. Dd3 a6 719. Dd4+ Kxd4 720. Dd3 a6 721. Dd4+ Kxd4 722. Dd3 a6 723. Dd4+ Kxd4 724. Dd3 a6 725. Dd4+ Kxd4 726. Dd3 a6 727. Dd4+ Kxd4 728. Dd3 a6 729. Dd4+ Kxd4 730. Dd3 a6 731. Dd4+ Kxd4 732. Dd3 a6 733. Dd4+ Kxd4 734. Dd3 a6 735. Dd4+ Kxd4 736. Dd3 a6 737. Dd4+ Kxd4 738. Dd3 a6 739. Dd4+ Kxd4 740. Dd3 a6 741. Dd4+ Kxd4 742. Dd3 a6 743. Dd4+ Kxd4 744. Dd3 a6 745. Dd4+ Kxd4 746. Dd3 a6 747. Dd4+ Kxd4 748. Dd3 a6 749. Dd4+ Kxd4 750. Dd3 a6 751. Dd4+ Kxd4 752. Dd3 a6 753. Dd4+ Kxd4 754. Dd3 a6 755. Dd4+ Kxd4 756. Dd3 a6 757. Dd4+ Kxd4 758. Dd3 a6 759. Dd4+ Kxd4 760. Dd3 a6 761. Dd4+ Kxd4 762. Dd3 a6 763. Dd4+ Kxd4 764. Dd3 a6 765. Dd4+ Kxd4 766. Dd3 a6 767. Dd4+ Kxd4 768. Dd3 a6 769. Dd4+ Kxd4 770. Dd3 a6 771. Dd4+ Kxd4 772. Dd3 a6 773. Dd4+ Kxd4 774. Dd3 a6 775. Dd4+ Kxd4 776. Dd3 a6 777. Dd4+ Kxd4 778. Dd3 a6 779. Dd4+ Kxd4 780. Dd3 a6 781. Dd4+ Kxd4 782. Dd3 a6 783. Dd4+ Kxd4 784. Dd3 a6 785. Dd4+ Kxd4 786. Dd3 a6 787. Dd4+ Kxd4 788. Dd3 a6 789. Dd4+ Kxd4 790. Dd3 a6 791. Dd4+ Kxd4 792. Dd3 a6 793. Dd4+ Kxd4 794. Dd3 a6 795. Dd4+ Kxd4 796. Dd3 a6 797. Dd4+ Kxd4 798. Dd3 a6 799. Dd4+ Kxd4 800. Dd3 a6 801. Dd4+ Kxd4 802. Dd3 a6 803. Dd4+ Kxd4 804. Dd3 a6 805. Dd4+ Kxd4 806. Dd3 a6 807. Dd4+ Kxd4 808. Dd3 a6 809. Dd4+ Kxd4 810. Dd3 a6 811. Dd4+ Kxd4 812. Dd3 a6 813. Dd4+ Kxd4 814. Dd3 a6 815. Dd4+ Kxd4 816. Dd3 a6 817. Dd4+ Kxd4 818. Dd3 a6 819. Dd4+ Kxd4 820. Dd3 a6 821. Dd4+ Kxd4 822. Dd3 a6 823. Dd4+ Kxd4 824. Dd3 a6 825. Dd4+ Kxd4 826. Dd3 a6 827. Dd4+ Kxd4 828. Dd3 a6 829. Dd4+ Kxd4 830. Dd3 a6 831. Dd4+ Kxd4 832. Dd3 a6 833. Dd4+ Kxd4 834. Dd3 a6 835. Dd4+ Kxd4 836. Dd3 a6 837. Dd4+ Kxd4 838. Dd3 a6 839. Dd4+ Kxd4 840. Dd3 a6 841. Dd4+ Kxd4 842. Dd3 a6 843. Dd4+ Kxd4 844. Dd3 a6 845. Dd4+ Kxd4 846. Dd3 a6 847. Dd4+ Kxd4 848. Dd3 a6 849. Dd4+ Kxd4 850. Dd3 a6 851. Dd4+ Kxd4 852. Dd3 a6 853. Dd4+ Kxd4 854. Dd3 a6 855. Dd4+ Kxd4 856. Dd3 a6 857. Dd4+ Kxd4 858. Dd3 a6 859. Dd4+ Kxd4 860. Dd3 a6 861. Dd4+ Kxd4 862. Dd3 a6 863. Dd4+ Kxd4 864. Dd3 a6 865. Dd4+ Kxd4 866. Dd3 a6 867. Dd4+ Kxd4 868. Dd3 a6 869. Dd4+ Kxd4 870. Dd3 a6 871. Dd4+ Kxd4 872. Dd3 a6 873. Dd4+ Kxd4 874. Dd3 a6 875. Dd4+ Kxd4 876. Dd3 a6 877. Dd4+ Kxd4 878. Dd3 a6 879. Dd4+ Kxd4 880. Dd3 a6 881. Dd4+ Kxd4 882. Dd3 a6 883. Dd4+ Kxd4 884. Dd3 a6 885. Dd4+ Kxd4 886. Dd3 a6 887. Dd4+ Kxd4 888. Dd3 a6 889. Dd4+ Kxd4 890. Dd3 a6 891. Dd4+ Kxd4 892. Dd3 a6 893. Dd4+ Kxd4 894. Dd3 a6 895. Dd4+ Kxd4 896. Dd3 a6 897. Dd4+ Kxd4 898. Dd3 a6 899. Dd4+ Kxd4 900. Dd3 a6 901. Dd4+ Kxd4 902. Dd3 a6 903. Dd4+ Kxd4 904. Dd3 a6 905. Dd4+ Kxd4 906. Dd3 a6 907. Dd4+ Kxd4 908. Dd3 a6 909. Dd4+ Kxd4 910. Dd3 a6 911. Dd4+ Kxd4 912. Dd3 a6 913. Dd4+ Kxd4 914. Dd3 a6 915. Dd4+ Kxd4 916. Dd3 a6 917. Dd4+ Kxd4 918. Dd3 a6 919. Dd4+ Kxd4 920. Dd3 a6 921. Dd4+ Kxd4 922. Dd3 a6 923. Dd4+ Kxd4 924. Dd3 a6 925. Dd4+ Kxd4 926. Dd3 a6 927. Dd4+ Kxd4 928. Dd3 a6 929. Dd4+ Kxd4 930. Dd3 a6 931. Dd4+ Kxd4 932. Dd3 a6 933. Dd4+ Kxd4 934. Dd3 a6 935. Dd4+ Kxd4 936. Dd3 a6 937. Dd4+ Kxd4 938. Dd3 a6 939. Dd4+ Kxd4 940. Dd3 a6 941. Dd4+ Kxd4 942. Dd3 a6 943. Dd4+ Kxd4 944. Dd3 a6 945. Dd4+ Kxd4 946. Dd3 a6 947. Dd4+ Kxd4 948. Dd3 a6 949. Dd4+ Kxd4 950. Dd3 a6 951. Dd4+ Kxd4 952. Dd3 a6 953. Dd4+ Kxd4 954. Dd3 a6 955. Dd4+ Kxd4 956. Dd3 a6 957. Dd4+ Kxd4 958. Dd3 a6 959. Dd4+ Kxd4 960. Dd3 a6 961. Dd4+ Kxd4 962. Dd3 a6 963. Dd4+ Kxd4 964. Dd3 a6 965. Dd4+ Kxd4 966. Dd3 a6 967. Dd4+ Kxd4 968. Dd3 a6 969. Dd4+ Kxd4 970. Dd3 a6 971. Dd4+ Kxd4 972. Dd3 a6 973. Dd4